

**T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI
UYGULAMALARI VE REEL SEKTÖRE
ETKİLERİNİN İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan YILDIRIM

**Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : İşletme**

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZCAN

ŞUBAT – 2017

T.C.
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

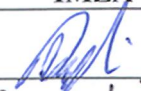

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞI
UYGULAMALARI VE REEL SEKTÖRE
ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hakan YILDIRIM

Enstitü Anabilim Dalı : İşletme
Enstitü Bilim Dalı : İşletme

“Bu tez 20/02/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. M. ÖZCAN	BAŞARILI	
YRD. DOÇ. DR. BEYHAN İNCELARA	BAŞARILI	
Yrd. Doç. Dr. Emrah KOPARAN	BAŞARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Hakan YILDIRIM
20.02.2017

ÖNSÖZ

Bu tezin yazım aşamasında, desteklerini esirgemeyen, büyük bir özveriyle çalışmanın yapılmasını takip eden danışmanım; Yrd. Doç. Dr. Ali ÖZCAN' a ve kıymetli hocam Prof. Dr. Kemal Güven Gülen'e, tezin yazılması esnasında bana her türlü desteği veren iş arkadaşlarıma ve bugünlere gelmemde şüphesiz en fazla emeği olan anneme teşekkürü bir borç bilirim.

Hakan YILDIRIM

20.02.2017

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: BANKA KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞI	6
1.1. Banka Kavramı	6
1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	8
1.2.1. Bankacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2. Bankacılığın Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi	11
1.2.2.1. Osmanlı Dönemi Türk Bankacılığı	11
1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı	13
1.3. Bankacılık Türleri	20
1.3.1. Merkez Bankaları	21
1.3.2. Mevduat (Ticaret) Bankaları	22
1.3.3. Kalkınma Bankaları	27
1.3.4. Yatırım Bankaları	29
1.3.5. Katılım Bankaları	30
BÖLÜM 2: KATILIM BANKACILIĞI	32
2.1. Katılım Bankacılığı	32
2.1.1. Karşılaştırmalı Olarak Faiz ve Kar Payı Kavramları	33
2.2. Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi	35
2.2.1. Katılım Bankalarının Dünya’daki Tarihsel Gelişimi	35
2.2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Tarihsel Gelişimi	38
2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Sebepleri	41
2.3.1. Dini Sebepler	41
2.3.2. Ekonomik Sebepler	43
2.3.3. Sosyal Sebepler	44

2.4. Katılım Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri	45
2.4.1. Özel Cari Hesaplar	45
2.4.2. Katılma Hesapları	46
2.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullanırma Yöntemleri	47
2.5.1. Mürabaha Yöntemi	47
2.5.2. İcara (İcare) Yöntemi	48
2.5.3. Selem Yöntemi.....	49
2.5.4. Karz-ı Hasen Yöntemi	49
2.5.5. Müdarabe/Mudaraba (Emek-Sermaye Ortaklığı) Yöntemi.....	50
2.5.6. Müşareke/Müşaraka (Sermaye Ortaklığı) Yöntemi.....	50
2.5.7. Sukuk Yöntemi	51
2.5.8. İstisna Yöntemi	52
2.5.9. Teverruk Yöntemi	53

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM

BANKALARININ TOPLADIKLARI FONLARIN VE REEL

SEKTÖRE SUNULAN KREDİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ....55

3.1. Türkiye’de Reel Sektör	55
3.1.1. Tarım Sektörü	55
3.1.2. Sanayi Sektörü	58
3.1.3. Hizmetler Sektörü	61
3.2. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları ve Mevcut Durumları	64
3.2.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.	65
3.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.	67
3.2.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.	70
3.2.4. Asya Katılım Bankası A.Ş.	73
3.2.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş.	76
3.2.6. Vakıf Katılım Bankası A.Ş.	77
3.3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının ve Diğer Bankaların, 2005-2015 Döneminde Nakdi ve Gayri Nakdi Olarak Piyasaya Sunmuş Oldukları Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı.....	78

SONUÇ	83
KAYNAKÇA	86
ÖZGEÇMİŞ	96

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Bankacılık Kanunu
DESİYAB	: Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	: Uluslararası Para Fonu
OPEC	: Petrol İhraç Eden �lkeler �rg�t�
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TKBB	: Türkiye Katılım Bankaları Birliği
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TTK	: Türk Ticaret Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları.....	26
Tablo 2: Türkiye’de Bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankaları.....	30
Tablo 3: Faiz ve Kar Payı Kavramları Arasındaki Farklılıklar.....	34
Tablo 4: İslam Kalkınma Bankası Üyeleri.....	37
Tablo 5: Tarım Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı (Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla).....	58
Tablo 6: Sanayi Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı (Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla).....	60
Tablo 7: Fiziksel Ürünler ve Hizmetler Arasındaki Temel Farklılıklar.....	61
Tablo 8: Hizmetler Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı (Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla).....	64
Tablo 9: Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş Tarafından 2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Miktarları.....	65
Tablo 10: Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Nakdi Fonların Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%).....	66
Tablo 11: Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%).....	67
Tablo 12: Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş Tarafından 2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları.....	68
Tablo 13: Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı(%).....	69
Tablo 14: Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı(%).....	70
Tablo 15: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş Tarafından 2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları.....	71
Tablo 16: Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş 2005-2015 Yılları Arası Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%).....	72
Tablo 17: Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%).....	73
Tablo 18: Asya Katılım Bankası A.Ş Tarafından 2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları.....	74

Tablo 19: Asya Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)	75
Tablo 20: Asya Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)	76
Tablo 21: Türkiye’de 2005-2015 Döneminde Faaliyet Gösteren Tüm Bankaların Piyasaya Sunmuş Oldukları Nakdi Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı	78
Tablo 22: Türkiye’de 2005-2015 Döneminde Faaliyet Gösteren Tüm Bankaların Piyasaya Sunmuş Oldukları Gayri Nakdi Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı	80

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1:** Katılım Bankalarının Tüm Bankalar İçerisinde Reel Sektöre Sunmuş
Oldukları Nakdi Kredi Paylarının Yıllara Göre Değişimi (%) 79
- Şekil 2:** Katılım Bankalarının Tüm Bankalar İçerisinde Reel Sektöre Sunmuş
Oldukları Gayri Nakdi Kredi Paylarının Yıllara Göre Değişimi 81

Tezin Başlığı: Türkiye’de Katılım Bankacılığı Uygulamaları ve Reel Sektöre Etkilerinin İncelenmesi	
Tezin Yazarı: Hakan Yıldırım	Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Özcan
Kabul Tarihi: 20.02.2017	Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 96 (tez)
Anabilimdalı: İşletme	Bilim dalı: İşletme
<p>Faiz, tarihin çeşitli aşamalarında sürekli tartışma konusu olmuştur. İslam dininde faizin yasak olması, faizin ekonomik ve sosyal zararlarından dolayı insanların bir kısmı tasarruflarını finans sektörüne aktarmamışlardır. Özellikle Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerde finans sektörüne dahil edilemeyen atıl tasarrufların fazlalığı o ülkeler için önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu sorunu çözmek amacıyla geliştirilen, “Faizsiz Bankacılık” sistemi ilk kez 1964 yılında Mısır’da uygulanmaya başlanmış, Türkiye’ye gelişi 1984 yılında olmuştur.</p> <p>Bu çalışmada katılım bankaları ile reel sektör arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşmıştır. Çünkü özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyüme için reel sektördeki büyüme önemli olmaktadır. Bu noktada yatırımları finanse edecek tasarrufların yeterli düzeyde olmaması birçok gelişmekte olan ülkenin önemli sorunları arasındadır. Türkiye gibi Müslüman nüfus yoğunluğuna sahip ülkelerde insanların inançları gereği tasarruflarını finansal sisteme aktarmamaları var olan kaynağın kullanılmaması sonucunu beraberinde getirmektedir. Tasarruf yetersizliği veya var olan tasarrufların finansal sisteme çekilememesinin birçok sebebi olmakla birlikte dini sebebin ortadan kaldırılması adına katılım bankalarının önemi açıktır. Türkiye açısından 2005-2015 dönemi incelendiğinde katılım bankaları vasıtasıyla finansal sektöre çekilen ve reel sektöre aktarılan fonlar bu önemi açıkça ortaya koymaktadır. Bu dönemde faaliyet gösteren katılım bankaları, 404,5 Milyar TL fon toplamışlardır. Yine bu dönemde katılım bankalarının toplam risklerinin sektörel dağılımı incelenerek, nakdi krediler alanında toplam riskin %80’den fazlası, gayri nakdi krediler alanında ise toplam riskin %90’ından fazlasını reel sektöre sunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlar, katılım bankalarının ticari bankalara nazaran reel sektöre daha fazla ağırlık verdiğini ve reel sektörün gelişimi adına önemli roller üstlendiğini ortaya koymaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, İslami Bankacılık, Reel Sektör.	

Tezin Başlığı: Participation Banking Practices in Turkey and Analysis of Its Effects to the Real Sector	
Author: Hakan Yıldırım	Supervisor: Assist. Prof. Ali Özcan
Date: 27.01.2017	Nu. Of Page: ix(pre. text) + 96(main body)
Department: Business Administration	Subfield: Business Administration
<p>Interest has been a subject of constant debate in various stages of history. Due to the prohibition of interest in Islam and its economic and social damages, some of the people did not transfer their savings to the finance sector. Especially in countries where Muslim population is particularly intense, the surplus of idle savings, which cannot be included in the financial sector, has become a major problem. The "Interest-free Banking" system, which was developed to solve this problem, was first implemented in Egypt in 1964 and came to Turkey in 1984 with the name "Private Finance House". In 2005, it was amended by legal regulations and these institutions were named as "Participation Banks".</p> <p>This study focuses on the relationship between the participation banks and the real sector. The main reason for this is that growth in the real sector is vital for economic growth, especially in developing countries like Turkey. The fact that the savings to finance investments are insufficient is among the major problems of many emerging economies. In countries with a Muslim population density like Turkey, because people do not transfer their savings to the financial system due to their beliefs, existing sources cannot be economized. There are many reasons of insufficiency of savings or failure to include them in the financial system. Among these, the most important is the religious cause. Participation banks are crucial in removing this cause. When the period of 2005-2015 is examined in terms of Turkey, the funds drawn via the participation banks through the financial sector and transferred to the real sector clearly show this importance. Participating banks operating in this period have collected funds of 404.5 Billion TL. The sectoral distribution of the total risk of participation banks was examined and it was revealed that the total risk realized to the real sector by these banks is more than %80 in cash loans and more than %90 in non-cash loans. These results show that participation banks place more importance on the real sector than commercial banks and play an important role in the development of the real sector.</p>	
Keywords: Participation Banking, Islamic Banking, Real Sector.	

GİRİŞ

Günümüzde toplumun önemli bir kısmının bir şekilde ilişki içinde olduğu bankacılık sektörünün izlerinin çok eskiye dayandığı bilinmektedir. Literatürde ilk bankacılık faaliyetlerinin M.Ö. 3500’lü yıllarda Sümerliler tarafından yapıldığına dair ortak bir görüş bulunmaktadır. Bankacılık tarihi hakkında yapılan birçok çalışmada; M.Ö. Sümerliler döneminde; “maket” adı verilen mabetlerde hasat zamanında ödenmek üzere rahipler tarafından çiftçilere tohum ve aletler verildiği, hasat zamanı geldiğinde çiftçilerin faizleriyle birlikte ödemelerini yaptıkları bilgilerine erişilmiştir (Yazıcı, 2015: 2). Sümerlilerle başladığı kabul edilen bankacılık sistemi; paranın değişim aracı olarak kullanılmaya başlamasıyla birlikte gelişerek günümüzdeki durumuna kavuşmuştur. Ekonominin parasallaşması ile birlikte yeni bir meslek grubu olan “Bankerlik” mesleği ortaya çıkmıştır. Bankerler, eski zamanlarda pazar yerlerine koydukları “banco” adı verilen tezgâhlarda çeşitli senetler düzenleyerek, belirli bir faiz karşılığında ihtiyaç sahiplerine geri ödenmek üzere finansman sağlama işlerini yapmışlardır (Gündoğdu, 2014: 27). Köklü bir tarihe sahip olan bankacılık sektörü günümüzdeki çağdaş bankacılık halini alana dek zaman içerisinde; teknolojinin ilerlemesi, siyasi ve ekonomik koşulların değişmesi gibi birçok faktörün etkisinde önemli değişimler yaşamıştır. 1453 yılında İstanbul’un fethinden sonra eski Yunan belgeleri ile birlikte medeniyet batıya taşınmış, Reform hareketleriyle ticaret gelişmiş ve Rönesans ile kilisenin toplum üzerindeki etkileri azalmıştır. Kilisenin gücünün azalmasıyla, faiz yasağı baskısının toplum üzerindeki etkileri giderek hafiflemiş ve nihayetinde faiz yasağı kaldırılmıştır (Kandemir, 2013: 44).

Gelişimine her geçen gün devam eden bankacılık sistemi, günümüz ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. İnsanlar günümüz dünyasında farklı sebeplerden dolayı bankaların müşterisi konumundadırlar. Kişiler gelirlerinin tüketimden arta kalan tasarruflarını güvenli kuruluşlarda saklamak ve karşılığında gelir elde etmek amacıyla, kimileri nakit ihtiyaçlarını karşılamak için bir bankayı tercih etmektedirler. Bankaların müşteri portföyleri sadece bunlarla sınırlı değildir. Günümüzde bankalar; elektrik, su, doğalgaz, telefon ödemeleri, kiralık kasa hizmetleri, yatırım danışmanlığı, elektronik bankacılık vb. birçok hizmeti sunduklarından birçok kişi bu sistemin içerisinde yer almaktadır.

Batı’da 17. yy’de gelişen modern bankacılık sisteminin Osmanlı Devleti’ndeki gelişimi 19.yy’ın sonlarına doğru olmuştur. Bankacılık sisteminin Osmanlı Devleti’nde Batı’ya

kıyasla bu kadar geç ortaya çıkmasının birçok sebebi bulunmakla birlikte bunların başında, İslam dininde faizin kesin bir suretle yasak olmasından ötürü Müslüman halkın faizden uzak durması gelmektedir. Bununla birlikte Osmanlı'da Müslümanlar genellikle askerlik, yöneticilik gibi işlerle uğraşırken; bankerlik, sarraflık gibi parayla ilgili işler gayrimüslim tebaanın tekeline geçmiştir. Bu sebeplerden ötürü Osmanlı devletinde bankacılığın gelişimi Batı'ya kıyasla oldukça geç başlamıştır (Parasız, 2014: 18). İslam dininin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'de faiz kavramına ilişkin birçok ayet bulunmaktadır. Bu ayetlerde; faizin her türünün haram olduğu, faizi alanın, verenin ve aracılık yapanın şiddetli cezalar alacağına dair hükümlerin bulunması Müslümanların bir kısmının bankerlik ve paralelinde ortaya çıkan bankacılık sisteminden uzak durmalarına sebep olmuştur. Faiz hassasiyetlerinden ötürü bankacılık sektörün katılmayan Müslümanların önemli bir kısmı ellerindeki fonları üretime katkı sağlamayan altın, gayrimenkul alımı gibi alanlarda değerlendirmek zorunda kalmış ve fona ihtiyaç duyan faiz hassasiyetine sahip kişiler önemli finansman sıkıntısı yaşamışlardır (Bulut, 2012: 18). Bu sebeplerden dolayı Dünya genelinde elinde fonu olan ya da fon ihtiyacı bulunan birçok Müslüman finansal sistemden uzak kalmıştır.

Kuran-ı Kerim'de faiz kavramına ilişkin yasaklar olduğu gibi ticaret ve kar kavramlarının helal olduğu da bildirilmiştir. Bu doğrultuda finansal sisteme dahil olamayan Müslümanları finansal sisteme dahil ederek hem atıl fonları sisteme kazandırmak hem de finansman açığı bulunan Müslümanlara konvansiyonel bankacılık sistemi ürünlerine alternatif olarak çözümler geliştirmek amacıyla "İslami Finans" kavramı 1963 yılında teorik olarak Mısır'da ortaya çıkmıştır. Kavramsal olarak 1963 yılında ilk kez Mısır'da telaffuz edilen bu sistem, İslami prensipler ışığında işlemekte ve günümüzde Dünya'nın birçok Müslim ve Gayrimüslim ülkesinde uygulandığı gibi Türkiye'de de faaliyet göstermektedir. Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra telaffuz edilmeye başlayan "İslami Finans" kavramı 2005 yılında kanun değişikliğiyle katılım bankaları olarak adlandırılan Özel Finans Kurumları'nın kurulmasıyla faaliyetlerine başlamıştır. Ülkemizde İslami finansın uygulayıcıları konumunda bulunan katılım bankaları her geçen gün ülke finans piyasası içerisindeki önemini arttırmaktadır. Zira son zamanlarda devletin de bu alandaki girişimi ile "Ziraat Katılım Bankası A.Ş ve Vakıf Katılım Bankası A.Ş" kurumlarını kurması sektörün gelişimine önemli bir katkıda bulunulmuştur.

Çalışmanın amacı:

Katılım bankacılığı alanında birçok çalışma yapılmasına rağmen katılım bankalarının reel sektör ile ilişkisini tanımlamaya yönelik çalışma sayısı yok denecek kadar azdır. Katılım bankaları, fonlarının birçoğunu reel sektöre aktarmalarından dolayı katılım bankacılığı ve reel sektör arasındaki ilişki büyük önem arz etmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; toplumun katılım bankacılığı hakkındaki soru işaretlerini ortadan kaldırılmasına katkı sağlamak, reel sektör ve katılım bankacılığı arasındaki ilişkiyi aydınlatmak olarak belirlenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan literatür taraması ve veri analizleriyle; Katılım Bankacılığı Sistemi nedir? Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları 2005 yılından itibaren tarım, sanayi, hizmetler sektörüne sağlanan finansman açısından nasıl bir konuma sahiptir? Soruları üzerinde durularak bu sorular yanıtlanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi:

Son zamanlarda adı daha sık telaffuz edilmeye başlanan katılım bankacılığı sistemi; Ortadoğu ülkelerinde Müslümanlara hizmet vermek ve atıl fonları finansal sisteme kazandırmak amacıyla kurulmuştur. Zamanla Ortadoğu’dan farklı kıtalara taşınan Katılım Bankacılığı/İslami finans sektörü bugün dünyanın farklı yerlerinde müşterilerine çok çeşitli hizmetler sunmaktadırlar. Gelişmekte olan ülkelerde, tasarruf oranlarının düşüklüğü, reel sektörün ekonomik büyüme açısından önemi gibi nedenlerle katılım bankacılığı ile reel sektör arasındaki ilişkinin aydınlatılması gerekmektedir. Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de gelişimine hızla devam eden bu sektör hakkında yapılmış birçok akademik çalışma bulunmasına rağmen katılım bankacılığı ve reel sektör arasındaki ilişkiyi aydınlatmak amacıyla yapılan çalışma sayısı yetersiz görülmüştür. Bu vesileyle çalışmanın yapılması hem katılım bankacılığı ve reel sektör arasındaki ilişkiyi aydınlatacak hem de toplumun katılım bankacılığı hakkındaki soru işaretlerini yanıtlamasında yardımcı olacaktır.

Çalışmanın Yöntemi:

Türkiye’de katılım bankacılığı uygulamaları ve katılım bankalarının reel sektöre sunmuş oldukları finansmanların analizini konu alan bu çalışmada, katılım bankalarının yasal statü kazandıkları 2005 yılından 2015 yılına dek nakdi ve gayri nakdi kredileri,

bankaların bağımsız denetim raporlarından elde edilen verilerle incelenmiştir. Toplanan fonlar, tarım, sanayi, inşaat dahil hizmetler sektörü ve bu sektörler dışında kalan ve diğer krediler olarak adlandırılan kredilerin dağılımları incelenerek oluşturulan tablo ve grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. Çalışmanın kapsamının 2005-2015 yılları olarak belirlenmesinin sebebi; bu kuruluşların 2005 yılı öncesinde “Özel Finans Kurumları” unvanıyla faaliyet göstermeleri ve 2005 yılındaki yasal düzenlemelerle “Katılım Bankaları” unvanını alarak banka statüsü kazanmalarındır.

Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde; banka ve bankacılık kavramları tanımlanmış, bankacılığın Dünya’daki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verilmiş, bankaların gerçekleştirdiği faaliyetler ve günümüzde faaliyet gösteren bankacılık türleri kısaca anlatılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise; asıl konu olan “Katılım Bankacılığı/İslami Finans” kavramları ele alınarak konuya ilişkin tanımlamalar yapılmış, İslami finansın dünyadaki ve Türkiye’deki tarihsel gelişimi hakkında bilgiler verilmiştir. Konvansiyonel bankacılık olarak da adlandırılan ve günümüzde en yaygın bankacılık türü olan ticari bankacılığın temelini oluşturan faiz kavramı ile katılım bankacılığının temel unsuru olan kâr payı kavramları karşılaştırılarak farkları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bunların yanı sıra İslami finansın ortaya çıkış sebeplerinden bahsedilmiş ve katılım bankacılığı sisteminde kullanılan fon toplama ve fon kullandırma ürünlerine kısaca değinilerek katılım bankacılığı kavramının daha iyi anlaşılabilmesi adına çalışmalar yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise; reel sektör kavramı tanımlanarak alt başlıklar halinde incelenmiştir. Reel sektörü oluşturan tarım, sanayi ve hizmetler sektörü kavramları hakkında teorik bilgiler verilerek, bu sektörlerin Türkiye’nin gayri safi yurtiçi hasılası içerisindeki paylarına yer verilmiştir. Yine bu bölümde; Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ve genel durumları hakkında bilgiler verilmiş, bu bankalar tarafından finansal sisteme kazandırılan fonlar incelenmiştir. Katılım bankacılığı sisteminin reel sektöre katkıları hakkında fikir sahibi olabilmek adına Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 2005-2015 yılları arasında faaliyet gösteren tüm katılım bankalarının Bağımsız Denetim Raporları incelenmiştir. Raporlardan elde edilen verilerle katılım bankalarının ayrı ayrı tarım, sanayi, inşaat dahil hizmetler sektörüne vermiş olduğu nakdi ve gayri nakdi kredilerin bankalarda oluşturdukları riskler (bankaların sun-

muş oldukları krediler karşısında ödenmesini beklediği tutarlar kredi riski olarak adlandırılmaktadır) tablo ve grafikler yardımıyla yorumlanmıştır. Son olarak da katılım bankaları ve diğer bankaların piyasaya sunmuş oldukları krediler sektörel olarak karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1: BANKA KAVRAMI VE ORTAYA ÇIKIŞI

Günümüzde ekonominin en belirleyici ve en etkili aktörlerinden birisi kabul edilen bankacılık sektörünün tarih sahnesinde çıkışı oldukça eskiye dayanmaktadır. Milattan öncesine kadar uzanan bu süreç içinde bankalar gerek Dünya genelinde gerekse Türkiye’de önemli değişimler yaşamışlardır. Yaşadığı büyük değişimler sonucu bugünkü etkin ve güçlü durumuna kavuşan bankacılık sistemini genel olarak tanıtmak amacıyla bu bölümde banka ve bankacılık kavramları üzerinde durularak, banka kavramının tarihsel gelişimi hakkında özet bilgiler verilecektir.

1.1. Banka Kavramı

Banka kavramı hemen hemen tüm dillerde aynı anlamı taşımaktadır. Banka İtalyanca ‘‘Banco’’kelimesinden türemiştir. Banco günümüz bankacılığında gişe anlamına gelmektedir. Banco; kelime olarak masa tezgâh anlamına gelmekte olup bu kavram hakkında yapılan araştırmalarda; bankacılık işleriyle uğraşan kişiler olan bankerlerin, o zamanlarda pazar yerlerine koydukları masalarda borç verme işlemleri yani bankacılık faaliyetleri yaptıklarına ait argümanlar bulunmuştur. Bu sebeple bankerlerin kullandıkları bu masalara verdikleri bu ismin zamanla banka kavramına dönüştüğü düşünülmektedir (Gündoğdu, 2014: 27).

Bankacılık hakkında birçok tanım bulunmaktadır. Genel olarak bankalar; mevduat kabul eden ve bu mevduatı en verimli şekilde çeşitli kredi işlemlerinde kullanan kuruluşlardır. Fakat günümüzde bankalar çok çeşitli faaliyette bulduklarından bugünkü niteliklerini tamamen ifade edecek doğrudan bir tanım yapmak çok zordur (Güney, 2014: 1).

Teknolojinin giderek gelişmesiyle günümüzdeki halini alan ve modern bankacılık olarak adlandırılan bankacılık anlayışında bankalar, gerçek ya da tüzel kişilerden toplanan fonları gelir getirici işlere kredi olarak aktarmanın yanı sıra, gerçek ve tüzel kişilere ödeme ve saklama, EFT, havale, çek gibi birçok işlemleri belirli bir faiz ve komisyon gibi gelirler karşılığında gerçekleştiren ekonomik kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı, 2015: 30).

Banka teriminin net olarak tanımlanamamasının birçok sebebi bulunmaktadır. Çeşitli ülkelerin bankalarında görülen yapısal farklılıklar, faaliyet alanlarındaki değişiklikler,

sektörün değişim süreci içinde bankacılık faaliyetlerinin giderek farklı görünüm alması ve karmaşık bir yapı kazanması, banka terimine ait ortak bir tanım yapılmasını zorlaştıran en önemli sebeplerdir. Sürekli bir değişim halinde bulunan ekonomik ve teknolojik koşullara bağlı olarak bankacılığında hızlı bir değişim süreci geçirmekte olduğunu söylemek mümkündür (Vurucu ve Arı, 2014: 20).

Sürekli gelişim gösteren dünya ticareti, kendisiyle birlikte bütünleşmiş olduğu bankacılık sektörünü de geliştirmeye devam etmektedir. Dolayısıyla bankalara; mevduat toplayan, topladığı mevduatı en verimli şekilde kredi olarak kullandıran ya da para ile alakalı her türlü işlemleri yapan kuruluşlar demek oldukça yetersiz ve basit kalmaktadır. Günümüzde bankalar; ellerinde fon fazlası bulunanlardan fon toplayan ve bu fonları finansman ihtiyacı bulunan bireysel ve ticari müşterilerine kredi olarak kullandıran, ticari ve bireysel ödemelere aracılık yapan, saklama hizmetleri sunan, çek ve senet tahsilatı, kambiyo işlemleri yapan, müşterilerine yurtiçi ve yurtdışı teşebbüslerinde danışmanlık hizmetleri veren, EFT, havale, kredi kartı hizmetlerinde bulunan ve bunlar karşılığında gelir elde eden ekonomik kuruluşlardır (Sezgin ve Şendoğdu, 2008: 15).

Bankacılık sektörü; sürekli gelişen dinamik bir sektördür. Bankacılık sektörünün geliştiiği her dönem sonrasında tanımın genişleyerek farklı bir hal aldığını söylemek mümkündür. Bu sebeple bankaların yaptığı her işlemleri kapsayacak bir tanımını oluşturmanın çok zor olduğunu ve oluşturulsa dahi zamanla güncelliğini yitireceği söylenebilir.

Günümüzde bankaların ekonomik sistem içerisindeki etkinliği; geleneksel bankacılık anlayışının nasıl çağdaş bankacılığa dönüştüğünü açıklamaktadır. Geleneksel bankacılık anlayışında görevi; mevduat toplamak ve topladığı mevduatı kredi olarak kullandıran bankalar, günümüzde bunun yanı sıra çeşitli hizmetleri de müşterilerine sunmuşlardır. Bu finansal kuruluşların kendilerine yatırılan küçük meblağlardaki tasarrufları havuzlarda biriktirip büyük yatırımlara finansman desteği sağlayan, çeşitli enstrümanlarıyla müşterilerine her türlü ödeme ve saklama hizmetleri sunan, müşterilerine yatırım danışmanlığı yapan, internet ve mobil bankacılık gibi imkânları sebebiyle müşterilerinin her anında yanında olabilen, onlara şubeye gitmeksizin birçok işlem yapabilme imkânı tanıyan çağdaş kuruluşlar haline geldiklerini söylemek mümkündür.

1.2. Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Bankacılık sistemi; bugün paranın etkin kullanıldığı sistem olarak kabul edilmektedir. Paranın ortaya çıkmasından önceki zamanlarda insanlar ihtiyaçlarını genellikle ürünleri takas ederek karşılamışlardır. Paranın ortaya çıkışıyla beraber ticaret gelişmeye başlamış ve ticaretin gelişmesiyle birlikte banka ortaya çıkarak gelişerek günümüzdeki halini almıştır.

1.2.1. Bankacılığın Dünyadaki Tarihsel Gelişimi

Tarihte ilk banka faaliyetlerinin M.Ö. 3500’lü yıllarda Sümerler tarafından başlatıldığı tahmin edilmektedir. Yapılan bilimsel kazılar sonucunda, Sümerler döneminde “Maket” adı verilen yapılarda bankacılık işlemlerinin yapılmaya başlanıldığı ortaya çıkarılmıştır. Maket adı verilen yapılarda rahiplerin ihtiyaç sahibi çiftçilere hasat zamanında geri almak koşuluyla tohum ve teçhizat verdikleri ve bu uygulamanın daha sonraki dönemlerde gelişerek kredi vermeye kadar uzandığına dair bilgi ve belgelere yapılan kazılar sonucunda ulaşıldığı bilinmektedir (Yazıcı, 2015: 2).

Bankacılık tarihi konulu çalışmalarda; ilk bankacılık faaliyetlerinin sadece ödünç vermeden ibaret olmadığını, bu dönemde hırsızlık tehlikesine karşı güvenilir yerler olarak kabul edilen maketlerde saklama hizmetlerinin de yapıldığını gösteren bulgular elde edilmiştir (Kandemir, 2013: 43-44).

Maketlerde yürütülen borç verme işlemlerinde uygulanan farklı yöntemler bulunmaktaydı. Fakat bu yöntemlerin hepsinde borç verme işlemleri, senetlere yazılarak yapılmaktaydı. Bu senetlerde kimden borç alındığı, borca konu olan ürün, borç vadesinin ne zaman olduğu, borcun faizli mi faizsiz mi olduğu, ödemenin yapılmaması durumunda ne gibi yaptırımlar uygulanacağı tanıklar önünde belirlenmekteydi (İldız, 2013: 41).

M.Ö 2000’li yıllara gelindiğinde Eshunanca krallığı ilk bankacılık yasalarını düzenlemiştir. Sonrasında ise M.Ö 1792-1750 yılları arasında Babil kralı Hammurabi’nin yasalarında borç ve kredi ile ilgili ibarelere yer verildiği görülmektedir. Hammurabi kanunları çoğu kaynakta ilk hukuk kuralları olarak kabul edilmektedir. Kral Hammurabi tarafından yazılan bu kurallar bankacılığın ilk yasaları olarak kabul edilmektedir. Hammurabi yasalarında maketlerde yürütülen kredi işlemlerinin temel esasları ve borcun zamanında nasıl tahsil edileceği üzerine ibareler bulunmaktadır. Hammurabi yasalarında be-

lirli ürünlerde (tahıl, hurma ve maden vb.) uygulanacak faiz oranları belli edilmiş ve ödeme durumunda sıkıntı yaşaması muhtemel kişilere daha yüksek faiz uygulanması gerektiği gibi düşünceler yer almış yani risk yönetimi kavramı da ortaya çıkmaya başlamıştır (Sezgin, 2008: 16).

M.Ö 350’li yıllarda eski Yunan medeniyetinde bankacılık faaliyetleri görülmektedir. Bu dönemde, kredi, emanet hizmetleri gibi bankacılık faaliyetlerinin yanı sıra ilk ipotek ve rehin karşılığı kredilendirme uygulamasının da yapıldığı düşünülmektedir. Yine M.Ö Roma’da uygulanan özel bankacılık (argentarii) ve para değiştiriciliği (numularii) faaliyetleri bankacılığın gelişimini hızlandırmıştır. Yapılan bu hizmetleri yürüten bankacıların genellikle azat edilen Yunan esirleri olması ilerleyen zamanlarda Roma bankacılığının Yunan bankacılığının etkisinde kalmasının önemli sebeplerinden birisi olmuştur (Sezgin, 2008: 16).

1453 yılında İstanbul’un fethiyle başlayan göç hareketinin sonucunda Yunan belgeleri batı dünyasına girmiş ve uygarlığın batıya kaymasına sebep olmuştur. İlerleyen zamanlarda ortaya çıkan reform ve Rönesans hareketleri, coğrafî keşifler ile yeni yerleşim yerlerinin keşfedilmesi bilim, sanat faaliyetleri ve ekonomik ilişkileri arttırmış ve özellikle bankacılık alanında önemli adımlar atılmasına olanak sağlamıştır. Faiz yasak olduğu için tamamen Yahudilerin tekeline bırakılan bankacılık sektörüne faiz yasağının kaldırılmasını müteakiben giriş yapan Hristiyanlar bankacılığın gelişimi adına önemli adımlar atmışlardır (Kandemir, 2013: 44).

1500’lü yıllarda özellikle İspanyolların Güney Amerika’dan getirilen altınlarla çok çeşitli sikkeler basması, Avrupa’da basılan paraların çeşitliliği gibi sebepler kullanılan paralarının değerlerinin saptanamaması sorununa yol açmıştır. Ticaretin en aktif olduğu kentler olan Amsterdam ve Hamburg’da paraların değerlerinin saptanamaması sebebiyle para değişiminde ciddi sıkıntılar yaşanmıştır. Yaşanan para karmaşasını ortadan kaldırmak amacıyla Amsterdam Belediyesi’nin garantisi altında 1609 yılında Amsterdam bankası kurulmuştur. Avrupa’da yaşanan para karmaşasını önlemek adına atılan bir adım olarak kurulan Amsterdam Bankası günümüzde kullanılan modern bankacılığın ilk örneği kabul edilmektedir (Öçal, 1990: 17).

16. yüzyılda Yeniçağın başlamasıyla devletler, sömürgelerini arttırmaya ve yeni ülkeleri bünyelerine katmaya çalışmışlardır. Yaşanan bu hadiseler ticari faaliyetleri arttırmış ve ekonomiyi daha etkin bir hale getirmiştir. Ekonomik canlılık ve aktif ticaretin olması, 1637 yılında Amsterdam Bankası'ndan sonra modern bankacılığın ikinci örneği kabul edilen Venedik Bankası'nın kurulmasını sağlamıştır. Kurulan bu banka çek ve banknot kullanımına olanak sağlayan ve "Contadidi Banka" olarak adlandırılan bankacılık sisteminin gelişmesini sağlamıştır. 1640 yılında İngiltere'de kralın, ülkesindeki tüccarların, Londra kulesinde saklanan altınlarına el koyması, tüccarların devlete olan inancını sarsmış, bu sebeple altınlarını Goldsmith diye bilinen tüccarlara vermelerine sebep olmuştur. Tüccarlar verdikleri altınlar karşılığında Şahadetname denilen garanti mektup almışlardır. Zamanla Goldsmithler bu işi ticarete dökererek ellerinde bulunan atıl durumdaki altınları borç almak isteyen kişilere "Goldsmithnotes" adı verilen senetler karşılığında vermeye başlamışlardır. Verilen bu senetlerin zamanla ticaretlerde karşılıklı olarak kullanılmaya başlaması ilk banknot sisteminin oluşmasını sağlamıştır (Parasız, 2014: 18).

17. yy. Avrupa'sında şekillenmeye başlayan bankacılık sisteminin temellerinin Tapınak Şövalyeleri'ne kadar uzandığı düşünülmektedir. Orta çağda aktif olarak yer alan Tapınak Şövalyeleri'nin kiliseyi tanımaması ve dolayısıyla kilisenin yasaklamış olduğu faizi kullanmaları, Yahudiler ve Lambordiyalılar ile birlikte Hristiyan dünyasının finansörlerinden biri olmalarını sağlamıştır. Tapınak şövalyelerinin verdikleri taahhütlerde vade esnekliği uygulamaları, günümüzde uygulanan modern bankacılık sistemi ile önemli benzerlikler gösterdiğinden günümüzde tapınak şövalyeleri modern bankacılığın mimarlarından birisi olarak kabul edilmektedirler (Öztürk ve Güven, 2014: 6).

1694 yılında kurulan İngiltere bankası ve 1907 yılında günümüzün en büyük merkez bankası kabul edilen Federal Reserve Bank yani Amerikan Merkez Bankası'nın kurulması Dünya'da bankacılık sisteminin gelişimi adına önemli adımlar olmuşlardır. Amerikan Merkez Bankası'nın kurulmasından sonra 1929 yılında ortaya çıkan ve dünya genelinde yıkıcı bir etki yayan büyük buhranın etkilerini azaltmak adına bankanın yetkilerinin genişletilmesi günümüz modern bankacılık sisteminin şekillenmesi için katkı sağlamıştır (Yazıcı, 2015: 4).

1929 Buhranından sonra bankacılık alanında ortak düzenlemelere giderek güvenliği sağlamak, uluslararası işbirliğini sağlamak ve bankaların denetlenebilmelerine olanak sağlayan teknikleri geliştirmek için 1930 yılında Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası) kurulmuştur (Yıldırım, 2015: 10)

Bunun yanı sıra uluslararası bankacılık sisteminde yaşanan bir diğer önemli gelişme ise; Dünya Bankası ve IMF (International Monetary Fund)'in kurulmasıdır. 1945 yılında savaş sonrası Avrupa'daki tahribatın onarılması için kaynak yaratmak amacıyla Dünya Bankası kurulmuştur. Yine 1946 yılında, uluslararası ödemelerdeki kısa süreli sıkıntıları gidermek ve ülkelerin kambiyo kurlarında istikrarı sağlamak amacıyla IMF kurulmuştur (Kaya, 2002: 5).

1.2.2. Bankacılığın Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Bankacılığın Türkiye'deki gelişimi batı ülkeleriyle kıyaslandığında oldukça geç başlamıştır. Osmanlı Devletinin son ve her açıdan zor dönemlerinde başlayan bankacılık faaliyetlerinin ilerleme aşaması Cumhuriyetin ilanından sonra alınan kararlarla olmuştur. Bu sebeple literatürdeki birçok kaynakta Türkiye'de bankacılığın tarihsel gelişimi; ortaya çıkış dönemi olan Osmanlı dönemi ve gelişim dönemi olarak kabul edilen Cumhuriyet Dönemi olarak ayrılmaktadır.

1.2.2.1. Osmanlı Dönemi Türk Bankacılığı

Osmanlı Devleti'nde Müslüman halkın gerek inançlarından dolayı gerekse yöneticilik, askerlik gibi işlerle uğraşmalarından dolayı faizcilik, sarraflık gibi işler Türk gayrimüslimler tarafından yürütülmüştür. Müslüman kesimin tefecilik gibi işleri gayrimüslimlere bırakmış olmaları ve Osmanlı devletinin Batı Avrupa'da ortaya çıkan Sanayi Devrimi'ne ayak uyduramaması gibi sebepler Osmanlı Devleti'nde bankacılık faaliyetlerinin çok geç başlamasına sebep olmuştur. Sanayi inkılabından sonra endüstriyel üretimin başlaması, Avrupalı devletlerde ticareti geliştirip ekonomik hareketlilik sağlayarak bankacılık sisteminin gelişimine hız kazandırmıştır. Sanayi inkılabına ayak uyduramayan Osmanlı Devleti'nde üretim yine küçük esnaf tarafından sürdürülmüş, ticaret ve buna bağlı olarak ekonomik gelişim oldukça zayıf kalmıştır. Bu sebeplerden dolayı Osmanlı Devleti'nde Tanzimat devrine dek bankacılık adına herhangi bir ize rastlanmamıştır (Parasız, 2014: 18).

Son zamanlarında; siyasi ve ekonomik açıdan oldukça zayıf bir durumda olan Osmanlı Devleti; giderek çoğalan hazine açıklarını kapatmak adına 1840 yılında kaime adı verilen ve devlet tarihinde ilk kâğıt para kabul edilen banknotlar bastırmıştır. Sürekli dış ticaret açığı veren Osmanlı Devlet'i kaimelerin basımını artırarak ödeme yoluna gitmiş fakat bu da Osmanlı parasının yabancı paralar karşısındaki değerinin azalmasına sebep olmuştur. Osmanlının sıkıntılı olduğu bu dönemlerde bankacılık ve para işlerini yapan bankerlerin bulunması, Osmanlı Devleti'ni dış ticaret açığını gidermek amacıyla ülke genelinde faaliyet gösteren bankerleri teşvik ederek banka kurdurma durumunda bırakmıştır (Sezgin, 2008: 20).

Devletin teşvikleri ve yardımıyla J.Alleon ve Thedor Baltazzi adlı iki galata bankeri tarafından 1847 yılında Osmanlı Devlet'inin ilk bankası kabul edilen İstanbul Bankası kurulmuş ve 1852 yılına kadar faaliyette bulunmuştur. İstanbul bankasının kurulması Osmanlı Devleti bünyesinde faaliyet gösteren sarraflar ve bankerler olarak adlandırılan kişileri arttırmış ve bu artış Türk bankacılık sisteminin oluşmasında temel teşkil etmiştir (Parasız, 2011: 21).

Osmanlı Devleti'nin 1850'li yıllarda ekonomik olarak zayıf durumda olması sebebiyle Cumhuriyet öncesi dönemde finans-bankacılık işleri yabancı sermaye tarafından yürütülmüştür. 1847 yılında; İstanbul bankasının kısıtlı bir faaliyet yapısının bulunmasından dolayı 1856 yılında merkezi Londra'da bulunan İngiliz sermayeli Ottoman Bank açılmıştır (Kandemir, 2013: 46).

İngiliz sermayesi ile kurulan Osmanlı Bankasına 1863 yılında Fransız sermayesi eklenecek adı bankı Osman-ı Şahane (Osmanlı bankası) olarak değiştirilmiştir. 1875 yılına gelindiğinde ise banka sermayesine Avusturya sermayesi eklenerek banka; uluslararası bir yapıya bürünmüştür. Osmanlı Devleti tarafından bu bankaya otuz yıllık bir süre için para basma yetkisi verilmesi bu bankanın devlet bankası olarak anılmasını sağlamıştır. 17 Şubat 1885 yılında banka yönetimi ve Osmanlı devleti arasında imzalanan antlaşma doğrultusunda; bankaya hazinenin gelir ve giderlerini yönetmek, iç ve dış borçlara yönelik faiz vb. giderleri ödeme görevleri verilerek devletin hazinedarlığı sıfatı kazanılmıştır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 13).

Tarım kesiminin artan finansman sorunlarını çözümlenmek amacıyla, Mithat Paşa tarafından 1863 yılında kurulan Memleket Sandıkları Türk bankacılığının ilk adımı olarak

kabul edilmektedir. Memleket Sandıklarının sermayesi; ilk zamanlar imece usulüyle temin edilmiş, sonrasında ise köylünün mal varlığı ile orantılı olarak sandığa buğday vermesiyle temin edilmiştir. Zamanla sandıkların sermayelerinin toplanmasında karşılaşılan sıkıntılar, kredilerde ortaya çıkan birtakım olumsuzluklar ve yolsuzluklar, yönetimdeki kayırma politikaları, bu kuruluşları çalışamayacak bir duruma getirmiştir. Ortaya çıkan bu sorunları çözüme kavuşturmak amacıyla tarımsal faaliyetlerden toplanan aşar vergisi bir miktar artırılarak “menafi hissesi” adı altında sandıkların sermayesine eklenmiştir. Sandıklara eklenen menafi hisselerinden ötürü memleket sandıklarının adı “menafi sandıkları” olarak değiştirilmiştir (Kandemir, 2013: 46).

Menafi sandıklarında toplanan kaynakların kullanılmasına ilişkin şüpheler neticesinde; tarımsal kredilerin denetiminin devlete verilmesi zorunluluğu ortaya çıkmış ve bu sebeple 1888 yılında devletin ilk bankası olan Ziraat Bankası kurulmuştur (Gülhan, 2009: 19).

Osmanlı devletinin siyasi ve ekonomik durumunun zayıf olmasından ötürü Türk bankacılık sistemindeki Osmanlı döneminin yabancı sermaye tekelinde yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Ülkenin içinde bulunmuş olduğu zor durum ve borç ödemelerinde yaşanan sıkıntılar ülke ekonomisinde bankerlerin, etkinliklerinin artmasına sebep olmuştur.

1.2.2.2. Cumhuriyet Dönemi Türk Bankacılığı

1. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı’ndan çıkan Türkiye savaşların maddi, manevi kayıplarını yoğun bir şekilde hissetmiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra yabancı sermaye kontrolündeki ülke ekonomisinin devlet kontrolüne alınması gerekliliği 1923 yılında İzmir’de gerçekleşen iktisat kongresinde bulunan katılımcıların ortak kanaatini oluşturmuştur (Sezgin, 2008: 20). Bu sebeple Cumhuriyetin ilanından sonra bankacılık alanında meydana gelen gelişmeler kalkınma planları da dikkate alınarak kronolojik bir sınıflandırmayla incelenecektir.

1.2.2.2.1. 1923-1932 Ulusal Bankalar Dönemi

1923 yılında İzmir İktisat Kongresi’nde bulunan katılımcıların ortak kanaati; ulusal egemenliğin iktisadi egemenlik ile pekiştirilmesi gerekliliğiydi. Kongrede sunulan fikir-

ler neticesinde ülkenin savaştan yeni çıktığı için kalkınması adına gerekli hamlelerin devlet tarafından atılması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Sezgin, 2008: 22).

İzmir İktisat Kongresine katılan tüccarların ana ticaret bankası kurulması yönündeki taleplerinden dolayı özel sermayeli olarak 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur. İş Bankası A.Ş.'nin başlıca görevleri; gayrimenkul alım-satımı yapmak, her türlü sına-î, ticari işlerle uğraşmak ve bu alanda çalışan işletmelere kredi açmak olarak belirlenmiştir. Yine kongreye katılan tüccarların talebiyle 1925 yılında Sanayi ve Maadin Bankası kurularak ve Türkiye'de kurulan ilk kalkınma bankası sıfatını almıştır. Maadin Bankasının kurulmasıyla özel sanayi işletmelerine kredi verilmesi, bu sayede mali, ekonomik ve teknik konularda bilgi yardımı yapılması amaçlanmıştır. Kongreye katılan ve tarım sektörüyle uğraşan katılımcıların zirai sıkıntılarını dile getirmeleri neticesinde, çiftçilere daha etkin kredi verilebilmesi için 1924 yılında Ziraat Bankası'nın sermayesi arttırılarak banka güçlendirilmiş ve bankaya daha farklı bankacılık faaliyetlerinde bulunabilme imkânı sağlanmıştır. Savaştan yeni çıkan Türkiye'de yıkılan evlerin sayısının fazla olması ciddi bir konut problemi yaşanmasına sebep olmuştur. Bu sorunların çözümüne katkı sağlamak amacıyla 1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur (Kandemir, 2013: 48).

1929 yılında Amerika'da ortaya çıkan ve dünyanın birçok bölgesinde etkili olan büyük buhran neticesinde Türkiye'de bir merkez bankası kurulması gerekliliği fikri ortaya atılmıştır. 20 Şubat 1930 yılında Türk parasının kıymetini koruma kanunu çıkarılmış ve müteakiben 30 Haziran 1930 yılında 1715 sayılı yasa ile Türkiye Cumhuriyeti Merkez bankası kanunu yürürlüğe girmiştir. İlgili kanunların çıkarılması sonucunda 3 Ekim 1931 yılında Merkez Bankası faaliyetlerine başlamıştır. Merkez Bankasının kurulması Cumhuriyetin ilanından sonra bankacılık adına atılmış büyük bir adım olmuştur. Merkez Bankası, para basmak, paranın değerini korumak, ekonominin genel likiditesini ayarlamak ve bankalara ödünç para vermek gibi görevleri olan bir emisyon bankası olarak tanımlanmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 15).

1.2.2.2.2. 1933-1944 Özel Amaçlı Devlet Bankalarının Kurulduğu Dönem

Cumhuriyetin ilan edilmesinden sonra 1929 yılına dek yerel düzeyde faaliyet gösteren ve amacı yerelde bulunan tüccarların finansman ihtiyacını sağlamak olan; Tütüncüler Bankası, Denizli İktisat Bankası, Kocaeli Bankası, Egebank, Elazığ Bankası gibi küçük

ölçekli olarak nitelendirilebilecek bankalar kurulmuştur. Fakat 1929 yılında yaşanan büyük buhranın etkilerinin Türkiye’de de ağır bir şekilde hissedilmesi, birinci kalkınma planı diye adlandırılan bir paket program oluşmasını sağlamış ve ülke ekonomisindeki devletçilik ilkesi etkinliğini artırmıştır (Parasız, 2014: 20-21).

1. Kalkınma planının oluşturulmasıyla; 1933 yılında; Sümerbank, Belediyeler Bankası (İller Bankası), 1935 yılında Etibank, 1938 yılında Denizbank, T. Halk Bankası ve Halk Sandıkları kurulmuştur. Kurulan bankalardan Sümerbank sanayiye geliştirmek, İller Bankası yerel yönetimlere teşvik ve finansman desteğinde bulunmak, kamusal yatırımlara öncülük etmek, Halk bankası esnaf ve zanaatkârlara yönelik finansman sağlamak, Denizbank ise deniz yolları işletmelerinin kurulmasına yardımcı olmak ve bu kuruluşların karşılaştıkları finansman sıkıntılarına çözüm sunmak amacıyla kurulmuştur (Parasız, 2011: 23).

1.2.2.2.3. 1945-1960 Özel Bankaların Geliştirildiği Dönem

Bu dönemde II. Dünya Savaşı'nın bitmesinden sonra uygulanan devletçi ekonomi politikası yerini, özel sektörün desteklenerek teşebbüslerin arttırıldığı, özel sektörün etkinliğinin arttığı ve kalkınmanın hız kazandığı özel teşebbüs odaklı ekonomik sisteme bırakmıştır. Bu düşünce değişikliğinin altında, savaş dönemlerinde yaşanan yüksek enflasyon sayesinde yaptıkları spekülasyonlarla tarım ve ticaret sektöründe varlıklı bir sınıf ortaya çıkması etkili olmuştur. Çok partili siyasal sisteme geçilen bu dönemde; 1950 yılında liberal çizgisiyle ön plana çıkan demokrat parti iktidara gelerek ve ülkenin ekonomi politikalarını liberalizm etkisiyle oluşturmuştur (Kandemir, 2013: 49). Bu dönemde etkin olarak izlenen liberalizm politikası bankacılık sektörünü de etkileyerek, özel bankacılık kavramının gelişimine katkı sağlamıştır. Özel bankacılığın önem kazanması ile Yapı ve Kredi Bankası (1944), Garanti Bankası (1946), Akbank (1948) ve Pamukbank'ın (1955) da aralarında bulunduğu, özel sermayeli 31 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemin önemli gelişmelerinden birisi de 1958 yılında Türkiye Bankalar Birliği'nin kurulması olmuştur (Kuzu, 2013: 30).

Bu dönemde izlenen ekonomi politikaları sayesinde özel bankacılık sektörü oldukça gelişmiştir. Özel sektörün öncelikli amacının kar olması sebebiyle getiri oranı düşük olan yatırımlar özel sektör tarafından yapılmamış, özel sektör tarafından yapılmayan

yatırımlar Merkez Bankası kaynaklarının yardımıyla devlet tarafından finanse edilmiştir (Karacaoğlan, 2011: 18).

1.2.2.2.4. 1961-1980 Planlı Ekonomi Dönemi

1950’li yılların sonunda ülke ekonomisindeki durgunluk ve 1958 yılında çıkartılan istikrar programına rağmen ekonomide istikrar sağlanamaması durumu, önceki yıllarda uygulanan liberal ekonomi politikasının terkedilmesine, kamu denetim ve müdahalelerinin artırıldığı, ithal ikameci anlayışa dayalı sanayileşme politikalarına geçilmesine sebep olmuştur. Bu dönemde bankacılık faaliyetleri devlet kontrolünde ilerlemiş bankaların uyguladıkları faiz oranları komisyon ve kredi limitleri gibi hususlar ithal ikameci politikalar düşünülerek belirlenmiştir. Bankaların bu dönemde öncelikli görevlerinin kalkınma planı içerisinde yer alan yatırımların finansmanını sağlamak olduğu belirtilmiş, bankaların uygulanan kalkınma planına maksimum katkı sağlamaları amaçlanmıştır (Kandemir, 2013: 50).

1960’lı yıllarda Türkiye’de faaliyet gösteren ticaret bankalarının sayısının yeterli olduğu, yeni ticaret bankalarının kurulmasına gerek olmadığı bunun yerine mevcut ticari bankaların uzmanlaşması gerektiği görüşleri benimsenmiştir. Toplanan mevduatların hacmini arttırmak amacıyla bankaların şube sayılarını arttırması adına teşvikler yapılmış bu sayede çok şubeli bankacılık anlayışının gelişimine katkı sağlanmıştır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 17).

Ekonomi faaliyetlerinin beş yıllık kalkınma planı ışığında yürütüldüğü bu dönemde ithal ikamesi tipi sanayileşme politikaları önem kazanmıştır. İthal ikameci¹ bir programın uygulanması, finansman ihtiyaçlarının giderilmesi hususunda da etkiler göstermiştir. Bu doğrultuda özel sektörün kısa ve orta vadeli finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla; 1963 yılında Sınai ve Yatırım Bankası ve Kamu İktisadi kuruluşlarının finansman problemlerinin çözümüne katkı sağlamak adına 1964 yılında Devlet Yatırım Bankası açılmıştır (Parasız, 2011: 50).

Liberal ekonomi politikalarından vazgeçilerek, çıkartılan kalkınma planı doğrultusunda, devlet müdahalesinin fazla olduğu ekonomi politikalarına geçiş yapılan bu dönemde 5’i

---

¹ İthal edilen ürünlerin yurt içinde üretilmesine yönelik politikalardır.

kalkınma ve 2'si ticaret bankası olmak üzere toplam 7 banka kurulmuştur. Bu dönemde kurulan bankalar; 1962 yılında kurulan T.C Turizm Bankası, 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında kurulan Devlet yatırım Bankası ve Amerikan Türk Dış Ticaret Bankası, 1968 yılında kurulan Türkiye Maden Bankası, 1976 Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası ve 1977 yılında kurulan Arap-Türk bankasıdır (Sezgin, 2008: 26).

1.2.2.2.5. 1980-2001 Arası Serbestleşme ve Dışa Açılma Dönemi

1970'li yılların sonlarına doğru ödemeler dengesi sorunlarından dolayı ekonominin içine girdiği durgunluk, sanayi sektörünün döviz ihtiyacına cevap verecek yeni bir sanayileşme politikası gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Bu sebeple 1980 öncesinde uygulanan dışa kapalı, müdahaleci devlet politikası ilk olarak 24 Ocak 1980 kararları ile değişim sürecine girmiş ve finansal liberalizasyon (dışa açılma) politikaları yeniden uygulanmaya başlamıştır (Kandemir, 2013: 51).

1 Temmuz 1980'den sonra uygulanan serbest faiz politikasıyla, mevduat ve kredi faizlerinde artan yönlü bir değişim yaşanmıştır. Yine bu dönemde banker kuruluşlarının sayılarının artması ve bankerlerin topladıkları paralara önemli miktarlarda gelir vermeleri, bankalarında bu sisteme uymasına sebep olmuştur. Bu dönemde yaygın olarak faaliyette bulunan banker kuruluşlarının müşterilerine sağladıkları yüksek gelirler ve bankaların da yüksek gelir verme gerekliliği piyasada rekabet kavramını ön plana çıkarmış bu hadiseler sonrasında çeşitli centilmenlik anlaşmalarıyla faiz oranları belirlenmiştir (Parasız, 2014: 22).

1980'li yılların başında bilgisayar, elektronik alanında yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde iletişim ve haberleşme maliyetleri düşmüş ve bu alanlarda insanlara ciddi kolaylıklar kazandırmıştır. İletişim ve bilgilendirme alanında gerçekleşen bu değişimler; bankacılık sektörüne pozitif katkılar sunarak bankaların bilgi toplamalarında onlara önemli katkılar sağlamıştır (Parasız, 2011: 25).

1985 yılında 3182 sayılı Bankalar Kanunu'nun yürürlüğe girerek, bankacılık sisteminde uluslararasılaşma faaliyetlerini başlatması ve mali piyasalarda görülen güven ihtiyacını gidermek adına Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu kurulmuştur. Yine 1985 yılı içerisinde takipteki alacak miktarlarının düşürülmesi ve alacaklı takiplerin engellenmesi için ban-

kalara “karşılık ayırma” zorunluluğu getirilmiştir. Finans sektörünün gelişimine 1986 yılında da devam edilmiş bu doğrultuda Bankalararası Para Piyasası (İnterbank) kurularak, bankalar arasındaki finansal ilişkiler artırılmıştır. Öte yandan 1982 yılında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve 1986 yılında da İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) açılarak finans sektörünün önü iyice açılmıştır (Kuzu, 2013: 30).

Özellikle 1989 yılından sonra fazlaşan kamu finansman açıkları sebebiyle ekonomide yüksek faiz ve yüksek enflasyon sorunları yaşanmıştır. Ciddi seviyelere ulaşan bütçe açıklarının bir kısmı Merkez Bankası'na finanse edilmiş fakat uygulanan bu çözüm; piyasada enflasyonun iyice artmasına neden olmuştur. Bütçe açıklıklarının giderilmesi adına yapılan finansal araçların vergi yükünün artırılması ve genişleyici para politikası, yatırımcıların TL'den uzaklaşmalarına sebep olmuştur. Bu gelişmelerden sonra 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz; faiz oranlarını rekor seviyelere çıkarmış, Türk lirasının önemli ölçüde değer kaybetmesine ve finansal sistemin küçülmesine neden olmuştur. Yaşanan ekonomik krizin ardından 5 Nisan 1994 kararları ile devlet bankacılık sisteminde olası krizleri engellemek adına mevduatlara ve mevduat faizlerine %100 garanti sağlayan düzenlemeler yapmıştır. Mevduat garanti düzenlemesi; 2000 yılına kadar devam etmiş, 2000 yılından sonra revize edilmiş haliyle uygulanmaya devam etmektedir (Kandemir, 2013: 53).

1994 yılında alınan bir takım tedbirler 1999 yılına dek bankacılık sektöründe büyüme zemini hazırlamıştır. 1994 kararları krizlere karşı ekonominin az da olsa direnç göstermesini sağlasa da 1999 yılında Uzakdoğu ve Rusya'da çıkan ekonomik krizlerin etkilerini engelleyememiştir. 1999 yılında ortaya çıkan ekonomik kriz sonucunda ortaya çıkan kayıplar, 1994 kararlarıyla alınan tedbirlerin köklü çözümler olmadığını net olarak ortaya koymuştur (Parasız, 2014: 25).

1999 yılında yaşanan ekonomik kriz ve Avrupa Birliği uyum çalışmaları etkisiyle Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu kurulmuş, bu sayede bankacılık sektöründe bütünlük sağlanmaya başlanmıştır. 2000 yılında faaliyete geçen açıldıktan hemen sonra 2000 ve 2001 krizlerinin yönetilmesinde önemli görevler üstlenmiştir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 19).

1994 krizinin etkileri henüz atlatılmadan ardı sıra ortaya çıkan 2000 ve 2001 krizleri; Türkiye ekonomisinde büyük çaplı kayıplar meydana getirmiştir. Yaşanan krizler neti-

cesinde Türkiye’de faaliyet gösteren 20 adet banka TMSF bünyesine alınmıştır. Bu süreç 15 adet bankanın tasfiyesi ile sonuçlanmıştır. Bankacılık sektöründe yaşanan bu sıkıntılı evre sistemde düzenleme gerekliliğini tekrar açıkça göstermiştir (Parasız, 2011: 28).

1.2.2.2.6. 2002 ve Sonrası Yeniden Yapılandırma Dönemi

1980 sonrası Türkiye’de sırasıyla ortaya çıkan 1994, 2000 ve 2001 krizleri ülke ekonomisinin dolayısıyla; ekonominin en temel sektörlerinden olan bankacılık sektörünün bir bütün olarak güçlendirilmesi gerekliliğini açıkça ortaya koymuştur. 1994 ve 1999 yılında alınan birtakım kararlar ile bankacılık sektörü kısmen de olsa düzenlenmiştir. Fakat geçmiş yıllarda alınan buna benzer tedbirlerin yetersiz kalmasından daha köklü değişimler yapılması gerekliliği belirginleşmiştir (Parasız, 2009: 112-113). Yaşanan ekonomik krizler neticesinde 2001 yılında Güçlü ekonomiye geçiş programı uygulanmaya başlamıştır. 2002 yılında revize edilen bu programın öncelikli amaçları; kamu borçlarının azaltılması, dış şoklara karşı ekonomik direncin artırılması olarak belirlenmiştir (Kandemir, 2013: 55).

Güçlü ekonomiye geçiş programı ile esas olarak; dalgalı kur sistemi içerisinde enflasyon ile istikrarlı bir mücadele, başta TMSF bünyesinde bulunan bankalar olmak üzere tüm bankacılık sektörünün yeniden yapılandırılması, kamu finansman dengesinin güçlendirilmesi, enflasyon hedeflemesine uygun gelirler politikaları uygulanması ve bütün bunların uygulanabilmesi için şeffaf ve etkin bir yapısal zemin oluşturulması amaçlanmıştır (Aydın, 2012: 70).

Güçlü ekonomiye geçiş programıyla finansal sektörü iyileştirmeye yönelik düzenlemeler hemen uygulanmaya başlamıştır. Bu düzenlemenin önemli bir adımı olan “Bankacılık Sektörü Yeniden Yapılandırma Programı” Mayıs 2001’de BDDK tarafından uygulanmaya konulmuştur. Bu program ile Kamuya ait bankaların operasyonel ve finansal açıdan revize edilmesi, yapısal sorunları sebebiyle TMSF bünyesine alınan bankaların akıbetlerinin bir an önce çözüme kavuşturulması, yaşanan ekonomik krizden olumsuz etkilenen özel bankaların yapılarının iyileştirilmesi, bankacılık sektörünün etkin, şeffaf, denetime açık sağlıklı bir yapıya kavuşturulması için gerekli düzenlemelerin yapılması amaçlanmıştır (Aydın, 2012: 70).

Türk Bankacılık sisteminde uygulanan Yeniden Yapılandırma programı; diğer ülkelerde olduğu gibi ağırlıklı olarak finansal yapılandırmaya yöneliktir. Ancak özellikle kamu bankalarının operasyonel yapılarında da birtakım düzenlemelerin uygulandığını söylemek mümkündür (Öncü ve Aktaş, 2007: 250).

Uygulanan politikalar neticesinde daha sağlam, daha şeffaf bir yapıya kavuşan Türk Bankacılık sistemi karlılık açısından daha tatminkâr olmaya başlamış ve bu sebeple sektöre yönelik yatırım teşebbüsleri ciddi biçimde artış göstermiştir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 20).

Özellikle 2005 yılından itibaren yabancı yatırımcıların Türk bankacılık sektörüne olan ilgileri artmıştır. Kasım 2005'te Türk Ticaret Bankası çoğunluk hisselerinin Belçika'nın önde gelen bankalarından Fortis Bank NV/SA'ya satılması, Şubat 2005'de TEB'in halka açık hisselerinin dışında kalan kısımlarının Fransız BNP Paribas'a devredilmesi, Ağustos 2006'da Finansbank AŞ'nin hisselerinin çoğunu National Bank Of Greece S.A tarafından satması, Aralık 2006'da Tat Yatırım Bankası A.Ş 'nin Merrilly Lynch European Asset Holdings Inc. USA tarafından satın alınması, Ocak 2007'de MNG Bank'ın çoğunluk hisselerinin Arab Bank PLC ve Bank Med Sal tarafından devralınması ve bankanın unvanının "TurkLand Bank" olarak değiştirilmesi gibi adımlar yabancı yatırımcıların yeniden yapılandırma programı sayesinde daha sağlıklı yapıya kavuşan Türk Bankacılık Sektörüne ilgilerini arttırdıklarının göstergeleridir (Parasız, 2011: 51).

Türkiye'de bankacılık sektörünün yeniden şekillenmesinin bir parçası olarak; 2005 yılına kadar Özel Finans kurumları adlandırılan ve faizsiz finans prensibiyle faaliyet gösteren kuruluşlar, 2005 yılında bankacılık sistemine katılarak katılım bankası adını almışlardır (Tunç, 2013: 20-21).

1.3. Bankacılık Türleri

Bankacılığın sürekli gelişen bir yapı olmasından dolayı bankalar tarafından verilen hizmet çeşitliliği giderek artmaktadır. Bu durum ise bankaların sınıflandırılması hususunda bir farklılık oluşturmaktadır. Ancak çalışmada bütünlük sağlamak amacıyla Türkiye Bankalar Birliği sınıflaması esas alınmıştır. Bu doğrultuda bankalar; Merkez Bankaları, Mevduat Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Katılım Bankaları olmak üzere 4 ana başlık altında ele alınacaktır.

1.3.1. Merkez Bankaları

Merkez bankalarına olan ihtiyaç tarihte ilk kez modern bankaların kurulmasını müteakiben ortaya çıkmıştır. Kâğıt paranın kullanımının artmasından sonra para sistemleri banknota dayanmaya başlamıştır. Piyasada faaliyet gösteren birçok bankanın banknot basmasının sakıncalı yanlarının ortaya çıkmasından sonra banknot basma yetkisinin tek bir banka tarafından yapılması gerekliliği düşüncesi ortaya çıkmış ve bu sayede “Merkez Bankacılığı” fikri gündeme gelmiştir (Gülhan, 2000: 53).

Merkez bankası bir ülkenin ulusal parasından ve ulusal paranın değerinden sorumlu olan bankadır. Günümüzde Türkiye'nin de dâhil olduğu birçok ülkenin yanı sıra, Avrupa Birliği, Rusya Federasyonu, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülke topluluklarının da bağımsız çalışan merkez bankaları bulunmaktadır (Vurucu ve Arı, 2014: 29).

Merkez bankalarının bağımsızlığı; para politikasına ait esas ölçütleri belirleme hususunda kuruma verilen serbestlik olarak tanımlanmaktadır. Yasal bağımsızlık; hükümet ya da farklı otoriteler ile merkez bankası arasındaki ilişkinin bir kanun ile detaylı bir şekilde belirlenerek bankanın görev ve sorumluluklarının tanımlanması, ekonomi yönetiminde siyasi otoritelerin bankaya müdahalede bulunmasının engellenmesi olarak tanımlanmaktadır. Özerklik ise; ekonomik ve siyasi ortamda karar alma gücünün belli bir kurumsal çerçevede merkez bankasına verilmesini ifade etmektedir (Barışık, 2004: 3).

1854 yılında Kırım Savaşı sebebiyle yurtdışından ilk kez borçlanan Osmanlı Hükümeti bu borçların ödenmesi için sorumluluk alacak bir bankaya ihtiyaç duymuştur. Bunun üzerine 1856 yılında merkezi Londra'da bulunan Bank-i Osmani kurulmuştur. Bu bankaya küçük miktarlarda kredi vermek, Hükümete avans temin etmek ve bazı hazine bonolarını iskonto ettirmek gibi yetkiler verilmiştir. İngiliz sermayesi olan “Bank-i Osman-i” 1863 yılında feshedilerek İngiliz-Fransız ortaklığı olarak “Bank-i Osman-i Şahane (Osmanlı Bankası)” adını almıştır. Osmanlı Bankasına tekel olarak otuz yıllık para basma yetkisinin yanı sıra devletin haznedarlığı görevi de verilmiştir. Bu yetkiler ile Osmanlı bankası; devlet gelirlerini tahsil eden, hazine ödemelerini gerçekleştiren, iç ve dış borç ödemelerini yapan bir devlet bankası niteliği kazanmıştır (www.tcmb.gov.tr, 28 Nisan 2016).

Bank-1 Osman-i Şahane'nin yabancı sermayeli oluşu ve yabancı sermayenin devletin haznedarlığı görevini üstlenmiş olması zamanla birtakım tepkileri beraberinde getirmiştir. Bu tepkilerin ikinci meşrutiyet döneminde yoğunlaşması üzerine ulusal bir merkez bankası kurulması fikrinin temelleri atılmıştır. Bu bağlamda gösterilen çabalar neticesinde 11 Mart 1917 tarihinde "Osmanlı İtibar-ı Milli Bankası" kurulmuştur. Fakat bu banka Osmanlı devletinin birinci dünya savaşında mağlup olmasından dolayı Osmanlı Bankasının yerini alamamıştır (TCMB, 2011: 3).

Bu gelişmelerin ardından Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması ve Cumhuriyetin ilan edilmesi ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti siyasi olarak bağımsızlığını kazanmıştır. Fakat ekonomik olarak da bağımsızlığın ilan edilmesi ve 1929'da ortaya çıkan Büyük Dünya Buhranı olarak da adlandırılan küresel ekonomik krizin etkilerini azaltmak için bir merkez bankası kurma fikri yeniden gündeme gelmiştir. Bu bağlamda; Dünya'da ki birçok Merkez Bankası modeli incelenmiş ve bu incelemeler neticesinde 1715 sayılı kanun tasarısı 11 Haziran 1930'da TBMM tarafından kabul edilmiştir. 1715 sayılı kanun taslağının kabul edilmesi ile kanun 30 Haziran 1930 yılında Resmi Gazetede yayımlanarak TC. Merkez Bankası A.Ş 3 Ekim 1931'de resmen faaliyetlerine başlamıştır (TCMB, 2006: 1).

Tüm Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de Merkez Bankası para politikasını düzenlemekten, banknot basmaktan ve basılan banknotların dolaşımını sağlamaktan sorumlu kuruluştur. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının temel amacı; fiyat istikrarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Merkez bankasının ayrıca finansal istikrarı sağlamak amacıyla para ve döviz piyasalarını düzenleyici tedbirler almak, hükümetle birlikte döviz kuru rejimini belirlemek, ülke döviz ve altın rezervlerini yönetmek, iç ve dış şoklara karşı ülke ödeme sistemlerin sağlıklı çalışmasını sağlamak gibi görevleri de bulunmaktadır (www.tcmb.gov.tr, 29 Nisan 2016).

1.3.2. Mevduat (Ticaret) Bankaları

Mevduat bankaları, ekonomide fon arz edenler ile fon talep edenler arasında gerçekleşen fon transferine aracılık işlevini üstlenen kuruluşlardır. Bunun yanı sıra genellikle vadesi bir yıldan az olan kısa vadeli diye nitelendirilen fonları toplayan ve bu fonları fon talebi bulunan gerçek ve tüzel kişilere ihtiyaçlarını finanse ettirmek amacıyla kullandı-

ran, sunmuş olduğu çeşitli hizmetler karşılığında, faiz komisyon gibi gelirler elde eden bankalardır (Yazıcı, 2015: 49).

Mevduat bankaları; gerçekleştirmiş oldukları ticari faaliyetler açısından ticaret bankaları ve borç verme işlemlerinde özellikle geçmiş yıllarda kullandıkları iskonto yönteminden dolayı bu bankalar bazı kaynaklarda iskonto bankaları olarak da adlandırılabilirler. Mevduat bankaları genel olarak borç alma ve borç verme faaliyetlerinin yürütüldüğü bankalardır. Borç alma işlemlerinin genellikle banka müşterilerinin hesaplarına yatırdıkları paralar yani mevduatlar şeklinde, borç verme işlemlerinde ise genellikle iskonto yönteminin kullanılmasından ötürü bu bankalara Mevduat Bankaları, Ticaret Bankaları ya da Iskonto Bankaları denebilmektedir (Sezgin ve Şendoğdu, 2008: 32).

Mevduat bankaları hakkında değinilmesi gereken bir diğer husus; bu bankaların toplamış oldukları fonları genellikle kredi yoluyla ekonomiye aktarma işlevleridir. Toplanan fonların genellikle kredilendirme yöntemiyle ekonomik sisteme aktarılması ekonomide kaydi para oluşturan mali kuruluşlar olarak bilinmelerini sağlamaktadır. Ekonomide kaydi para; bankaların toplamış oldukları mevduatların kanunen belirlenmiş zorunlu karşılıkları düşüldükten sonra kredi olarak verilerek ekonomiye kazandırılmasını ifade etmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 22).

Mevduat Bankalarını kar amacıyla kurulan kuruluşlar olarak değerlendirmek mümkündür. Bu sebeple öncelikli amaçlarının kar olduğunu söyleyebiliriz. Kar amacıyla kurulmuş bu işletmelerin, karlılık noktasında şüphesiz ki faiz kavramının önemi oldukça fazladır. Faiz kavramı bankaların faaliyetleri içerisinde iki temel noktada önem arz etmektedir. Birincisi; bankaların kaynak sağlarken kullanmış oldukları kredilere ödeyecekleri faiz miktarı ve faiz oranı, ikincisi; bankanın piyasaya sunmuş olduğu finansmanlardan elde edeceği faiz geliri ve uygulayacağı faiz oranıdır. Türkiye’de 1994’ten sonra uygulanmaya başlayan serbest faiz politikası her ne kadar bankalara serbest hareket etme imkânı tanımış olsa da rekabet kavramını da ön plana çıkarmıştır. Ortaya çıkan rekabettten dolayı; bankalar maliyetlerini ve karlılık beklentilerini göz önünde bulundurarak belirlemiş oldukları faiz oranlarını uygulamaya koymadan önce piyasa koşulları ve rekabet kavramlarını düşünmek durumundadırlar (Gülhan, 2009:56).

Mevduat Bankalarının başlıca fon kaynakları şunlardır:

- Toplanan Mevduatlar: Bankacılık Kanunu 3.maddesinde mevduat kavramının tanımını vermektedir. Bu hükme göre mevduat; yazılı ya da sözlü olarak herhangi bir şekilde halka duyurulmak suretiyle ivazsız veya bir ivaz karşılığında, istenildiğinde ya da belirli bir vadede geri ödenmek üzere kabul edilen paradır (Bankacılık Kanunu, 2011:8)
- Kullanılan Krediler ve Borçlar: Bankaların faaliyetlerini devam ettirmesini sağlayan ikinci kaynakları; yurtdışından sağlanan krediler ve para piyasası ödünçleridir. Bankalar fon ihtiyaçlarını kredilerle karşılayabileceği gibi Takasbank, bankalararası piyasalar vb. yerlerden de kaynak ihtiyaçlarını giderebilirler (Yazıcı, 2015: 50).
- Öz kaynaklar: Bankaların fon kaynaklarından bir diğeri ise bankanın kendi bünyesinde oluşturduğu kaynaklardır. Türkiye’de bankaların fon kaynakları arasında mevduat, kredi/borçlanmadan da sonra en önemli payı kendi öz kaynaklarıyla meydana getirdiği fonlar almaktadır (Yazıcı, 2015: 50).
- Mevduat bankalarına perakende bankalar da denilmektedir. Perakende bankalar, çok çeşitli bölgelerde şubeleşme mantığına dayanarak faaliyet göstermiş olduğu bölgelerde, küçük, orta ve büyük ölçekli firmaların kredi taleplerine karşılık vermek amacıyla kurulan bankalardır (Parasız, 2014: 54).

Son yıllarda ticari faaliyetlerde yaşanan çeşitlilikten dolayı, özellikle büyük sermayeli şirketler özel finansal isteklerini karşılayacak, uzman bankalara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu ihtiyaçlara cevap vermek adına az sayıda şube ile belirli konularda uzmanlaşma esasına göre çalışan bankalara uzman yâda toptancı bankalar denilmektedir (Parasız, 2009: 136).

Türkiye’de, ticaret bankalarının yapabilecekleri işlemler 5411 sayılı bankacılık kanununda aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Bankacılık Kanunu, Madde 4):

- Mevduat kabulü,
- Nakdi, gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,
- Nakdi ve kaydi ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dâhil her türlü ödeme ve tahsilât işlemleri,
- Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,

- Saklama hizmetleri,
- Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- Efektif dâhil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı,
- Kıymetli maden ve tasların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- Hazine müsteşarlığı ve/ veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,
- Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- Finansal kiralama işlemleri,
- Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri.

Türkiye’de Mevduat bankalarının mevcut durumuna bakacak olursak;

Tablo 1
Türkiye’de Faaliyet Gösteren Mevduat Bankaları

Mevduat Bankaları	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna Devredilen Bankalar
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	Birleşik Fon Bankası A.Ş.
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Yabancı Sermayeli Bankalar
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Türkiye’de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Bankalar
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Alternatifbank A.Ş.
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	Arap Türk Bankası A.Ş.
Adabank A.Ş.	Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ Turkey A.Ş.
Akbank T.A.Ş.	Burgan Bank A.Ş.
Anadolubank A.Ş.	Citibank A.Ş.
Fibabanka A.Ş.	Denizbank A.Ş.
Şekerbank T.A.Ş.	Deutsche Bank A.Ş.
Turkish Bank A.Ş.	Finans Bank A.Ş.
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	HSBC Bank A.Ş.
Türkiye İş Bankası A.Ş.	ICBC Turkey Bank A.Ş.
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	ING Bank A.Ş.
Türkiye’de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankalar	Odea Bank A.Ş.
Bank Mellat	Rabobank A.Ş.
Habib Bank Limited	Turkland Bank A.Ş.
IntesaSanpaoloS.p.A.	Türkiye Garanti Bankası A.Ş.
JPMorgan Chase Bank N.A.	
SociétéGénérale (SA)	
The Royal Bank of ScotlandPlc.	

Kaynak: www.tbb.org.tr ,1 Mayıs 2016

Türkiye Bankalar Birliği’nin geçmiş dönem verileri incelendiğinde; 2000 ve 2001 krizlerinden hemen öncesinde 01.01.2000 tarihi itibariyle Türkiye’de; 62 tanesi mevduat bankası olmak üzere toplam 81 adet bankanın faaliyet gösterdiği görülmektedir. Ülkede yaşanan ekonomik krizlerden sonra, bankacılık sisteminde gerçekleştirilen yeniden yapılandırma ve güçlendirme programları, banka kurulma şartlarının ağırlaştırılması, denetimlerin arttırılması vb. uygulamalarla Türk bankacılık sistemi daha düzenli bir görü-

nüme kavuşturulmuştur. 2016 yılı Mayıs ayı güncel verileriyle hazırlanan Tablo 1 incelendiğinde; Türkiye’de 34 banka mevduat bankacılığı yapmaktadır. Türkiye’de kamu ve özel sektör mevduat bankalarının yanı sıra yabancı sermayeli ve Merkezi yurtdışında bulunup Türkiye’de şube açmış birçok banka bulunmaktadır. Mevduat ve diğer banka türlerinin toplam sayısında bir azalma olmasına karşın daha iyi bir imaja kavuşmuştur. Bunun yanı sıra; Türk bankacılık sektörünün karlılık noktasındaki cezbediciliği yabancı yatırımları çekmeye hızla devam etmektedir.

1.3.3. Kalkınma Bankaları

Kalkınma Bankalarının tarihçesi incelendiğinde bu kuruluşların temellerinin sanayi in- kılabinin ardından atılmaya başlandığı, fikir aşamasının bu tarihlere dek uzandığı gö- rülmektedir. 19. yy’dan itibaren sırasıyla Fransa, Almanya, İtalya gibi Avrupa ülkele- rinde faaliyet gösteren kalkınma bankalarının; faaliyet gösterdikleri ülkelerde sanayinin gelişiminde önemli bir pay sahibi oldukları bilinmektedir. Yine bu yıllarda Amerika Birleşik Devleti’nde sanayileşme, kalkınma bankalarının verdiği desteklerle hızlanmış- tır. Bunun yanı sıra; ülke için önem arz eden, yatırımcılar tarafından riskli olarak görül- düğü için teşebbüs edilemeyen, demiryolu yapımı gibi projeler kalkınma bankaları tara- findan finanse edilmiştir (Dolun ve Atik, 2006: 9).

Genel olarak Kalkınma Bankaları Ulusal ve Bölgesel Kalkınma Bankaları şeklinde de- ğerlendirilmektedirler. Ulusal kalkınma bankaları; genellikle ekonomisi az gelişmiş ve gelişmiş ülkelerde, iktisadi kalkınmanın gerçekleşmesi amacıyla sermaye, proje ve tek- nik altyapı konularında önemli destekler sunan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadırlar, Bölgesel Kalkınma Bankaları ise kalkınmada önemli roller üstlenen tarım, madencilik, sanayi gibi sektörlerin fon ihtiyacını gidermek için faaliyet gösteren kuruluşlar olarak ifade edilmektedirler (Dağlı ve Demir, t.y.: 42).

Ticari bankalardan farklı olarak mevduat toplama yetkisi bulunmayan Kalkınma Banka- ları, hükümet tarafından sunulan fonları, Uluslararası Kredi Kuruluşlarından ve ihraç ettikleri tahvillerden sağlanan fonları genellikle orta ve uzun süreli projelerin finansma- nında kredi olarak kullanılmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 24).

Kalkınma bankaları, genellikle dünyada az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kategori- sinde değerlendirilen ülkelerde yatırıma yönelik sermayenin eksikliğini telafi etmek ve

kalkınmışlık noktasında öncelikli bölgelere finansman sağlamak amacıyla kurulmuştur. Bu bankalar; mevduat toplama yetkileri bulunmadıklarından banka parası olarak da tabir edilebilen kaydi para yaratamazlar (Öztürk ve Güven, 2014: 10).

Kalkınma bankalarına ait istatistiki veriler incelendiğinde bu bankaların sayısının sırasıyla; Latin Amerika ve Karayipler, Afrika, pek çok Asya ülkesinde fazla olduğu görülmektedir. Bu coğrafyalarda gelişmişlik ve kalkınma düzeyinin geri kalmış olması sebebiyle, Kalkınma bankalarının ülke ekonomileri içerisindeki rolleri ön sıralarda yer almaktadır. Bu sebeple Dünya genelinde sayısı 550'yi bulan; ulusal, bölgesel ve uluslararası kalkınma bankalarının hemen hemen 450 tanesi Latin Amerika, Afrika ve Asya ülkelerinde faaliyet göstermektedirler (Dolun ve Atik, 2006: 19).

Kalkınma bankaları genellikle hükümet desteğiyle faaliyetlerini yürütürken projelerin sadece sermaye ihtiyacını karşılamakla kalmayıp, müteşebbislerin gerçekleştirmek istedikleri ticari faaliyetlerde onların kaygılarını gidermek ve onlara adım atmak istedikleri sektörler hakkında bilgi desteği sunarak, girişimciliği teşvik etme gibi sorumluluklar da üstlenmektedirler. Müteşebbislere verilen gerek sermaye gerek bilgi gerekse teknik destekler sayesinde ülke sanayisinin gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadırlar. Bu doğrultuda; kalkınma bankaları sanayi sektörüne vermiş olduğu katkılardan bazı çevrelerce Sanayi Bankaları olarak da adlandırılmaktadırlar (Güney, 2015: 83).

Temel amacının; sunmuş olduğu sermaye yardımı, yapmış olduğu fizibilite çalışmalarıyla müteşebbisleri riskli görülen iş kollarına teşvik ederek ekonomik canlılık sağlamak olduğunu bildiğimiz kalkınma bankalarının; yatırımlara orta ve uzun vadeli fon sağlamak, yatırımları teşvik etmek, iç kaynakları sanayi sektörüne yönlendirerek sanayi sektörünün gelişimine katkı sağlamak, sermaye piyasasının gelişmesine imkan sağlamak, girişimcilere idari ve teknik konularda yardımda bulunmak, yeni yatırım alanlarına öncülük etmek (e-ticaret gibi), yabancı kaynaklardan mali ve teknik destek sağlayarak bu destekleri yatırımcılarla buluşturmak, yabancı sermayeyi yatırım yapmaya teşvik ederek sadece yerli sermayeyi değil yabancı sermayeyi de ülke ekonomisine dâhil etmek gibi işlevleri bulunmaktadır (www.ekodialog.com, 2016).

1.3.4. Yatırım Bankaları

Yatırım ve kalkınma bankaları arasında anlamsal açıdan çok büyük bir farklılık yoktur. Fakat işlevsel bir sınıflandırmaya tabii tutulduğunda; yatırım ve kalkınma bankaları arasında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılardan en belirgin olanı ise; yatırım bankalarının genellikle gelişmiş ülkelerde, kalkınma bankalarının ise daha çok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde faaliyet göstermektedir (Gündoğdu, 2014: 31).

Yatırım bankaları; yaygın olarak sermaye piyasasının gelişmiş olduğu yerlerde, piyasada etkin olmayan atıl fonlara sahip yatırımcılara, menkul değer alım ve satımı işlemlerinde aracılık ve danışmanlık gibi hizmetleri sunan, işletmelere doğrudan kredi veremeyen ancak işletmelerin orta ve uzun vadeli fon ihtiyaçlarını finansman yöntemiyle karşılayan mali kuruluşlardır. Yatırım bankalarını; mevduat kabul etmeyen, mevduat bankacılığı yapmayan ve kalkınma bankacılığı fonksiyonunun dışında kalan alanlarda faaliyet gösteren mali kurumlar şeklinde de tanımlamak da mümkündür (www.acikders.org.tr, 2016).

Kalkınma bankalarında olduğu gibi mevduat toplama yetkisine haiz olmayan yatırım bankaları; devletin ve işletmelerin genellikle uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için, hisse senedi, tahvil gibi menkul değerlerini ihraç etmelerinde aracılık işlevi görerek finansman sağlayan bankalardır. Yatırım bankaları kamu ya da özel kuruluşlara finansman sağlarken menkul kıymet enstrümanlarını sıkça kullandıklarından, literatürde “Menkul Kıymetler Taciri” olarak da bilinmektedirler (Öztürk ve Güven, 2014: 10).

Devletin ve özel sektörün uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılayan yatırım bankaları; borçlanma tahvili ihraç ederek ve temin edilen kredilerle sağlanan fonlarını; menkul değerler portföylerinin finansmanı, leasing işlemlerinin fonlanması, firmalara orta/uzun vadeli yatırım kredisi olarak kullandırmaktadırlar. Yatırım bankaları; müşterilerine finansman sağlamalarının yanı sıra onlara yatırım danışmanlığı yapan, şirketlerin birleşme ve devir işlemlerinde rol oynayan kuruluşlardır (Güney, 2015: 82).

Yatırım bankalarının; firmalara ihraç ettiği menkul kıymetler için aracılık faaliyetleri yürütürken pazarlanamayan, menkul değerler için taahhütler vererek bir nevi menkul kıymet sigortası yapmak gibi işlevleri vardır. Bunun yanı sıra yatırım bankaları birikim sahiplerine finansal danışmanlık yaparak tasarrufların yatırımlara aktarılmasını sağla-

maktadırlar. Yine bu bankalar; finansman ihtiyacı sebebiyle firmaların ihraç edeceği menkul kıymetleri satın alarak kendi nam ve hesabına satış yapmak, riski üstlenmeden yatırımcının menkul kıymetlerinin satışını yapmak, tasarruf sahiplerinin menfaatlerini korumak, menkul kıymetlere yatırım yapmak isteyen müşterilerine finansal danışmanlık yapmak gibi işlemlere de sahiptirler (Coşkun, 2006: 63).

Tablo 2

Türkiye’de Bulunan Kalkınma ve Yatırım Bankaları

İller Bankası A.Ş.	Nurol Yatırım Bankası A.Ş.
Türk Eximbank	Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş.
Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.	Bank Pozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A.Ş.
Aktif Yatırım Bankası A.Ş.	Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş.
Diler Yatırım Bankası A.Ş.	Pasha Yatırım Bankası A.Ş.
GSD Yatırım Bankası A.Ş.	Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş.
İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.	

Kaynak: www.tbb.org.tr,26 Kasım 2016.

Türkiye Bankalar Birliği verileri esas alınarak hazırlanan Tablo 2 incelendiğinde; kamusal sermayeyle kurulan bankalar; İller Bankası A.Ş, Türk Eximbank, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş’dir. Aktif Yatırım Bankası A.Ş, Diler Yatırım Bankası A.Ş, GSD Yatırım Bankası A.Ş, İstanbul Takas Ve Saklama Bankası A.Ş, Nurol Yatırım Bankası A.Ş ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası A.Ş ise özel sermaye ile kurulan bankalardır. BankPozitif Kredi ve Kalkınma Bankası A. Ş ,Merrill Lynch Yatırım Bank A.Ş, Pasha Yatırım Bankası A.Ş, Standard Chartered Yatırım Bankası Türk A.Ş bankaları ise yabancı sermayeyle kurulmuşlardır. Türkiye’de faaliyette bulunan bu bankaların sermaye yapılarına dikkat edildiğinde de kalkınma bankacılığının genellikle devlet tarafından yürütüldüğü, bu sebeple karlılığın ikinci planda olduğunu söylemek mümkündür. Yatırım bankacılığın da ise karlılığın ön planda olduğu, bu sebeple yerli ve yabancı özel sektör teşebbüsleri ile yürütüldüğü sonuçları göze çarpmaktadır.

1.3.5. Katılım Bankaları

Genellikle İslami bankacılık olarak bilinen bu bankacılık türü; ilk kez 1963’te Mısır’da ortaya çıkmıştır. İslam’da faiz yasağının varlığı, faiz alanında, verenin de ciddi şekiller-

de ikaz edildiği Ayet ve Hadislerin bulunmasından; bankacılık işlemlerine uzak olan faiz hassasiyeti bulunan kişilerin, ellerinde bulunan atıl fonların ekonomiyeye aktarılmasını sağlayan bu sistem Türkiye ile 1983 yılında tanışmıştır. İlk kurulduğu yıllarda özel finans kurumları olarak adlandırılan katılım bankaları; kavram kargaşası yaşanmaması, özel finans kurumlarının bazılarında kaynaklanan tüketici mağduriyetlerinin önüne geçmek gibi birtakım sebeplerden 2005 yılından itibaren bankacılık kanuna tabi kılınmıştır. Mevduat bankalarıyla sistemsel olarak farklı çalışan bu bankalar Türkiye Katılım Bankaları Birliği çatısı altında faaliyet göstermektedirler (Yazıcı, 2015: 56).

Katılım Bankaları; İslami prensipler doğrultusunda tamamen ticaret mantığıyla mevduat bankacılığının bir alternatifi şeklinde çalışmaktadırlar. İslam ekonomisi ışığında her türlü bankacılık işleminin yapılmaya çalışıldığı bu sistemde, kara ve zarara ortak olma şeklinde toplanan fonlar, ihtiyaç duyulan her türlü hammadde, mamul-yarı mamul, teknik teçhizat teminine belirlenmiş bir kar karşılığında sunulmaktadır. Mevduat bankalarında uygulanan nakit kredi sistemine karşı Katılım Bankacılığında mal alım-satım sistemi uygulanmaktadır (Dikkaya ve Kutval, 2014: 25).

Genel işleyişiyle ilgili özet bilgiler verilen Katılım Bankacılığı sistemi ikinci bölümde detaylıca anlatılacaktır.

BÖLÜM 2: KATILIM BANKACILIĞI

2.1. Katılım Bankacılığı

Faizin İslam dinince yasak olması, Müslümanların büyük bir kısmının bu kavramdan uzak durmasına sebep olmuştur. Faizli sistemle çalışan mevduat bankalarına alternatif farklı kuruluşlarının bulunmaması nedeniyle; faiz hassasiyeti taşıyan birçok kişi tasarruflarını altın, gayrimenkul gibi üretime katkısı bulunmayan alanlara yönlendirmiştir. Üretime katkı sağlamayan yatırımlar haline gelen yani âtil durumda bulunan fonlardaki artış, mevduat bankalarına alternatif kuruluşların kurulması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Yine aynı şekilde finansman ihtiyacı bulunan faiz hassasiyetli kişiler, faizden dolayı mevduat bankalarıyla çalışmadıklarından finansman hususunda mağduriyet yaşamışlardır (Bulut, 2012: 18).

Mevduat bankalarında, oranları baştan belirlenerek toplanan mevduatların banka üst yönetiminin belirli kıstaslar nezdinde belirlemiş olduğu faiz oranlarıyla, kredi olarak sunulması karşılığında, kazanç elde edilen bir sistem uygulanmaktadır. Bu bankacılık türünden farklı olarak geliştirilen, katılım bankaları ise tasarruf sahipleriyle yaptıkları belirli anlaşmalar sayesinde, müşterilerinin ellerindeki tasarrufları alarak, İslami ticaret prensiplerine göre değerlendiren, bu işlemlerden kar/zarar elden eden, elde ettiği kar/zararı müşterileriyle paylaşan kuruluşlardır. Sistemde faiz olmadığını belirtmek amacıyla faizsiz bankacılık olarak da adlandırılan katılım bankacılığı sisteminde amaç; özellikle dini sebeplerden geleneksel bankacılık türüyle çalışmayan tasarruf sahiplerinin ellerinde bulunan âtil durumdaki tasarruflarını ekonomiye kazandırmaktır (Özulucan ve Deran, 2009: 5). Bunun yanı sıra faiz hassasiyeti olan kişiler, ellerindeki fonları bu bankalarda değerlendirme imkanı bularak bir getiri elde edebilmektedirler.

İslam ekonomisi ışığında temelleri atılan Katılım Bankacılığında sistem özet olarak şu şekilde işlemektedir; kara ve zarara ortak olma şeklinde açılan katılım hesaplarına belirli paylaşım oranlarıyla yatırmaktadırlar. Sonrasında ise katılım hesapları bünyesindeki bu fonlar kar amacı doğrultusunda faizsiz bankacılık enstrümanlarıyla piyasaya sunulmaktadır (www.albaraka.com.tr, 2016).

Katılım bankacılığı; İslami bankacılık prensipleri doğrultusunda faizsizlik ilkesiyle kar ve zarara katılma esaslarına göre fon toplayan, topladıkları fonları ticaret, ortaklık ve

finansal kiralama yöntemleriyle değerlendiren bir bankacılık türüdür. Ticari bankalarda müşterilerin yatırmış oldukları mevduatlara bir faiz ödemesi yapılırken, katılım bankalarında ise müşterilerin sisteme dahil ettikleri tasarruflara kar payı bir başka ifadeyle katılım payı ödenmektedir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 24).

İslami finans sistemi bünyesinde hareket eden katılım bankaları temel iki işlevi yerine getirerek faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu işlevlerden birincisi: atıl durumda bulunan tasarrufları toplamak, ikincisi ise müşterilerden toplanan tasarrufları yatırımlara aktarmaktır (Yanpar, 2015: 125).

Bu bağlamda katılım bankalarının işlevsel anlamda mevduat bankalarından bir farkı bulunmadığını söylemek mümkündür. Katılım bankalarıyla mevduat bankaları arasındaki en belirgin fark, çalışma prensipleridir. Bu sebeple katılım bankaları faizle ilgili olmayan, hemen hemen tüm bankacılık hizmetlerini farklı usullerle yapan kurumlardır (Özulucan ve Deran, 2009: 88).

2.1.1. Karşılaştırmalı Olarak Faiz ve Kar Payı Kavramları

Eski adıyla Özel Finans Kurumları, şimdiki adıyla Katılım Bankaları olarak bilinen bu ekonomik kuruluşların yaşamış olduğu problemlerin başında toplumdaki “faiz de kar payı da aynı şeydir” gibi algılar gelmektedir. Dolayısıyla toplumun ticari bankacılıkla katılım bankacılığı kavramları arasındaki farkı anlayabilmesi için öncelikle faiz ve kar payı kavramları arasındaki farkların açıklanması gerekmektedir.

Günümüzde katılım bankacılığı olarak adlandırılan faizsiz bankacılık sistemini diğer bankacılık türlerinden ayıran en belirgin özelliği; adından da anlaşılacağı üzere sistemin herhangi bir aşamasında faiz bulundurmamasıdır. Mevduat bankacılığı sisteminde; tasarrufların baştan belirlenmiş bir faiz oranı üzerinden toplanması ve toplanan tasarrufların yine belirlenmiş bir faiz oranı üzerinden genellikle kredi şeklinde fon ihtiyacı bulunanlara aktarılması işlemleri yürütülürken; katılım bankacılığında müşterilerle bir nevi ortaklıklar kurulmakta, müşteriler kar ve zarara ortak olarak sisteme dahil edilmektedir (Özulucan ve Deran, 2009: 87). Bankayla kara ve zarara ortaklık kuran müşteriler, ellerindeki tasarruflarla katılım hesapları açtırmakta ve bu hesaplardaki paralar ticari işlemlerde kullanılmaktadır. Bu ticari işlemler gerçekleştiikten sonra kar/zarar elde edildiğinde bu miktarlar banka ve müşteri arasında baştan belirlenmiş katılım oranlarınca paylaş-

tılmaktadır. Bankaların bir nevi ortakları durumundaki müşterileriyle paylaştıkları bu getiriye kar payı ya da katılım payı denilmektedir (www.islamekonomisi.org, 2016).

Faiz kavramına ilişkin literatürde birçok tanım bulunmaktadır. Piyasa açısından değerlendirildiğinde faiz; tasarruf sahiplerinin tasarruflarını fona ihtiyacı bulunduranlara kullandırması sonucunda elde ettiği kullanım bedeli olarak tanımlanır. Ekonomik olarak ise; bir borç sözleşmesinin getirisi ve sermayenin getirisi şeklinde de tanımlanabilmektedir (www.mahfiegilmez.com, 2016). Bir başka görüşe göre ise faiz paranın kiralama bedelidir. Ekonomide birtakım kimseler; tasarruflarını yatırım yapmak isteyen insanlara sunarken, müteşebbislerde bu tasarrufları tasarruf sahiplerinden alıp sermaye olarak kullanmakta ve buna karşılık tasarruf sahiplerine bir ödeme yapmaktadırlar. İşte kullanılan tasarruflar/paralar karşılığında ödenen bu bedele faiz denilmektedir (Öztürk ve Turgut, 2011: 117).

Tablo 3

Faiz ve Kar Payı Kavramları Arasındaki Farklılıklar

FAİZ	KAR PAYI
-Faiz bir borç sözleşmesi ürünüdür, dolayısıyla borç işleminden elde edilen gelirdir.	-Kar payı bir ortaklık ürünüdür, dolayısıyla ortaklığa konu malın satımından elde edilen gelirdir.
-Faizde anapara garanti altına alınır ve kesin bir oran üzerinden işlem yapılarak mutlaka bir getiri taahhüdü bulunur.	-Kar payında bir getiri garantisi bulunmamaktadır. Anapara dahi garanti edilmez.
-Faizde yatırılan paranın getirisi net olarak belirlenmektedir ve faiz sabit bir kavramdır, değişken değildir.	-Kar payında sadece kar-zarar paylaşım oranları baştan belirlenmektedir. Kar ya da zarar durumu ticaretten sonra belli olacağı için herhangi bir kazanç oranı verilmemektedir ve kar payı değişken bir kavramdır.

Kaynak: Durmuş, 2015: 40.

Tablo 3 de görüleceği üzere; faiz ve kar payı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple faiz ve faiz araçlarının kullanıldığı ticari bankacılıkla, İslami prensipler doğrultusunda, kar payı esaslı çalışan Katılım Bankaları arasında faiz ve kar payı ayrımı gibi belirgin farklılıklar bulunmaktadır.

2.2. Katılım Bankalarının Tarihsel Gelişimi

Katılım Bankalarının düşünce aşaması 1940-1950 yılları arasında gerçekleşmiştir. Bu alanda ilk teşebbüs 1963 yılında Mısır'ın Mit-Ghamr kasabasında olmuştur. Türkiye'de 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı kararname ile özel finans kurumlarının temeli atılmış ve ilk olarak 1985 yılında Albaraka Türk ve Faisal Finans kurumları faaliyete başlamışlardır (www.finhat.com, 2016).

2.2.1. Katılım Bankalarının Dünya'daki Tarihsel Gelişimi

Faizsiz bankacılık sisteminin tarihçesinin de faizli bankacılıkta olduğu gibi milattan önce 2000'li yıllarda hüküm süren Hammurabi'ye kadar uzandığı düşünülmektedir. Faizsiz bankacılığın temelini oluşturan, İslam ekonomisine ait izlere İslamiyet'in ortaya çıkmasından itibaren rastlamak mümkündür (Dikkaya ve Kutval, 2014: 36).

İslamiyet'in kabulünden önce Arap yarımadasında yaygın olan faiz; İslamiyet'in kabulünden sonra yasaklanmıştır. Faizli ticaretin yapılmasının yasaklanmasıyla İslam'a aykırı olmayan ticaret usulleri geliştirilmiş ve Müslüman halkın bu usullere göre ticaret yapması teşvik edilmiştir. Özellikle Hz. Muhammed tüccarlık işiyle uğraşmış ve faizsiz ticaretin halk tarafından benimsenmesi için en güzel örnek olmuştur. Gerçekleştirilen fetihlerle bağlantılı olarak farklı coğrafyalarda hızla yayılmaya başlayan İslamiyet; kendiyile birlikte farklı coğrafyalarda faizsiz ticaretin de yaygınlaşmasını sağlamıştır (Kaya, 2013: 17).

Tarihçesi milattan öncelere uzanan faiz; toplumsal yaşamın birçok noktasında eleştiri konusu olmuştur. Faiz uzun yıllar gerek dini, gerek sosyal gerekse ekonomik açıdan tartışılmış ve bu tartışmalar; "Faizsiz bankacılık yapılabilir mi?" sorusunu akıllara getirmiştir. Bu düşünceler ile 1940-1950 yılları arasında faizsiz olarak bankacılık faaliyetlerinin yapılıp, yapılamayacağı tartışmaları başlayarak, katılım bankacılığının düşünce sistemi belirlenmeye başlanmıştır (Öztürk, 2014).

Özellikle Müslüman kesimin faiz hassasiyeti sebebiyle uzak durduğu bankacılık sistemine alternatif bir sistem gerekliliği İslam ekonomistlerini harekete geçirmiştir. İslam dünyasının önemli iktisatçılarından Dr. Ahmed Neccar 1959 yılında Mısır'ın zirai bölgelerinde faizsiz banka kurma fikrini ortaya atarak, faizsiz bankacılığın ilk adımlarını atmıştır (Karaman, 2011: 70).

Modern anlamda ilk faizsiz banka; 1963 yılında Mısır'ın Mit-Ghamr kasabasında İslam İktisatçısı Dr. Ahmed en- Naccar tarafından kurulmuştur. Bunu takip eden yıllarda özellikle Körfez ülkeleri başta olmak üzere bütün dünyada pek çok faizsiz banka kurulmuştur. 1971 yılında Mısır devletinin de desteğiyle Nasr Sosyal Bankası kurularak İslami bankacılığın düşünce aşaması uygulamaya konulmuştur (Odabaşı, 2013: 36,37).

1973 yılında ise İslami Bankacılığın en önemli adımlardan biri olarak kabul edilen İslam Kalkınma bankası, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu yedi ülkenin Maliye Bakanları'nın ortak bir bildirme yayınlamasıyla, Suudi Arabistan'ın Cidde şehrinde kurulmuştur. Müslüman ülkelerin girişimleri sayesinde kurulan İslam Kalkınma Bankası'nın öncelikli hedefi; üyeler arasında dayanışma temin ederek, İslami çerçevede iktisadi kalkınmaya yardımcı olmak, olarak belirlenmiştir (Kalaycı, 2013: 54).

İslami prensipler doğrultusunda, üye ülkelerin ve Müslüman toplumların bireysel ya da birlikte kalkınmalarını sağlamak amacıyla kurulan İslam Kalkınma Bankası; 1974 yılında aktif olarak çalışmaya başlamıştır. Öncelikli amacı; bünyesinde bulunan üye ülkelerin kalkınmışlık düzeyini artırmak olan bu bankanın ekonomik olarak birçok işlevi bulunmaktadır.

İslam Kalkınma Bankası'nın; üye ülkeler bünyesindeki kuruluşlara veya verimli projelere sermaye yardımları sağlamak, üye ülkelerdeki kamu ve özel sektör projelerine finansman desteği sunmak, üye ülkeler arasındaki ticareti geliştirici tedbirler almak ve bu sayede ülkeler arası ticaret hacmini arttırmak, üye ülkelere teknik branşlarda destek olmak, üye ülkelerde kalkınma faaliyetlerinde istihdam edilen personellere eğitim imkânı tanımak ve Müslüman ülkelerdeki bankacılık vb. ekonomik faaliyetlerin, İslam ekonomisi doğrultusunda yürütülmesini sağlamak gibi işlevleri bulunmaktadır (tr.wikipedia.org, 2016).

Tablo 4
İslam Kalkınma Bankası Üyeleri

Suudi Arabistan	Ürdün	Tunus	Gine-Bissau
Kuveyt	Sudan	Bahreyn	Özbekistan
Libya	Gabon	Suriye	Kırgızistan
İran	Umman	Afganistan	Maldivler
Mısır	Irak	Benin	Mozambik
Türkiye	Senegal	Moritanya	Sierra Leone
B.A.E.	Gine	Lübnan	Somali
Pakistan	Fas	Mali	Surinam
Cezayir	Brunei	Azerbaycan	Togo
Endonezya	Kamerun	Çad	Komoros
Malezya	Uganda	Gambiya	Fildişi Sahilleri
Bangladeş	Burkina Faso	Arnavutluk	Nijerya
Katar	Nijer	Tacikistan	Türkmenistan
Yemen	Filistin	Cibuti	Kazakistan

Kaynak: <http://www.isdb-pilot.org/>, 2016.

Tablo 4’te; Suudi Arabistan, Kuveyt, Libya, İran, Mısır, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere 2016 yılı itibariyle İslam Kalkınma bankası bünyesinde bulunan 56 ülkenin isimleri yer almaktadır.

1975 yılında İslam Kalkınma bankasının kurucu üyelerinde yer alan Türkiye 1984 yılında sermaye payında artışa giderek kuruluşun en büyük pay sahiplerinden biri olmuş ve bu sayede kuruluşun Yönetim kurulunda daimi üye bulundurma hakkı kazanmıştır. Türkiye’nin kuruluş içerisinde etkinliğinin artması, özellikle yatırımlar hususunda pozitif gelişmeler yaşanmasını sağlamıştır (Bulut, 2012: 17).

İslam Kalkınma Bankasının kurulmasından itibaren faizsiz bankacılığın hızlı gelişimi başlamıştır. Faizsiz Bankacılık sistemin gelişmesini hızlandıran kurumlar; 1975’te kurulan Dubai İslam Bankası, 1977’de Kurulan Kuveyt Finans Evi, Mısır ve Sudan Faisal İslam Bankası, 1981 de kurulan Albaraka Grubu’dur. Bu kuruluşların faaliyetlerine başlaması, faizsiz bankacılık sisteminin gelişimi adına oldukça önemli katkılar sağlamıştır.

Öyle ki bu gelişim ile birlikte, Amerika Birleşik Devletleri ve birçok Avrupa ülkesindeki büyük bankalar; Müslüman müşterilerine hizmet vermek için faizsiz bankacılık ürünleri geliştirmişlerdir (Tan, 2010: 135).

1980 öncesi yaşanan gelişmelerle bir ivme kazanan İslami bankacılık sistemi, Ortadoğu ülkelerinde geliştirildikten sonra farklı coğrafyalarda da uygulanarak yaygınlaşmaya devam etmiştir. Bu sistem zamanla Müslüman nüfusun yaşadığı farklı coğrafyalardaki müteşebbisleri faizsiz bankacılık alanına yönlendirmiştir. Örneğin; Citibank, Union Bank Of Switzerland, HSCB, KleinwortBenson, ANZ Grindlays, GoldmanSachs gibi büyük bankalar bugün kendi faizsiz bankacılık ürünlerini pazarlamaktadırlar. Bu doğrultuda; başta Körfez ülkeleri olmak üzere katılım bankacılığının, Dünya'daki hacminin giderek arttığı ve bu sebeple birçok ticari bankanın da bu alana yöneldiği görülmektedir (Öztürk ve Aras, 2011: 168).

Katılım Bankacılığının tarihsel gelişimi incelendiğinde; bu bankacılık sisteminin özü olan faizsizlik kavramının temellerinin milattan öncesine kadar uzandığı görülmektedir. Özellikle dini inançlardan dolayı birçok kutsal kitapta yasaklanmış olan faiz kavramının etkilerinin uzun yıllardır tartışma konusu olduğunu söylemek mümkündür. Faizin negatif etkilerinin, sadece Müslümanlar ya da Müslüman devletler arasında değil, farklı inanç ve kültürlerde bulunan kitleler tarafından da eleştirilere konu olduğu söylenebilir. Bu bağlamda; 1950 yılından sonra atılan adımlarla şekillenmeye başlayan katılım bankacılığının temelleri Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu, İslam ekonomisi prensiplerinin uygulanmaya çalışıldığı Ortadoğu ülkelerinde atılmış olmasına rağmen bugün dünyanın birçok yerinde uygulanmaktadır.

2.2.2. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Tarihsel Gelişimi

Türkiye’nin faizsiz bankacılık sistemine geçiş anlamında atılan ilk adımı; 1974 yılında İslam Kalkınma Bankası kuruluşunda kurucu üye olarak yer almasıdır. 1984 yılında kuruluşun en büyük ortaklarından biri haline gelen Türkiye kuruluş bünyesindeki etkinliğini arttırmıştır. Faizsiz sisteme geçiş sürecinde değinilmesi gereken bir diğer adım ise yurtiçinde tasarruflarını faizsiz bir şekilde değerlendirmek isteyen kişilere, küçük ve orta boy işletmelere hizmet etmek amacıyla 1975 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası A.Ş (DESİYAB)’dir. 1978 yılına kadar faizsiz bir şekilde faaliyette

bulunan DESİYAB, faizsiz sisteme geçiş adına Türkiye'ye önemli deneyimler kazandırmıştır (Özulucan ve Özdemir, 2010: 15).

İslam Kalkınma Bankası üyeliği ve DESİYAB'ın kurulması; katılım bankacılığı sisteminin geliştirilmesinde ön ayak olmuştur. Bu sayede zemini oluşturulan katılım bankacılığının Türkiye'deki başlangıç tarihi 1983 yılıdır. 16.12.1983 tarih 83/7506 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile şimdilerde Katılım Bankaları olarak adlandırılan Özel Finans Kurumları'nın temeli atılmıştır. Temel amacı, ekonomiye dâhil olmayan, atıl durumda bulunan ekonomik değerleri yastık altından çıkarıp, milli ekonomiye kazandırmak olarak belirlenen bu yeni sistem yedinci Cumhurbaşkanı Kenan Evren ve dönemin Başbakanı Bülent Ulusu tarafından hazırlanmış ve Turgut Özal'ın başbakanlığının ilk günlerinde kabul edilmiştir (Kaya,2013: 19).

Dünya'da İslami bankacılık olarak adlandırılan bu kuruluşlara, Türkiye'de Özel Finans Kurumları adı verilmesinin birçok farklı sebebi bulunmaktadır. Bu sebeplerden biri İslami ibaresinin laiklik kavramına zede verebileceği endişesidir. Bu gibi endişelerle, Dünya'da İslami Bankalar olarak adlandırılan kuruluşlar Türkiye'de Özel Finans Kurumları olarak adlandırılmış ve 2005 yılına dek faaliyetlerine bu isimle devam etmişlerdir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 100).

Türkiye'de katılım bankacılığı sistemi; 1984 yılında Albaraka Türk Finans Kurumu'nun faaliyete geçmesiyle başlamıştır. 1985 yılında Faysal Finans Kurumu ve 1989 yılında Kuveyt Türk Finans Kurumu'nun kurulmasıyla faizsiz bankacılık sistemi gelişimine devam etmiştir. 1991 yılında ise 2005 yılında Anadolu Finans Kurumu ile birleşip Türkiye Finans Kurumu adını alan Family Finans Kurumu sektördeki yerini almıştır. Yine faizsiz bankacılık adına atılmış olan adımlardan bir diğeri ise; 1996 yılında kurulan Asya Finans Kurumu'nun kurulması olmuştur (www.tkbb.org.tr, 25 Mayıs 2016).

Faizsiz finans faaliyetleri yürütmek amacıyla kurulan özel finans kurumları, ulusal ve uluslararası piyasalarda tanınma noktasında sorun yaşamaktaydılar. Bu ve benzeri sorunları çözmek, bu kuruluşlara daha belirgin bir statü kazandırmak amacıyla 2005 yılında yürürlüğe konulan bankacılık kanunuyla, bu kuruluşlara isim değişikliği yapılarak, isimleri Katılım Bankaları olarak değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklik ile banka unvanı alan kuruluşlar, TMSF'nin Ticari Bankalara mevduatlar karşılığında vermiş olduğu garanti hakkından faydalanma imkânı bulmuşlardır (Öztürk ve Aras, 2011: 170).

2016 yılı itibarıyla; TMSF Ticari Hesaplar dâhil olmamak üzere, katılım bankaları hesaplarında bulunan şahsi fonlara, kar payı dâhil olmak üzere 100.000 TL güvence sağlamaktadır. Bu sayede diğer bankalara uygulanan güvence sistemine katılım bankaları da dâhil edilmiştir (Vurucu ve Arı, 2014: 49).

Son dönemlerde katılım bankacılığının yükselen trendi, Türkiye’de özel sektörün yanı sıra kamu kesimini de bu alana yönlendirmiştir. İlk olarak; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’nun 15.10.2014 tarih ve 29146 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 10.10.2014 tarih ve 6046 sayılı izniyle T.C Ziraat Katılım Bankası A.Ş kurulmuş ve BDDK’nın 14.05.2015 tarih, 29355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 12.05.2015 tarih, 6302 sayılı kararı ile faaliyet izni almıştır (www.ziraatkatilim.com.tr, 2016).

İkinci olarak; T.C Vakıf Katılım Bankası A.Ş; Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun 03.03.2015 tarih ve 29284 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih 6205 sayılı kuruluş izniyle 25.06.2015 tarihinde kurulmuş ve 17.02.2016 tarihinde BDDK’dan kuruluş izni almıştır (www.vakifkatilim.com.tr, 2016).

Kamusal sermayeli katılım bankacılığının bir başka adımı ise Halk Katılım Bankası AŞ’nin kurulmasına yönelik çalışmalardır. Halk Katılım Bankası AŞ’nin kurulmasına yönelik çalışmalar yapılmış ve birtakım sebeplerden faaliyet izni başvurusunun geri çekilerek bir süreliğine ertelendiğine dair, Halk Bankası A.Ş üst yönetimi tarafından kamuoyuna bilgilendirme yapılmıştır (Güngör, 2015).

Katılım Bankacılığının tarihçesinde değinilmesi gereken bir diğer husus Türkiye Katılım Bankaları Birliği’dir. 4389 sayılı Bankalar Kanunu’nun, 29.05.2001 tarih ve 24416 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 4672 sayılı kanun ile değişik altıncı fıkrası hükmü uyarınca tüzel kişiliğe haiz ve kamu kuruluşu niteliğinde bir meslek kuruluşu olarak Özel Finans Kurumları Birliği kurulmuş ve 04.10.2001 tarihli 2001/3138 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile faaliyetlerine başlamıştır. Daha sonra 01.11.2005 tarih ve 25983 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu ile “Özel Finans Kurumları”, “Katılım Bankaları” adını almış ve bu birliğin adı da “Türkiye Katılım Bankaları Birliği” olarak değiştirilmiştir (www.tkbb.org.tr, 8 Haziran 2016).

Türkiye Katılım Bankaları Birliği’nin amacı; tam rekabet ve serbest piyasa ekonomisi prensipleri doğrultusunda, bankacılık sisteminin sağlıklı bir şekilde büyümesine yar-

dımcı olmak, haksız rekabeti önlemek, katılım bankalarının hak ve menfaatlerini korumaktır. Öte yandan; Türkiye’de bulunan katılım bankaları faaliyet iznini aldıkları tarihten itibaren bir ay içerisinde birliğe üye olmak ve sonrasında birliğin aldığı kararlara uymak zorundadırlar (www.tkbb.org.tr, 8 Haziran 2016).

2.3. Katılım Bankacılığının Ortaya Çıkış Sebepleri

Katılım bankalarının ortaya çıkmasında birçok sebep etkili olmuştur. Sistem günümüzde İslami bankacılık olarak da adlandırılmasına karşın diğer semavi dinlerde de faizin yasak olduğuna ilişkin ifadeler yer almaktadır. Faize ve Faizli sisteme sadece dini yönden değil, sosyal ve ekonomik yönden de önemli eleştiriler getirilerek, faizli sistemin olumsuzluklarına ilişkin birçok yorum yapılmıştır.

2.3.1. Dini Sebepler

Faiz kavramıyla ilgili İslam dininin görüşü kesin olup faiz yani riba yasaklanmıştır. Bunun yanında Musevilerin kutsal kitabı Tevrat’ın 22. ve 23. Babında, Hristiyanların kutsal kitabı İncil’in Matta 5/42’de faizin hoş karşılanmadığına dair ibareler bulunmaktadır. Fakat Musevilikteki faiz uygulamasının diğerlerinden farkı; Musevi olmayanlarla yapılan ticarete faiz alınmasının caiz görülmesidir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 32).

Tevrat’ta ve İncil’de faiz yasağına ilişkin ibareler bulunmasına rağmen; bu bölümde üzerinde durulması gereken husus kuşkusuz İslam’da faiz kavramıdır. Çünkü İslam dini faizi açık ve net olarak yasaklamıştır.

İslami kaynaklarda ribâ kavramı; Arapça bir kelime olup artma, çoğalma, şişme, gelişme gibi anlamları ifade etmektedir. Miktarı ve cinsi aynı olan şeylerin takası sonucunda, taraflardan birinin elde ettiği fazlalık riba olarak tanımlanmaktadır. Türkçe’de ise; riba yerine; taşan, taşkın, ödünç verilen para için alınan kar gibi anlamlara gelen faiz kavramı kullanılmaktadır (www.enfal.de, 2016).

İslamiyet’in kabulünden önce Araplar arasında faiz oldukça yaygın olarak kullanılmıştır. Arapların cahiliye dönemi olarak adlandırılan dönemde; uyguladıkları veresiye ribasının uygulanış şekli şöyle özetlenmektedir; bir kimseye bir miktar borç verilip ve sonrasında her ay belirli bir miktar faiz alınır, vadenin dolmasıyla birlikte borçlu kimseden anapara geri istenirdi. Şayet borçlu anaparayı ya da ana malı ödeyemezse, faiz artışıyla

birlikte borcun vadesi de uzatılırdı. Cahiliye ribası olarak adlandırılan sistemde ise; önce borç faizli ya da faizsiz olarak verilir, vade sonunda borçluya “ödüyor musun yoksa arttırıyor musun?” sorusu sorulur, müteakiben borçlu vadenin uzatılmasını isterse, borç faiz karşılığında ertelenirdi. Cahiliye ribasının veresiye ribasından farkı; cahiliye ribasında, ilk borç sözleşmesinin faizli olup olmamasının mühim olmamasıdır (Aktepe, 2012: 47).

İslam dininin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'de; riba(faiz) kavramının yasaklanmasına ilişkin ayetler aşağıdaki gibidir;

Faiz yiyenler, ancak şeytanın çarptığı kimsenin kalktığı gibi kalkarlar. Bu, onların, “Alışveriş de faiz gibidir” demelerinden dolayıdır. Oysa Allah, alışverişi helâl, faizi haram kılmıştır. Bundan böyle kime Rabbinden bir öğüt gelir de (o öğüte uyarak) faizden vazgeçerse, artık önceden aldığı onun olur. Durumu da Allah’a kalmıştır. (Allah, onu affeder.) Kim tekrar (faize) dönerse, işte onlar cehennemliklerdir. Orada ebedî kalacaklardır (Bakara:275)

Allah, faiz malını mahveder, sadakaları ise artırır (bereketlendirir). Allah, hiçbir günahkâr nankörü sevmez (Bakara:276).

Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve eğer gerçekten iman etmiş kimseniz, faizden geriye kalanı bırakın.”(Bakara:278) Eğer böyle yapmazsanız, Allah ve Resulüyle savaşa girdiğinizi bilin. Eğer tövbe edecek olursanız, anaparalarınız sizindir. Böylece siz ne başkalarına haksızlık etmiş olursunuz ne de başkaları size haksızlık etmiş olur (Bakara-279).

Ey iman edenler! Kat kat arttırılmış olarak faiz yemeyin. Allah’a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz (Ali İmran:130).

Yahudilerin yaptıkları zulüm ve birçok kimseyi Allah yolundan alıkoymaları, kendilerine yasaklanmış olduğu hâlde faiz almaları, insanların mallarını haksız yere yemeleri sebebiyle önceden kendilerine helâl kılınmış temiz ve hoş şeyleri onlara haram kıldık. İçlerinden inkâr edenlere de acı bir azap hazırladık (Nisa:160-161).

İnsanların malları içinde artsın diye faizle her ne verirsiniz, Allah katında artmaz. Ama Allah'ın hoşnutluğunu isteyerek her ne zekât verirsiniz; işte bunu yapanlar sevaplarını kat kat arttıranlardır (Rum:39).

Söz konusu ayet meallerine bakıldığında; İslam dininin faizi kati suretle yasakladığı ve bu yasaklara karşı faize hassasiyet göstermeyenler için ciddi yaptırımlar uygulanacağı anlaşılmaktadır. Öyle ki faizli işlemler yapmak, Allah ve Resulüne savaş açmakla eşdeğer tutulmuştur. Ayetlerde geçen bir diğer husus ise; faizin haram, alışverişin helal olduğuna dair yapılan vurgudur. Allah bu iki kavramı birbiriyle aynı görenler için de ciddi uyarılarda bulunmuştur. İslam dininde faizin yasak olması özellikle Müslüman coğrafyalarda belli bir kesimin finansal sistemden uzak durmasına sebep olmuştur. Faizden uzak duran bu kesimi ve ellerindeki tasarrufları finansal sisteme kazandırmak amacıyla kurulan ve faizsizlik prensibiyle çalışan katılım bankacılığı sisteminin geliştirilmesinde İslam'daki faiz yasağının önemli bir rol oynadığını söyleyebiliriz.

2.3.2. Ekonomik Sebepler

Dünya'daki İslam ülkelerinin birçoğu halen daha az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler kategorisinde değerlendirilmelerine rağmen, Arap ülkelerinde bulunan petrol rezervleri bu ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olmuştur (Dikkaya ve Kutval, 2014: 28).

Eylül 1960'da Bağdat'ta Suudi Arabistan, İran, Irak, Kuveyt ve Venezüella tarafından petrol ihracatçısı ülkelerin ithalatçı ülkeler üzerindeki etkisini arttırmak amacıyla "Organization of Petroleum Exporting Countries" ve isminin baş harflerinden hareketle OPEC olarak adlandırılan "Petrol İhraç Eden Ülkeler Birliği" teşkilatı kurulmuştur (www.ekonometre.net, 2016).

1970'li yılların başında OPEC'e üye ülkelerin almış oldukları kararlar petrol fiyatlarına ciddi oranda zam yapmaları bu ülkelerin gelirlerinde mühim oranlarda artışlara neden olmuştur. Gelirleri artan bu ülkelerin bir kısmı elde ettikleri gelirlerle fakir İslam ülkelerinin kalkınmasına yönelik adımlar atarak karşılıklı iş birliğini geliştirmek istemiş, bir kısmı ise paralarını Batı'da değerlendirme yoluna gitmişlerdir (Dikkaya ve Kutval, 2014: 28). Ancak; İslamiyet'in yaygın olduğu bu ülkelerde elde edilen petrol gelirlerinin Batı'da değerlendirilmesi, İslami açıdan uygun görülmediğinden faizsiz bir sistem ihtiyacının doğduğunu söylenebilir.

1975 yılında Cidde’de kurulan İslam Kalkınma Bankası kamusal projelerin desteklenmesinde önemli roller üstlenmesine rağmen ihtiyaçları tamamen karşılayamamıştır. Öte yandan özel sektörün projelerinin finanse edilmesi hususunda yaşanan sıkıntılar bir boşluk yaratmış ve bu boşluğu doldurmak adına bazı zengin Müslüman iş adamlarının ortak teşebbüsleriyle 1981 yılında “Dar Al-Maal Al- İslami” adlı holding İsviçre’nin Cenevre şehrinde kurulmuştur. Böylece İKB’nin yetersiz kaldığı alanlardaki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda özellikle Orta Doğu ülkelerinde, ülke yönetiminde söz sahibi olan zengin iş adamları birçok banka ve finansman kuruluşları kurarak bölge ekonomisine bir canlılık kazandırmışlardır. Dolayısıyla, faizsiz sistemin gelişiminde etkili olan sebeplerden biri de özellikle özel sektör projelerinin finansmanında yaşanan yetersizlikler olduğu söylenebilir (Sümer ve Onan, 2015: 298-299).

Günümüzde ticari bankalar, kalkınmaya yönelik uzun süreli yatırım kredileri yerine kısa süreli krediler kullanılmaktadır. Faizsiz bankalar ise; kalkınma amacına yönelik uzun süreli yatırımları finanse ederek gelişmekte olan ülkelere destek olmaktadır. Yine ticari bankalarda sanayi ve ticarete yönelik bir ortaklık bulunmadığından kredilendirdikleri firmaların verimlilikleriyle çok fazla ilgilenememekte, öncelikli olarak kendi çıkarlarını düşünmektedirler. Oysa faizsiz bankalarda fonlar çoğunlukla ortaklık esaslarına göre kullanıldığından fon kullanımları denetlenerek, ülke ekonomisi çıkarlarını korumak zarureti bulunmaktadır (Doğan, 2008: 19).

2.3.3. Sosyal Sebepler

Toplum bireylerden oluşan bir yapıdır. Toplumu oluşturan bireyler, farklı sınıflara mensuplardır. Eşit olmayıp farklı statülere sahip bireyler arasında sosyal barışın sağlanabilmesi adına bireyler arasındaki ilişkilerin iyi olması elzemdir. Zengin ve fakir olarak tabir edilen kesimler arasındaki uçurumun kapatılması bağların güçlendirilmesi açısından önemlidir (Yılmaz, 2010: 16).

Faiz, yüzyıllardır çeşitli açılardan tartışılan bir konu olmuştur. Birçok düşünür faiz hakkında olumsuz görüş bildirerek bu konunun sadece dini ve ekonomik olarak değerlendirilmesinin eksik olacağını göstermişlerdir. Ünlü Yunan düşünürü Eflatun; bir toplumun başına gelebilecek en büyük felaketin toplumun az sayıda zengin, çok sayıda fakirden oluşması olduğunu söylemiş ve faizin gelir dağılımında adaletsizliğe yol açtığını söyleyerek faize karşı çıkmıştır (Aktepe, 2015: 5).

Yine bir diğerk önemli düşünür Aristoteles, faize ve faizciliğe ne denli karşı olduğunu şu sözlerle dile getirmiştir:

En çok tiksinmeyi hak eden faizciliktir, çünkü bundan sağlanan kazanç, doğrudan doğruya paranın kendi varlığından ileri gelir ve paranın doğuşuna yol açmış olan ereğe aykırıdır. Zira para, mübadele için yaratılmıştır; oysa faiz paranın miktarını çoğaltır. Faiz sözcüğünün kökeninde de bu vardır zaten; onları yaratanlara benzer, zira yaratılmış varlıklar ve faiz paradan doğan paradır. Dolayısıyla da doğaya en aykırı düşen para kazanma yöntemi bu yöntemdir (www.ekodialog.com, 2016).

Faiz bir ekonomide işsizlik, yatırım zorluğu vb. sorunlara yol açtığı gibi açlık, fakirin ezilmesi, borç zulmü gibi sosyal sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Faizin yardımlaşma duygusunu zayıflatarak yok denebilecek seviyelere getirmesi, bencillik kavramını ön plana çıkarması, olumsuz etkilerinin sadece ekonomik değil sosyal açıdan da var olduğunun göstergeleridir (Çobanoğlu, 2013: 87-88).

Zenginlerin varlıklarına varlık katma aracı olan, nitekim zengin ve fakir arasındaki uçurumu derinleştiren faiz, ticari bankacılığın temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla toplum arasındaki bu ekonomik ayrımı minimum düzeye çekmek için öncelikle faiz sayesinde zenginliklerine zenginlik katan servet sahiplerinin kısıtlanması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında; ticari bankacılığa alternatif faizsiz bir sistemin gerekliliği kaçınılmaz olmaktadır (Türkmenoğlu, 2007: 17).

2.4. Katılım Bankacılığı Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankacılığı sisteminin temelinde; müşteriler ile kar ve zarara ortak olarak fon toplamak ve toplanan bu fonları ticaretin finansmanında kullanarak kar sağlama düşüncesi bulunmaktadır. Bu doğrultuda; katılım bankaları müşterilerine ait fonları genellikle, özel cari hesaplar ve katılma hesapları vasıtasıyla toplamaktadırlar.

2.4.1. Özel Cari Hesaplar

Bankacılık kanunu 3. maddesinde özel cari hesaplar: “katılım bankalarında açılabilen ve istenildiğinde kısmen veya tamamen her an geri çekilebilme özelliği taşıyan ve karşılığında hesap sahibine herhangi bir getiri ödenmeyen fonların oluşturduğu hesaplar” olarak tanımlanmıştır (Bankacılık Kanunu, 2005:md 3).

Türk Lirası veya yabancı para birimleri üzerinden vadesiz olarak açılan ve istenildiğinde geri çekilme özelliği bulunan, herhangi bir kar veya zarar payı bulunmayan özel cari hesaplar, genellikle müşteriler için bir ödeme aracı olarak kullanılırlar. Örneğin; Katılım bankaları bünyesinde özel cari hesap açtıran bir kişi; ithalat ve ihracat işlemleri, akreditif, çek, havale, otomatik ödeme, kiralık kasa hizmetleri gibi birçok hizmetten yararlanma imkânı bulmaktadır (Özulucan ve Özdemir, 2010 25-26).

Özel cari hesaplar, ticari bankalardaki mevduat kavramıyla benzerlik göstermektedir. Bu hesaplara yatırılan paralar bir nevi istenildiğinde geri alınmak üzere bankaya verilen borçlardır. Banka bu paralardan elde ettiği karın tamamını kendisi almakta ve müşterisine bir pay vermemektedir (Öztürk, 2014). Bu sebeple özel cari hesaplar, katılım bankaların karlılıklarının etkileyen önemli bir yöntemdir.

2.4.2. Katılma Hesapları

Katılım bankalarına yatırılan fonların kullanılması sonucunda kar veya zarar sonuçları doğuran, hesap sahiplerine belirlenen bir oranda getiri taahhüdünün verilmediği, bunun yanında yatırılan anaparanın bile garanti edilmediği hesaplar katılma hesapları olarak adlandırılmaktadır (Aktepe, 2012: 72).

Vadeleri genellikle 1 ay, 3 ay, 6 ay, vb. şekillerde belirlenebilen bu hesaplar, müşterilerin talepleri doğrultusunda 100 gün, 115 gün gibi esnek vadelerde de açılabilmektedir (Özulucan ve Özdemir, 2010: 30). Bu hesaplarda çeşitli gruplar oluşturulmaktadır. Bu gruplar için banka ve hesap sahibinin ortaklık payları baştan belirlenmektedir. Katılma hesaplarında müdarebe yani emek-sermaye ortaklığı şeklinde toplanan fonlar, katılım bankacılığı ürünleriyle değerlendirilmekte ve vade sonunda elde edilen kar ya da zarar, baştan belirlenen paylaşım oranları göz önünde bulundurularak dağıtılmaktadır (Canbaz, 2013: 217). Örneğin; 100.000 TL'ye kadar yatırılan fonların kar ve zarar paylaşım oranları %80 müşteri, %20 banka olarak belirlenebilir. Katılım bankası yatırılan 100.000 TL'yi mürabaha gibi ürünlerle değerlendirip 2.000 TL'lik bir kar elde ederse bu karın 400 TL'si bankanın, 1600 TL'si hesap sahibinin olmaktadır. Fakat müşterinin eline geçen net rakam 1600 TL değildir. Müşterinin bu gelirinden; %15 tutarında bir gelir vergisi alınmaktadır. Bununla birlikte, başta belirlenen bu oranlar karın veya zararın paylaşım oranları olup getiri oranı olarak değerlendirilmemelidir.

Katılma hesaplarında, bankanın vermiş olduğu herhangi bir garanti söz konusu değildir. Fakat Türkiye’de bulunup katılma hesabı açtırma yetkisi bulunan katılım bankaları bünyesinde açılan gerçek kişilere ait katılma hesaplarının 100.000 TL’ye kadar olan kısmı TMSF güvencesi altındadır (www.tmsf.org.tr, 2016).

2.5. Katılım Bankacılığı Fon Kullandırma Yöntemleri

Müşterisiyle İslami ticaret kuralları ışığında bir nevi ortak olan katılım bankaları müşterilerinden topladığı fonları birçok İslami finansman ürünü ile piyasaya sunmaktadırlar. Bu ürünlerin yaygın olarak bilinenleri; mürabaha, icara (icare), selem, karz-ı hasen, müdarebe (mudaraba), müşareke (müşaraka), sukuk, istisna ve teverruk yöntemleridir.

2.5.1. Mürabaha Yöntemi

Mürabaha; genel anlamda bir satıcının malın maliyetini belirterek, üzerine karını ekleyip bir başkasına satması işlemidir. Örneğin; ticarete konu olan bir mal için bir tüccarın: “bu mal bana 100 TL’ye mal olmuştur, sana 150 TL’ye satıyorum” demesi ve müteakiben alıcının da bunu kabul etmesi bir mürabaha işlemidir (Ünlü, 2014: 212). Mürabaha akdinde dikkat edilmesi gereken husus; işlemle ilgili tüm hususlarda doğru bir şekilde bilgilendirilmeli ve müşteri herhangi bir şekilde aldatılmamalıdır (Durmuş,2015: 11).

Söz gelimi; inşaat sektöründe faaliyet gösteren bir inşaat firması çimento alımı için 50.000 TL’ye ihtiyaç duymuş ve bunu müşterisi olduğu bir katılım bankasına iletmıştır. Katılım bankası bu talepten sonra 50.000 TL’lik çimentonun sipariş formunu müşterisinden ister ve müşterisinin kredi başvurusunu uygun görürse, malın parasını çimento satıcısına öder ve bir nevi çimentonun yeni sahibi olur. Katılım bankası sipariş formunda bulunan malı, üstüne karını ekleyerek müşterisine vadeli olarak satar. Müşteride borcunu vadeli olarak bankaya öder. Yani katılım bankaları müşterilerinin ihtiyaç duyduğu ürünleri (ticareti uygun görülen ürünler) peşin olarak satıcılarından alıp, belirli oranda kar ekleyip vadeli olarak müşterisine satar. Yapılan bu işleme mürabaha denir (Sümer ve Onan, 2015: 300).

Mürabaha işleminde dikkat edilmesi gereken hususlar aşağıdaki gibidir (Öztürk, 2014):

- İşleme konu olan varlıklar mevcut olmalıdır.
- İşleme konu olan varlıklar satılabilen ürün ya da haklar olmalıdır,

- Taraflar birbirlerini iyice anlamalı, sonradan anlaşmazlık çıkarabilecek belirsizlikler olmamalıdır,
- İşlem konusu mallar İslami ticaret prensiplerine uygun olmalıdır. Örneğin; İçki, kumar malzemeleri alımı mürabaha sistemine uygun mallar değildir.
- Taksitli satışa uygun olamayan mallar örneğin; Altın, gümüş vs. için mürabaha yapılamaz.
- Mürabaha işlemi gerçek bir satış işlemi olmalıdır ve işlemden önce satış sözlü olarak yapılmış olsa dahi satış akdinden sonra mürabaha işlemi yapılamaz.

2.5.2. İcara (İcare) Yöntemi

Finansal sistemde kiralama/leasing gibi isimlerle aynı anlamda kullanılan icara Arapça da yararlanma hakkının satılması ya da kiralanması anlamına gelmektedir. Bu kira sözleşmesi sadece maldan yararlanma hakkı sağlamaktadır. Bu sebeple faydasının tüketildiği zaman elde edilebildiği ürünler (döviz vs.) kiralanamamaktadır. Nasıl ki; leasing sisteminde bir makine finansal kuruluş tarafından müşteriye kiralanmakta vade sonunda devredilebilmekteyse icara sisteminde de aynı şekilde devir işlemi yapılabilmektedir (Darçın, 2007: 33).

Bir kiralama işleminin İslami açıdan icara kabul edilebilmesi için gerekli şartlardan bazıları şunlardır (Yanpar, 2015: 98):

- İcara işleminde bahsi geçen malların bir kullanım faydası olmalıdır. Faydası bulunmayan varlıklar icara işlemine konu olamazlar.
- İcara İşlemine konu olan varlığın mülkiyeti kiracıya geçmez, mülkiyet kiralama boyunca kiralayanda kalmalıdır.
- Kiralama süresi, kiralama amacı, kiralama bedeli, vs. bilgiler icara sözleşmesinde açıkça yer almalıdır.
- Kiralanan varlık iyi bir şekilde kullanılmalı, kötü kullanım söz konusu olursa varlıkta meydana gelen zarar için kiracı sorumlu tutulmalıdır.

Dolayısıyla bir kiralama işleminin icara kabul edilebilmesi için yukarıdaki temel şartları taşıması gereklidir.

2.5.3. Selem Yöntemi

Henüz üretilmemiş bir malın (demir, çimento, kâğıt, tahıl vb.) peşin olarak, ilerleyen bir vadede teslim edilmek üzere satışına selem denir. Selem taksitli satışın tersi işlemidir. Nasıl ki; murabahada malın peşin alınıp vadeli satışı prensibiyle ticaret söz konusu ise selemde de paranın peşin, malın vadeli olması ile bir ticaret yapılmaktadır. Selem sayesinde üretimden önce satış imkânı sağlandığından özellikle çiftçilikte; hasat zamanından önce ürünün satışına olanak tanınmaktadır. Bu sebeple selem nakit sıkıntısı yaşayan çiftçilerin nakit ihtiyaçlarını gidermede kullanışlı bir yöntemdir (Aktepe, 2012: 61).

Selem akdinde henüz mevcut bulunmayan bir ürünün satışı olmaktadır. Varlığı henüz bulunmayan bir ürünün satışı bazı şüphelere sebebiyet verebilir. Fakat her ne kadar sözleşme yapıldığında satışa konu olan ürün yoksa da bu malın miktarı, niteliği, teslim tarihi açıkça belirlenmiştir. Vade tarihi geldiğinde satıcı selem ile satılan ürüne sahip değilse; sözleşmede belirtilen şartları yerine getirerek aynı özelliklerde ve miktarda ürünü bulup teslim etmek zorundadır (www.katilimbancaciligi.com, 7 Haziran 2016).

2.5.4. Karz-ı Hasen Yöntemi

Karz; karşılığında herhangi bir şey almaksızın verilen borçtur (Bayındır, 2008: 213). Katılım bankaları gerek bireysel gerekse işletme müşterilerine onların zor durumlarında yanlarında bulunmak, destek olmak için onlara karşılığında herhangi bir şey almaksızın borç verebilirler. Herhangi bir maddi beklenti içerisinde bulunmadan verilen bu borçlara karz-ı-hasen yani güzel borç denilmektedir (samil.ihya.org,2016).

Katılım bankaları kar amaçlı kurulan kuruluşlar olduğu için bu yöntemin uygulanabilirliği çok yüksek değildir. Katılım Bankalarının ekonomik amaçlarına bir artışı bulunmayan bu sistem; onların sosyal prestijlerini artırıcı bir rol oynamaktadır. Bu sebeple bu kuruluşlarda bu sistemin örneklerini görmek mümkündür (Dikkaya ve Kutval, 2014: 42).

Yeni evlenen gençlere maddi destek sağlamak, eğitim ve tedavi masrafları, vb. sebeplerden dolayı katılım bankaları karz-ı hasen uygulamasını yapmakta ancak; bu uygulama esnasında oluşacak cüzi masraflar (evrak, belge vs.) müşteri tarafından karşılanmaktadır. Ayrıca bu sistemi bir defa kullanan müşterilerin borcu bitene kadar tekrar karz isteme hakları bulunmamaktadır (Safdari, 2012: 26).

2.5.5. Müdarabe/Mudaraba (Emek–Sermaye Ortaklığı) Yöntemi

İslam hukukunda özellikle mezhepsel ayrımlardan dolayı birçok müdarabe tanımı bulunmaktadır. Kimi din bilginlerine göre müdarabe: “Taraflardan birinin sermaye, diğerinin emek koyarak oluşturduğu ortaklık” diye tanımlarken kimilerine göre ise: “Kar paylaşımı esasıyla, ticaret yapmak için bir kişinin diğerine sermaye vermesi” olarak tanımlanmaktadır (Gönen, 2005: 200).

Katılım bankaları tasarruf sahiplerinden topladığı fonlar ile kendi emeklerini (işgücü) birleştirerek, ortaklık kurup bu fonları değerlendirebilirler. Burada değinilmesi gereken önemli bir husus ise; kar/zarar paylaşımıdır. Yapılan ticaret sonucunda şayet kar oluşmuşsa taraflar arasında baştan belirlenen oranda paylaşırma yapılır. Zarar oluşması halinde ortaya çıkan kaybın sahibi sermaye sahibidir. İşletmenin uğradığı zarar ise emek kaybıdır (Öztürk, 2014).

Katılım Bankalarında yoğun bir şekilde uygulanan müdarabe sisteminin işleyişi aşağıdaki gibidir (Bulut ve Er, 2012: 29):

- 1- Müdaraba unsurları banka ve yatırımcı arasında değerlendirilir ve yatırımcı, fonlarını bankaya yatırır,
- 2- Yatırımcının bankaya yatırılan fonu çeşitli projelerde bankanın yönetiminde değerlendirilir,
- 3- Yatırılan fonların değerlendirilmesi sonucunda ortaya çıkan kar yatırımcı ve banka arasında baştan belirlenen oranlarda paylaşılır, zarar olması durumunda zarar, yatırımcı tarafından üstlenilir ve anaparada kayıp meydana gelmiş olur.

Burada bankanın sermaye açısından bir kaybı söz konusu olmasa da fonların değerlendirilmesi, yönetilmesi esnasında harcanan çabalar da bankanın üstlenmiş olduğu kayıplardır.

2.5.6. Müşareke/Müşaraka (Sermaye Ortaklığı) Yöntemi

Müşareke en az iki tarafın sermayelerini birleştirerek kurmuş oldukları bir ortaklık çeşididir. Tarafların ortaklığa dâhil ettiği sermaye, getiri elde etmek amacıyla ticarete kullanılmaktadır. Kar edilmesi halinde müşareke başlangıcında belirlenen kar paylaşım oranları dikkate alınırken, zarar halinde ise; tarafların sermaye oranları dâhilinde paylaşım yapılmaktadır. Müşareke işleminde taraflar diledikleri miktarda sermaye koyarak

bir ortaklık oluştururlar ve aralarında kar paylaşımı hususunda bir antlaşma yapılıır. Kar paylaşım oranları sermaye oranlarına bakılmaksızın tamamen tarafların rızası ile belirlenmektedir (Yeşilyaprak, 2011: 29).

Mudarebe ve Müşareke sık sık birbirine karıştırılan kavramlardır. Bu sebeple bu iki kavram arasındaki farklılıkları belirtmek faydalı olacaktır (Bulut ve Er, 2012: 29):

- Mudarebe ortaklığında sermayeyi oluşturan taraf sermayedardır. Müşarekede ise tarafların hepsi sermayeyi oluşturmaktadır.
- Mudarebe olası bir zarar durumunda zararı üstlenecek olan kişi sermaye sahibidir. Müşarekede ise zarar tarafların sermaye oranları dikkate alınarak paylaşılır.
- Mudarebede yatırımcı yönetim içerisinde yer almaz fakat müşarekede taraflar yönetime dâhil edilmektedirler.
- Mudarebede yatırımcının yükümlülükleri sermaye oranıyla sınırlıdır. Müşarekede genellikle tarafların yükümlülükleri sınırsızdır.

2.5.7. Sukuk Yöntemi

Genel olarak varlık senedi olarak tanımlanan sukuk diğer menkul kıymetlerden farklı olarak varlığa dayalı çıkartılmaktadır. Sukuk, bir kişinin varlık hakkını temsil eden bir kıymettir. Bundan dolayı sukuk çıkartacak kişinin varlık sahipliği olması zorunludur. Sukuk da diğer İslami finansman ürünleri gibi gerçek bir ticari ilişkiyi esas almaktadır. Faiz geliri elde etmek isteyen kişilere, devletler ve anonim şirketler tahvil, hazine bonosu gibi çeşitli finansal araçlar sunmaktadırlar. Faiz hassasiyeti bulunmayan yatırımcılar bu şekilde yatırım yapıp faiz getirisi elde edilmektedirler. İslam'da faizin kati suretle yasaklanması sebebiyle bu yatırım ürünlerinden uzak duran kesim için; bir ticari varlığın menkul kıymete dönüştürülerek satım işlemi olan sukuk ihracı ortaya çıkmıştır (Özeroğlu, 2014: 752-753).

İslami finans prensiplerine göre; yatırımcısına faizsiz getiri sunan sukuk, yatırımcısına satıştan elde edilen gelirin yanı sıra sukuk varlıklarından elde edilen kazançtan da pay alma tam tasarruf hakkı tanıyan bir menkul kıymettir. Uygulanması yönüyle tahvil ile mukayese edilen sukukun tahvilden en belirgin farkı; tahvil nakit ihtiyacını karşılamak üzere çıkarılan borç senedi iken, sukuk ise; varlık üzerindeki sahipliği temsil eden

bir kıymettir. Yani biri sahipliği temsil ederken; diğeri borcu temsil etmektedir (Yılmaz, 2014: 83).

Varlığa dayalı menkul kıymetler ve gelir ortaklığı senetleri sukuk ile birbirlerine benzetilmektedirler. İhraç eden kuruluşların ticari işlemleri sonucunda ortaya çıkan alacaklarına karşılık çıkartılan menkul kıymetlere, varlığa dayalı menkul kıymetler denilmektedir. Kamu kurum ve kuruluşlarının köprü, yol, baraj gibi yüksek gelir elde sağlayan yatırımlarının gelirlerine ortak olma hakkı tanıyarak kıymetler ise; gelir ortaklığı senetleridir (Tunç, 2013:155).

Sukuk; bugün Avrupa ve Körfez ülkelerinin birçoğunda hem kamu hem de özel kuruluşlar tarafından ihraç edilmektedir. Katılım bankaları da diğer kuruluşlar tarafından çıkartılan sukuklardan satın alarak ellerindeki fonları değerlendirebilmekte ve kendi bünyelerindeki projelerin kaynak temini için piyasaya sukuk ihraç edebilmektedirler (Tunç, 2013:155).

Murabaha sukuku, müşareke sukuku, müdarabe sukuku, icara sukuku, selem sukuku gibi türleri bulunan sukuk; yatırımcısına, orta ve uzun vadeli getiri sağlayan, ikincil piyasalarda işlem gören likit bir yatırım aracı olup uluslararası değerlendirme kuruluşları tarafından risk/getiri analizi hesaplamalarında rehber olarak kullanılmaktadır (sukuk.nedir.com, 2016).

2.5.8. İstisna Yöntemi

İstisna, Arapça 'da üretim yapmak, sanat ve yetenek gerektiren bir iş yapmak vs. anlamlarına gelen “*s-n-a*” kökünden türemiş bir kavramdır. Kavramsal olarak istisna; bir zanaatkârdan zanaatıyla ilgili üretim yapmasını istemektir. İslam hukukunda İstisna akdi ise; bir ücret karşılığında bir zanaatkârdan özellikleri belirlenmiş bir ürün yapımını sipariş etmek için yapılan antlaşmadır (Çalışkan, 1990: 349).

Genel anlamıyla istisna, imalatçıyla müşteri arasında gerçekleşen bir sipariş akdidir. Selemden farklı olarak istisnada peşin para ve mal teslimatı tarihinin belli olması gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. İmalatçıya sağlamış olduğu başlıca avantajlar; üretilcek mal için gerekli olan sermayeyi temin etmek ve üretilen malın satılacağı müşterinin baştan belirlenmesidir. İstisna akdinde, üretimi yapılacak varlığın belirtilmesi elzendir.

Ayrıca istisnada peşin ödeme yapılabildiği gibi taksitli ödeme imkânı da bulunmaktadır (Yeşilyaprak, 2011: 30).

Genellikle yapım gerektiren işleri konu alan istisna akdinde; ürünün yapı malzemeleri, taahhütte bulunan kişi tarafından temin edilmektedir. Fakat taahhütte bulunan kişinin işi yapıp yapmaması akdin şartlarına bağlıdır. İstisna akdinin ehemmiyeti için akde konu olan ürünün niteliklerinin ve miktarının ve bedelinin baştan belirlenmesi gereklidir. İstisna akdi, katılım bankaları tarafından genellikle; toplu konut finansmanı, inşaat müteahhitlik işleri vs. durumlarda uygulama alanı bulmaktadır (www.katilimbancaciligi.com, 9 Haziran 2016).

2.5.9. Teverruk Yöntemi

Teverruk; taksitle alınan bir varlığın, farklı bir kişiye peşin bir bedel karşılığında satılması işlemidir. Taksitle mal alıp peşin bedelle satmaktaki temel amaç; nakit ihtiyacını karşılamaktır (Serpam, 2013: 6).

İnsanlar, yaşamlarını sürdürürken nakit ihtiyacı hissedebilirler ve sürekli faizsiz borç verecek kimseleri olamayabilir. Bu durumdaki kişilerin piyasadan taksitle satın aldıkları ürünleri peşin bedelle farklı kimselere satmaları onların kısa vadeli fon ihtiyacını giderilmesi noktasında bir çözüm yolu olabilmektedir.

Teverruk satışının gerçekleşmesi için şu şartlar aranmaktadır (Aktepe, 2015: 110):

- Teverruk yapacak kişi ihtiyaç sahibi olmalıdır, gerçekten muhtaç olmayan kimselere bu satış uygun görülmemektedir.
- İhtiyaç sahibi kimsenin teverruk yapabilmesi için öncelikle karz ve selem gibi farklı finansman uygulamalarını denemiş ve bunların hiçbirinden bir sonuç elde edememiş olması şartı aranmaktadır,
- Teverruk uygulamasının herhangi bir aşamasında kesinlikle faiz olmamalıdır.

Teverruk satışının, genellikle uluslararası düzeyde kullanılan bir yöntemdeki süreç aşağıdaki gibidir (Çürük, 2013: 44):

- 1- Elinde fon fazlası bulunan A bankası, bu fonlarını fon gereksinimi bulunan B bankasına mevduat olarak yatırır,

- 2- A bankası yatırdığı paralar ile kendi adına varlık alabilmesi için B bankasına vekâlet verir,
- 3- Yatırılan para ile B bankası müşterisi A bankası için organize bir piyasadan varlık alımı yapar.
- 4- B bankası A bankası adına alınan varlıkların kendisine vadeli olarak satışını talep eder,
- 5- A bankası ise; bu varlıkları karını da ekleyerek B bankasına satar,
- 6- B bankası vadeli olarak almış olduğu bu varlıkları peşin olarak satar,
- 7- Vade bitiminde B bankasının A bankasına tüm ödemeleri yapması durumunda işlem tamamlanmış olur.

Teverruk, katılım bankalarında genellikle ödeme güçlüğü yaşayan müşterilerin borçlarını tahsil ettirmek için kullanılan bir yöntemdir. Örneğin; ödemelerinde aksaklık olan bir müşterinin borcunu ödemesi ve nakit sıkışıklığını gidermesi amacıyla banka, müşterisi adına vadeli olarak 120.000 TL'ye bir ürün alır. Banka, müşterisi adına aldığı ürünü peşin olarak 100.000 TL'ye satarak müşterisine gecikmiş borçlarını ödeme imkânı sağlar.

Katılım bankaları; mürabaha, mudarebe, selem gibi birçok ürünle nakdi finansman imkânı sağlamaktadırlar. Fakat katılım bankalarının sunmuş olduğu krediler sadece nakdi değildir. Katılım bankaları müşterilerine; kişi ya da kurumlara verilmek üzere, teminat mektubu, akreditif, aval kabul kredileri, harici garantiler gibi gayri nakdi kredi ürünleriyle de hizmet sunmaktadırlar. Öte yandan, katılım bankaları müşterilerine nakdi ve gayri nakdi kredi imkânının yanı sıra çalışma prensiplerini göz önünde bulundurarak farklı hizmet olanağı sağlamaktadırlar. Bu hizmetlerin başlıcaları; çek karnesi düzenlemek, kredi kartı limiti tahsis etmek, döviz alım satımı yapmak, kiralık kasa hizmetleri sunmak, fatura tahsilatı yapmak vs.dir (Sümer ve Onan, 2015: 301-302).

BÖLÜM 3: TÜRKİYE’DE FAALİYET GÖSTEREN KATILIM BANKALARININ TOPLADIKLARI FONLARIN VE REEL SEKTÖRE SUNULAN KREDİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde, öncelikle reel sektör kavramı hakkında genel bir bilgilendirme yapılacaktır. Daha sonra Türkiye’de faaliyet gösteren/göstermiş katılım bankalarının tarihçeleri, sermaye yapıları ve mevcut durumları hakkında özet bilgiler sunulmaya çalışılacaktır. Son olarak, 2005 yılından sonra Türkiye’de faaliyette bulunmuş tüm bankaların yıl sonu Bağımsız Denetim Raporlarından elde edilen kümülatif verilerle piyasaya sunulan nakdi/gayri nakdi risklerin dağılımları incelenecektir.

3.1. Türkiye’de Reel Sektör

Reel sektör kavramı literatürde, finans sektörünün dışında kalan ve genellikle tarım, sanayi ve hizmetler sektörü olmak üzere üç alt paydaştan oluşan sektör olarak tanımlanmaktadır. Reel Sektörün sınıflandırılması hakkında birçok farklı görüş bulunmasına karşın, Türkiye’de Türkiye İstatistik Kurumu’na göre; reel sektör, tarım sektörü, sanayi sektörü ve hizmetler sektörü olarak sınıflandırılmıştır. Bu sebeple, çalışmada; yararlanılan kaynaklar ile bütünlük sağlanması amacıyla reel sektör kavramı tarım, sanayi ve hizmetler sektörü alt başlıklarıyla değerlendirilecektir.

3.1.1. Tarım Sektörü

İktisat literatüründe, birincil sektör olarak adlandırılan tarım sektörü; hayvansal ve bitkisel ürünler üretimini, üretilen ürünlerin verimlilik ve kalite unsurlarını, ürünlerin saklama koşullarını, işlenip değerlendirilmesini, müteakiben pazarlanmasını kapsayan bir sektördür. Daha genel bir ifadeyle tarım sektörü; insanlar için besin olabilecek, bir ekonomik değere sahip hayvansal, bitkisel ürünlerin, yanı sıra ormancılık ve balıkçılık sektörlerini de kapsayan oldukça geniş bir tabana sahip, insanlar için oldukça önemli bir sektördür (Erdem, 2013: 97).

Tarım kavramı, insanların alet kullanmaya başlaması, bitkilerin ve hayvanların evcilleştirilmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda tarım, insanın yaşamış olduğu değişim süreciyle ortaya çıkarak, insanın beslenme ve biriktirme şekilleriyle birlikte

sürekli bir değişim yaşıyarak bugünkü halini almıştır. Günümüzdeki tarım sektörünün temellerinin; yaklaşık 10.000 yıl önce ilk bitki ve hayvan yetiştiriciliğinin başlamasıyla atıldığı tahmin edilmektedir. Günümüzden yaklaşık 10.000 yıl önce kısıtlı imkânlar ile yapılmaya çalışılan tarımsal faaliyetler, zaman içerisinde gelişerek günümüzdeki haline erişmiştir (www.cnnturk.com, 2016).

Türkiye çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış köklü bir tarihe sahiptir. Anadolu’da yaşayan uygarlıklar, bölgenin iklim yapısındaki değişikliklerden dolayı farklı şekillerde tarım faaliyetleriyle uğraşmışlardır. Asurlular, Hititler, Selçuklular, Osmanlılar gibi önemli uygarlıkların yaşamış olduğu Anadolu coğrafyası; eski dünya düzeninde ticaretin merkezi olarak kabul edilmekteydi. Selçuklular ve Osmanlılarda toprak sahipliğinin devlete, kullanım hakkının kişilere verildiği bir sistem benimsenmiş ve bu şekilde tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Bilhassa Osmanlı Devleti’nde belirlenen tarım politikaları, vergilerin toplanması, gıda ihtiyaçlarının karşılanması ve askeri yapının oluşturulması amaçlarına hizmet edecek şekilde belirlenmiştir (Yavuz ve Çağlayan, 2005: 1).

Özellikle Osmanlı İmparatorluğu zamanında tarımın yoğun bir şekilde yapılması ve tarımın katma değer sağlayan bir sektör olarak kabul edilmesi tarımsal faaliyetlerde çeşitli şekillerde vergilendirme uygulanmasına sebep olmuştur. Bu vergilerin en önemlilerinden birisi her çiftçiden ürettiği mahsulün onda birini devlete verme zorunluluğu getiren aşar (öşür) vergisidir. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle birlikte tarım adına önemli bir adım atılarak aşar vergisi kaldırılmıştır. Bu verginin kaldırılması ile birlikte tarım sektörünün önündeki engellerin kaldırılması adına önemli bir adım atılmış ve yeni tarım politikalarına geçileceğinin bir göstergesi olmuştur (Eren, 2015: 295).

Aşar vergisinin kaldırılmasından sonra tarım sektöründe yaşanan gelişmeler ve uygulanan politikalar; 1923-1932 yılları arasında 3,7 milyon dekarlık arazinin çiftçilere dağıtılması, 1938 yılında Toprak Mahsulleri Ofisi’nin kurulması ve “Buğday Koruma Kanunu” çıkarılarak tahıl fiyatlarının çiftçi lehine oluşmasını sağlamak olarak özetlenebilir. 1945 yılına gelindiğinde ise; 4753 sayılı “Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu” çıkartılmış kamu arazilerinin bir kısmı çiftçilikle uğraşan ailelere dağıtılmıştır. 1963-1967 yılları arasında da tarım amaçlı yatırımların yapılması gerekliliğini ön gören ilk beş yıllık kalkınma planı başlatılmıştır. Buna karşılık; 24 Ocak 1980 kararlarıyla ödemelerin belirli

periyodlarla yapılacağı, destekleme alım miktarlarının azaltılarak tarım ürünleri taban fiyat artışlarının düşük tutulacağı kararlaştırılmıştır. 1984 yılında Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP) bölgesinde uygulanmak üzere 3083 sayılı “Sulama Alanlarında Arazi Düzenlemesine Dair Tarım Reformu” çıkartılmıştır. 5 Nisan 1994 yılında “Ekonomik Önlemler Uygulama Planı” ile tütün, şekerpancarı gibi bazı tarım ürünlerinde destek alımlarının yapılmasına karar verilmiştir.1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesinde ise; Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığı kesinleşmiş ve AB Ortak Tarım Politikası unsurları Türk tarımını şekillendirmeye başlamıştır. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Türk tarımını gelişmiş ülkeler düzeyine taşımak, AB standartlarına uyum sağlayacak bir konuma getirmek amacıyla OTP çerçevesinde çeşitli tarım reformları uygulanmaya başlanmıştır. Tarım sektörünün ekonomi içerisindeki payının artırılması, besin güvenliliğinin sağlanması, doğal kaynakların ve çevrenin korunması, çiftçilerin yaşam standartlarını iyileştirilmesi ile gelir istikrarının sağlanması, tarım ürünleri ihracının yükseltilmesi, çeşitlilik ve kalite kavramlarının ön plana çıkarılması adına birtakım tedbirlerle Türk tarımının gelişiminin hızlandırılması amaçlanmıştır (Telli, 2015:110-111).

2000 yılında hazırlanan sekizinci kalkınma planında, mevcut kaynakların daha verimli kullanılması adına sosyal, çevresel ve uluslararası gelişmeler boyutunu bir bütün olarak ele alan, güçlü bir rekabet yapısına sahip, uygulanabilirliği yüksek bir tarım sektörü oluşturulması temel amaç kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Anlaşması esaslarına ve Avrupa Birliği ortak tarım politikalarına uygun bir tarımsal yapının oluşturulacağı ifade edilmiştir (Hatunoğlu ve Eldeniz, 2012: 37-38).

2007-2013 yılları arasında uygulanan Dokuzuncu Kalkınma Planı genel hatlarıyla 2000 yılında hazırlanan Sekizinci Kalkınma Planı’nın bir bağlamda uzantısı konumun olmuştur. Bu dönemin temel amacı da bir önceki kalkınma planında olduğu gibi; doğal kaynakların verimli kullanılması esasında, gıda güvenliği ve rekabet gücü yüksek bir tarım politikası oluşturulması olarak belirlenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı kapsamında; çiftçilerin AB fonları ile desteklenerek tarım-sanayi bütünleşmesinin artırılması, üretimin talebe dayalı yapılması ile üretim değeri yüksek ürünlere odaklanılması, çiftçilere üretimlerini artırmaları hususunda kredi ve sübvansiyon desteklerinin sağlanması gibi gelişmeler yaşanmıştır (Hatunoğlu ve Eldeniz, 2012: 37-38).

Tablo 5
Tarım Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı
(Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Tarım Sektörü Toplamı	Reel Sektör (Tarım, Sanayi, Hizmetler) GSYH Toplamı	GSYİH İçerisinde Tarım Sektörü Payı
1998	8.756.882.539	70.203.147.160	% 12,47
1999	8.259.283.961	67.840.569.794	% 12,17
2000	8.844.041.101	72.436.398.870	% 12,21
2001	8.146.815.724	68.309.352.088	% 11,93
2002	8.860.011.104	72.519.831.007	% 12,22
2003	8.683.024.297	76.338.192.546	% 11,37
2004	8.928.675.888	83.485.590.611	% 10,69
2005	9.570.096.812	90.499.730.897	% 10,57
2006	9.700.280.414	96.738.320.212	% 10,03
2007	9.046.107.435	101.254.625.465	% 8,93
2008	9.432.905.072	101.921.729.924	% 9,26
2009	9.767.969.109	97.003.114.411	% 10,07
2010	9.998.744.725	105.885.643.938	% 9,44
2011	10.604.053.474	115.174.724.189	% 9,21
2012	10.935.277.208	117.625.021.083	% 9,30
2013	11.315.314.597	122.556.461.022	% 9,23
2014	11.082.920.736	126.257.810.575	% 8,78
2015	11.925.977.605	131.289.007.999	% 9,08

Kaynak: www.tuik.gov.tr , 2016.

1998 yılından 2015 yılına kadar geçen zaman diliminde Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası ve bunun içerisinde tarım sektörünün payı Tablo 5'te gösterilmiştir. Tablo 5'e göre; 1998 yılında 8.756.882.539 TL olan Tarım Sektörü hasılası, 2015 yılında 11.925.977.605 TL seviyelerine kadar çıkmıştır. Ancak diğer yandan, tarımsal (ormançılık, hayvancılık, Balıkçılık) üretimin artış hızı reel sektörün toplam artış hızını yakalayamamış ve GSYİH içerisindeki payı; 1998 yılında %12.47 iken; 2015 yılında %9.08 seviyesine düşmüştür. Buradan hareketle, tarım sektörünün GSYİH içerisindeki payının 1998 yılından 2015 yılına kadar geçen süre içerisinde birkaç yıl hariç, diğer tüm yıllarda düştüğünü ve tarım sektörünün reel sektör içerisindeki payının giderek azaldığını söylemek mümkündür.

3.1.2. Sanayi Sektörü

Sanayi genel olarak; bir müteşebbis (girişimci) tarafından kurulan, gerekli üretim faktörlerinin kullanılarak hammadde ve yarı mamul durumundaki maddelerin işlenmesi

sonucunda üretilen mamul ve bu mamul ile gelir getirebilecek çeşitli mal ve hizmetlerin elde edilmesini sağlayan faktörler toplaşmasıdır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde, sanayi kelimesi için kullanılan eş anlam “imalatçılık” olmaktadır. Tüm sınai faaliyetlerini içerisinde barındıran sanayi sektörü ekonomi içerisinde ciddi bir paya sahiptir. Avrupa Birliği sınıflandırmasına göre sanayi sektörü; imalat, elektrik, su, taş ocakçılığı ve madencilik alt kollarına ayrılmaktadır. Türkiye’de ise; Devlet Planlama Teşkilatı sınıflandırmasına göre Sanayi Sektörü; imalat sanayi, madencilik ve enerji sektörü alt başlıklarıyla değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda sanayi sektörünün Türkiye’deki alt bölümleri; giyim, kimya, otomotiv, plastik, elektrikli aletler bilgisayar, ilaç, metal ürünler vs. şeklindedir (Telli, 2015: 94-95).

Sanayi sektörünün gelişim sürecinde en önemli olay olarak; İngiltere’de başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Sanayi Devrimi kabul edilmektedir. İngiltere’de 1760-1850 yılları arasında gerçekleşen bu devrim ilerleyen yıllarda diğer Avrupa ülkeleri ve ABD’de etkisini göstermiştir. Devrimin gerçekleşmesini tetikleyen birçok farklı sebep bulunmakla birlikte bunların başlıcaları; buhar makinası ve demirin üretilmesidir (www.uralakbulut.com.tr, 2016).

İlk olarak İngiltere’de başlayıp hızla bütün Avrupa’ya yayılan Sanayi Devrimi; öncelikle teknoloji alanında gelişmeler gösterip beraberinde sosyo-ekonomik ve kültürel alanlarda da insanları önemli ölçülerde etkileyerek insanlık tarihi içerisindeki dönüm noktalarından biri olmuştur. Devrim; başta devrimin temel unsurları olarak kabul edilen demir ve çelik olmak üzere, kömür, buhar makinası, petrol, içten patlamalı motor gibi mekanik güç unsurlarının keşfini sağlamıştır. Yine bu dönemde ortaya çıkan otomobil, telgraf, buharlı lokomotif ve demiryolu sayesinde insanlar arasındaki mesafe kavramı bir nevi önemini yitirmiş gerek sosyal ve kültürel gerekse ekonomik ilişkiler gelişmiştir. Özellikle denizyoluna alternatif olarak geliştirilen demiryolu sayesinde ulaşım oldukça gelişmiştir. Devrim öncesinde insanların yakın ilişkiler kurduğu aristokrat olarak adlandırılan toprak sahipleri, köylüler ve zanaatkârlardan oluşan tarım, hayvancılık ve zanaat faaliyetlerinin gerçekleştirildiği ekonomik sistem yerini, köyden kente hızlı bir göçün yaşandığı, makineleşme ve beraberinde gelen seri üretimle birlikte üretim potansiyelinin önceki dönemlerle kıyaslanamayacak kadar fazla arttığı, aristokratların yerini burjuva diye tabir edilen ve bir üst sınıf kabul edilen sermaye sahiplerinin aldığı kapitalist sisteme bırakmıştır. Sanayi devrimiyle birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler bir nevi yeni

bir yaşam tarzı doğurarak insan trafiği kavramını ortaya çıkarmış, konut ve işyeri kavramlarını birbirinden ayırmış, geniş aile yaşam biçiminden çekirdek aile yaşamına geçişe sebep olmuştur. Bu doğrultuda analiz edildiğinde, Sanayi Devrimi teknolojik gelişmelerle başlayıp, ekonomik, sosyal ve kültürel birçok alanda köklü değişiklikler yaratan, insanlık tarihi açısından çok önemli bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdemir, 2014: 2-6).

Tablo 6
Sanayi Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı
(Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Sanayi Sektörü Toplamı	Reel Sektör (Tarım, Sanayi, Hizmetler) GSYH Toplamı	GSYİH İçerisinde Sanayi Sektörü Payı
1998	22.787.911.925	70.203.147.160	%32,46
1999	21.731.845.491	67.840.569.794	%32,03
2000	23.086.221.070	72.436.398.870	%31,87
2001	21.011.267.102	68.309.352.088	%30,76
2002	22.001.769.212	72.519.831.007	%30,34
2003	23.688.951.598	76.338.192.546	%31,03
2004	26.443.797.604	83.485.590.611	%31,67
2005	28.775.041.541	90.499.730.897	%31,80
2006	31.721.615.211	96.738.320.212	%32,79
2007	33.550.094.270	101.254.625.465	%33,13
2008	33.111.743.598	101.921.729.924	%32,49
2009	30.262.711.549	97.003.114.411	%31,20
2010	34.463.145.593	105.885.643.938	%32,55
2011	37.919.699.223	115.174.724.189	%32,92
2012	38.526.013.760	117.625.021.083	%32,75
2013	40.096.925.155	122.556.461.022	%32,72
2014	41.512.974.285	126.257.810.575	%32,88
2015	42.888.871.632	131.289.007.999	%32,67

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2016.

Tablo 6'ya göre; 1998 yılında 22.787.912.000 TL olan sanayi üretimi 2015 yılında yaklaşık %100' e yakın bir artış göstererek 42.888.872.000 TL seviyelerine çıkmıştır. GSHY içerisindeki payında ise nispi olarak; hasıla artışına paralel olarak bir artış sağlanmadığı gözlemlenmektedir. 1998 yılında, GSYH içerisinde %32.46'lık bir paya sahip olan sanayi sektörü 2015 yılında ise çok cüzi bir artışla %32.67'lik bir paya sahip olmuştur.

3.1.3. Hizmetler Sektörü

Hayatımızda birçok farklı alanda ortaya çıkan ve teknik olarak önemi 1700’lü yıllardan sonra belirginleşen hizmet kavramı hakkında yapılan birçok tanım bulunmaktadır. Bir görüşe göre hizmet, mülkiyet devri gerektirmeksizin bir tarafın diğer tarafa sunmuş olduğu soyut faaliyetler olarak tanımlanmakta iken; bir başka görüşe göre yer, zaman, psikoloji ve biçim bakımından fayda sağlayan faaliyetler olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlardan yola çıkıldığında hizmet; insanların ya da makinelerin çabalarıyla üretilip, belli bir ücret karşılığında tüketicisine fayda sağlayan, fiziksel bir varlığı bulunmayan, çabuk harcanabilen, ürünlerdir (Sayım ve Aydın, 2011: 246).

Tablo 7
Fiziksel Ürünler ve Hizmetler Arasındaki Temel Farklılıklar

Fiziksel Ürünler	Hizmetler
Dokunulabilirlerdir.	Dokunulabilir değildir.
Türdeşirler.	Türdeş değildir.
Üretim ve dağıtım faaliyetleri, tüketimden ayrı gerçekleştirilir.	Üretim ve tüketim süreci eş zamanlı gerçekleşmektedir.
Bir nesne varlığı söz konusudur.	Bir nesne varlığı yoktur, bir faaliyet ya da süreç vardır.
Temel değer fabrikada üretilir	Temel değer alıcı ve satıcı arasında ki etkileşimle üretilir.
Müşteriler genellikle üretim sürecine katılmazlar.	Müşteriler üretime katılabilirler.
Stoklanma imkânları vardır.	Stoklanma imkânları yoktur.
Mülkiyet devri imkânı vardır.	Mülkiyet devri imkânları yoktur.

Kaynak: Öztürk, 2010:18.

İngiliz Klasik İktisatçısı Colin Grant Clark ve Fransız İktisatçı Jean Fourastie’den bu yana ekonomik faaliyetler; birincil sektör olarak “tarım”, ikincil sektör olarak “sanayi” ve üçüncül sektör kabul edilen “hizmetler” şeklinde genel bir sınıflandırılmaya tabi tutulmuştur. Birleşmiş Milletler tarafından yapılan ayrıma göre ise; hizmetler sektörü, hükümet hizmetleri, genel kamu hizmetleri, teşebbüs ve özel kuruluşların hizmetleri, dinlenme, eğlence ve benzeri hizmetlerle birlikte kişisel hizmetleri kapsayan bir yapıdır (Karluk, 2013: 158).

Sektörel yapılarıdaki değişimlere bakıldığında hizmetler sektöründe önemli derecede değişiklikler yaşandığı gözlemlenmektedir. Ekonomik globalleşme ve yaşanan teknolo-

jik gelişmelerle birlikte hizmet ticaretinde ciddi derecede artışlar yaşanmıştır. Geçmiş zamanlarda yapılması mümkün görülmeyen, pahalı olarak nitelendirilen işlemler ucuz hale gelerek birçok firma tarafından üretilip satılmaya başlanmıştır. Gelişmiş ülkelerde imalat sanayinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yüksek gelir düzeyi ve refah artışı; hizmetler sektörünün öneminin artmasına sebep olmuştur. Hizmetler sektörünün öneminin artması, sektörün alt kolları kabul edilen; bankacılık, pazarlama, dağıtım, iletişim, turizm vb. faaliyetlerin ekonomik gelişmeye olan katkılarını arttırmıştır (Türkiye Vakıflar Bankası, 2007: 16).

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), Hizmetler Sektörünü aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır (Karluk, 2002: 275-276):

- Ulaşım Hizmetleri,
- İletişim Hizmetleri,
- Turizm ve Seyahat Hizmetleri,
- Ticari Hizmetler,
- Mali (Bankacılık, Sigortacılık vb.) Hizmetler,
- Eğitim Hizmetleri,
- Sağlık Hizmetleri,
- İnşaat ve Mühendislik Hizmetleri,
- Çevre Hizmetleri,
- Eğlence, Kültür ve Spor Hizmetleri,
- Dağıtım Hizmetleri,
- Bu hizmetler dışında kalan diğer hizmetler.

Ulaşım Hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; karayolu, denizyolu, havayolu, demiryolu, uzay vb. hizmetlerdir. İletişim hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; telekomünikasyon, posta, kurye, görsel-işitsel iletişim hizmetleri vb. hizmetlerdir. Turizm ve seyahat hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; otel ve restoran işletmeciliği, tur operatörlüğü, seyahat acenteliği, turist rehberliği vb. hizmetlerdir. Ticari hizmetler kapsamına alınan hizmetler ise; bilgisayar hizmetleri, meslek hizmetleri, emlak hizmetleri, kira hizmetleri, AR-GE hizmetleri vb. hizmetlerdir. Mali hizmetler kapsamında anılan hizmetler; bankacılık ve sigortacılık hizmetleri ve bunlara bağlı diğer hizmetlerdir. Eğitim hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim düze-

yinde eğitim hizmetleri ile erişkin eğitimi ve diğer eğitim hizmetleridir. Sağlık hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; hasta hizmetleri, sosyal hizmetler ve bunlara bağlı diğer hizmetlerdir. İnşaat ve mühendislik hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; inşaat mühendisliği hizmetleri, inşaatlara ilişkin çalışmalar, tesisat ve montaj hizmetleri vb. hizmetlerdir. Çevre hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; atık imha hizmetleri, kanalizasyon hizmetleri ve bunlara bağlı diğer hizmetlerdir. Eğlence, kültür ve spor hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; tiyatro, sirk hizmetleri gibi eğlence hizmetleri, haber ajansı hizmetleri, arşiv, müze, kütüphane gibi kültürel hizmetler, spor hizmetleri ve sporla bağlantılı diğer hizmetlerdir. Dağıtım hizmetleri kapsamına alınan hizmetler; toptan ve perakende ticaret satış hizmetleri, franchising hizmetleri vb. hizmetlerdir (Karluk, 2002: 276).

20.yy'ın ikinci döneminden sonra gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, hizmetler sektörü tarım ve sanayi sektörlerini geride bırakarak hızlı bir gelişme göstermiştir. Hizmetler sektöründe yaşanan gelişmelerin bir refah göstergesi olarak kabul edilmesi, insanların gelirlerinin artması, kişilerin farklı yaşam tarzı istekleri, teknolojik gelişimin farklı hizmet türlerini ortaya çıkarması, hizmetler sektörünün istihdam üzerindeki payını artırması vb. sebeplerden dolayı hizmetler sektörü ekonomi içerisindeki en çok paya sahip sektör haline gelmiştir (Özsağır ve Akın, 2012: 313).

Tablo 8
Hizmetler Sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla İçerisindeki Payı
(Mevsim ve Takvim Etkisinden Arındırılmış Sabit Fiyatlarla)

Yıllar	Hizmetler Sektörü Toplam Hasılatı (Bin TL)	Reel Sektör (Tarım, Sanayi, Hizmetler) GSYH Toplamı (Bin TL)	GSYİH İçerisinde Hizmetler Sektörü Payı
1998	36.449.787	70.203.147	%51,92
1999	35.983.234	67.840.570	%53,04
2000	38.362.566	72.436.399	%52,96
2001	37.993.036	68.309.352	%55,62
2002	39.769.555	72.519.831	%54,84
2003	41.412.073	76.338.193	%54,25
2004	45.488.227	83.485.591	%54,49
2005	49.387.915	90.499.731	%54,57
2006	52.891.040	96.738.320	%54,67
2007	56.268.595	101.254.625	%55,57
2008	57.566.256	101.921.730	%56,48
2009	56.522.331	97.003.114	%58,27
2010	60.838.938	105.885.644	%57,46
2011	66.167.554	115.174.724	%57,45
2012	67.853.932	117.625.021	%57,69
2013	71.614.173	122.556.461	%58,43
2014	74.659.682	126.257.811	%59,13
2015	78.257.028	131.289.008	%59,61

Kaynak: www.tuik.gov.tr, 2016.

Tablo 8'e göre; 1998 yılında 36.449.787.000 TL hasılaya ve GSYH içerisinde %51.92'lik bir paya sahip olan hizmet sektörü; 2015 yılı itibariyle 78.257.028.000 TL ile toplam hasıla içerisindeki payını yaklaşık %60 seviyelerine kadar yükseltmiştir.

3.2. Türkiye'de Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları ve Mevcut Durumları

Türkiye'de, Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. Ziraat Katılım Bankası A.Ş. ve Vakıf Katılım Bankası A.Ş. olmak üzere faaliyet gösteren toplam beş adet katılım bankası bulunmaktadır. Fakat 22.07.2016 tarihinde faaliyet izni kaldırılan, Asya Katılım Bankası A.Ş. katılım bankacılığının Türkiye'deki son on yıllık gelişimi içerisinde önemli yere sahip olduğundan dolayı çalışmaya dahil edilmiştir.

3.2.1. Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.

Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş 05.10.1984 yılında Albaraka Türk Özel Finans Kurumu A.Ş unvanıyla kurularak 21.01.1985 tarihli 10912 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası yazısıyla faaliyet izni alarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Banka unvanı; 21.12.2005 tarihinde Gerçekleştirilen Olağanüstü Genel Kurul Kararı ile 5411 sayılı Bankacılık Kanunu hükümleri gereğince “Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş” olarak değiştirilmiştir. 30.06.2016 tarihi itibarıyla toplam 900.000.000 TL sermayesi bulunan bankanın sermayesinin %66’sı yabancı sermayeden oluşmaktadır. Bunlar; %54,06 pay sahipliği ile Albaraka Bankacılık Gurubu, %7,84 ile İslam Kalkınma Bankası, %3,46 ile Alharthy Ailesi ve %0,6 ile diğer yabancı ortaklardır. Sermayesinin %9.16’sı yerli ortaklardan oluşan bankanın geriye kalan sermayesinin %24,84’si ise; halka açık hisselerden oluşmaktadır. 2016 Haziran sonu itibarıyla Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş yurtiçinde 212 ve yurtdışında 1 olmak üzere toplam 213 şube ile faaliyet göstermektedir (www.bddk.org.tr, 2016).

2005 yılında özel finans kuruluşlarına yapılan düzenlemeler gereği, bu yıldan itibaren Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş unvanıyla finansal sistemde faaliyet gösteren bankanın 2005-2015 yılları arasında tasarruf sahiplerinden topladığı fon miktarları;

Tablo 9
Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş Tarafından
2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Miktarları

Yıllar	Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplam (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplanan Toplam Fon Miktarı İçerisindeki Payı
2005	1.714.448	8.376.687	20,47%
2006	2.154.014	11.215.407	19,21%
2007	2.988.108	14.900.227	20,05%
2008	3.985.110	19.169.391	20,79%
2009	5.464.645	26.790.626	20,40%
2010	6.881.590	33.747.454	20,39%
2011	8.044.747	39.765.160	20,23%
2012	9.225.018	49.042.945	18,81%
2013	12.526.212	63.028.517	19,87%
2014	16.643.218	66.585.284	25,00%
2015	20.346.178	71.901.868	28,30%
Toplam/Ortalama	89.973.288	404.523.566	%21.23

Kaynak: www.bddk.org.tr.

Tablo 9'a göre; Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş 2005 yılında, 1.714.448.000 TL fon toplamıştır. Bankanın topladığı fon miktarı, tüm katılım bankalarının topladığı fon miktarı olan 8.376.687.000 TL'nin %20.47'sine tekabül etmektedir. Banka, 2015 yılına gelene kadar topladığı fon miktarını her yıl bir önceki yıla kıyasla arttırmıştır. Bankanın 2013 yılından sonra toplanan fonlar açısından katılım bankaları içerisindeki payı önemli bir artış göstermiştir.

Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ'nin 2005 yılından 2015 yılı sonuna kadar tarım, sanayi ve hizmetler sektörüne sunmuş olduğu nakdi ve gayri nakdi fonların risk dağılımları, bankanın 2005-2015 yılları arası yıl sonu bağımsız denetim raporları verilerinin derlenmesiyle oluşturulan aşağıdaki tablolarda incelenecektir.

Tablo 10
Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Nakdi Fonların Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer
2005	3,00	47,00	42,00	9,00
2006	4,00	43,00	46,00	7,00
2007	4,00	51,00	38,00	7,00
2008	4,00	42,00	42,00	13,00
2009	2,00	40,00	46,00	11,00
2010	2,00	38,00	47,00	13,00
2011	1,00	41,00	50,00	8,00
2012	2,00	34,00	40,00	24,00
2013	1,00	30,00	55,00	13,00
2014	1,00	31,00	55,00	13,00
2015	1,00	28,00	62,00	9,00
Ortalama	1,00	33,00	53,00	12,00

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 10 verileri incelendiğinde, Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ'nin 10 yıllık dönemde nakdi krediler bazında %53 ile hizmetler sektörüne yoğunlaştığı görülmektedir. Payı ortalama %1 düzeyinde gerçekleşen tarım sektörü ise; bankanın nakdi krediler alanında en az riske girdiği sektördür. 2005 yılında nakdi risk toplamının %47'sini oluşturan ve nakdi risklerde en büyük pay sahibi olan sanayi sektörünün payı ise; 2015 yılına kadar %28'lere kadar düşmüştür. Hizmetler sektörü ise 2005 yılında %42 paya

sahip iken; birkaç yıl haricinde önemini her geçen gün artırarak 2015 yılsonu itibariyle %62 ile bankanın en çok kredi sunduğu sektör haline geldiği anlaşılmaktadır.

Tablo 11
Albaraka Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer
2005	0,32	16,87	50,89	31,91
2006	0,76	25,24	71,78	2,22
2007	3,86	50,02	40,38	5,74
2008	2,29	40,38	53,64	3,69
2009	2,83	35,08	58,93	3,16
2010	2,11	33,43	52,70	11,75
2011	1,39	34,95	50,31	13,35
2012	2,58	33,41	51,38	12,63
2013	1,55	39,22	52,97	6,27
2014	1,54	38,06	54,75	5,65
2015	1,30	38,86	53,84	6,00
Ortalama	1,83	36,93	53,41	7,83

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 11'e göre; Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş. gayri nakdi finansmanda en fazla payı ortalama %53,41 ile hizmetler sektörüne vermiştir. Hizmetler sektörünü ise; ortalama %36,93 ile sanayi sektörü takip ederken, gayri nakdi kredilerde en az payı ortalama %1,83 ile tarım sektörü almıştır. Reel Sektörden arta kalan kısmı ifade eden diğer kredilerin payı 2005 yılında %31,91 iken 2015 yılında gelindiğinde %7,83'e kadar gerilemiştir.

3.2.2. Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.

Bu kuruluş; 28.01.1989 tarihli Merkez Bankası izniyle Kuveyt Türk Evkaf Finans Kurumu A.Ş. adıyla kurularak 31.03.1989 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. 26.04.2006 tarihinde 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'na uyum sağlaması amacıyla ana sözleşme değişikliği yapılarak adı; Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Bankanın ana faaliyet alanı; "Özel Cari Hesaplar ve Katılma Hesapları" şeklinde topladığı fonları kendi öz sermayesine dahil ederek yasal çerçevede her türlü finansman des-

teğinde bulunmak, gerçek ve tüzel kişilerin yatırım faaliyetlerini teşvik etmek ve tüm bu faaliyetleri İslami prensipler doğrultusunda faizsiz olarak gerçekleştirmek olarak belirlenmiştir. 30.06.2016 itibariyle; banka hisselerinin %64.24 ile en büyük kısmı Kuwait Finance House'a, %18.72'lik kısmı Vakıflar Genel Müdürlüğü bünyesindeki çeşitli vakıflara, %9'u Kuveyt'te bulunan The Public For Social Security'e ve yine %9'u İslamic Development Bank (İslam Kalkınma Bankası)'a, geriye kalan %1.04'lük pay ise; diğer gerçek ve tüzel kişilere aittir. 2015 yılında 52 adet şube açarak hızla büyüyen Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ'nin 2016 Haziran sonu itibarıyla toplam 377 adet şubesi bulunmaktadır (www.bddk.org.tr, 2016).

2005 yılında özel finans kuruluşlarına yapılan düzenlemeler gereği, bu yıldan itibaren Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. unvanıyla finansal sistemde faaliyet gösteren bankanın 2005-2015 yılları arasında tasarruf sahiplerinden topladığı fon miktarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 12
Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş Tarafından
2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları

Yıllar	Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplam (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplanan Toplam Fon Miktarı İçerisindeki Payı
2005	1.899.771	8.376.687	22,68
2006	2.369.890	11.215.407	21,13
2007	2.928.308	14.900.227	19,65
2008	4.069.372	19.169.391	21,23
2009	5.358.257	26.790.626	20,00
2010	7.381.473	33.747.454	21,87
2011	9.918.327	39.765.160	24,94
2012	12.755.043	49.042.945	26,01
2013	17.030.702	63.028.517	27,02
2014	22.144.614	66.585.284	33,26
2015	28.122.666	71.901.868	39,11
Toplam/Ortalama	113.978.423	404.523.566	25,17

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 12'ye göre; Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 2005 yılından 2015 yılına kadar geçen süre zarfında toplam; 113.978.423 Bin TL fon toplamıştır. 2005-2015 yılları

rı arasında faaliyet gösteren tüm katılım bankalarının toplamış olduğu fon tutarı ise; 404.523.566 bin TL'dir. Bir başka ifadeyle, Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş'nin topladığı fon tutarının bütün katılım bankalarının topladığı fon tutarına oranı, ortalama %25.17'dir. Bu oranın, 2013 yılından sonra önemli bir miktar artış sağladığı görülmektedir.

Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ'nin 2005 yılından itibaren 10 yıllık süre zarfı içerisinde tarım, sanayi ve hizmetler sektörüne sunmuş olduğu nakdi ve gayri nakdi fonların yıllara ayrılmış risk dağılımları, Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ'nin yıl sonu Bağımsız Denetim Raporları verilerinin derlenmesiyle oluşturulan aşağıdaki tablolarda incelenecektir.

Tablo 13
Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı(%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	4,00	33,00	31,00	33,00
2006	5,00	34,00	28,00	33,00
2007	4,00	34,00	36,00	25,00
2008	7,00	29,00	39,00	26,00
2009	2,00	21,00	46,00	30,00
2010	2,00	30,00	45,00	23,00
2011	2,00	27,00	47,00	24,00
2012	1,00	15,00	51,00	33,00
2013	1,00	19,00	57,00	23,00
2014	1,00	17,00	57,00	26,00
2015	1,00	17,00	59,00	24,00
Ortalama	1,00	19,00	54,00	26,00

Kaynak: BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 13'e göre; bankanın sunmuş olduğu nakdi finansman yoğunluğunda, 2006 yılından itibaren birkaç yıl haricinde payını her yıl artıran hizmetler sektörü, 2015 yılsonu itibariyle %59 ile bankanın en fazla ağırlık verdiği sektör konumundadır. Sektör, söz

konusu dönem için ortalama olarak %54 ile birinci sıradadır. 2005-2007 yılları arasında nakdi risk dağılımında birinci sırayı alan sanayi sektörü 2007 yılından sonra ikinci sıraya düşmüştür. 2005 yılsonu itibarıyla bankanın nakdi risk toplamının %33'ünü alan diğer kredilerin payı yaşadığı iniş çıkışlarla 2015 yıl sonuna kadar %26 seviyesine kadar gerilemiştir. Diğer kredilerin payının azalması bankanın sunmuş olduğu krediler içerisinde reel sektöre sunulan kredilerin payında artış yaşandığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tablo 14
Kuveyt Türk Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı(%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	3,42	33,04	56,88	6,67
2006	6,77	32,45	55,22	5,55
2007	3,29	31,35	62,16	3,20
2008	2,56	23,40	71,64	2,40
2009	0,48	13,82	82,13	3,57
2010	0,57	21,69	75,53	2,21
2011	0,24	16,25	77,20	6,31
2012	0,80	16,77	62,85	19,59
2013	0,67	19,56	69,71	10,07
2014	0,70	18,66	68,60	12,04
2015	0,67	18,35	65,96	15,02
Ortalama	1,83	22,30	67,99	7,88

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 14 verileri incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar: Gayri Nakdi risk paylarında %1,83 ile en az payı tarım sektörü almıştır. 10 yıllık dönemde %67,99 ile en fazla payın ise; hizmetler sektörüne ait olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda bankanın Gayri Nakdi finansmanda önceliğinin hizmetler sektörü olduğunu söylemek mümkündür.

3.2.3. Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş

Anadolu Finans Kurumu A.Ş. ünvanıyla kurulan kuruluş; 04.11.1991 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. 31.05.2005 tarihli 1047 sayılı toplantıda alınan karar gereği, Kuru-

mun Family Finans Kurumu A.Ş ile birleşmesine karar verilmiştir. Family Finans Kurumu AŞ'nin tüm aktif ve pasifleri, BDDK'nın 20.10.2005 tarih ve 1726 sayılı kararı ile Anadolu Finans Kurumu AŞ'ye devri gerçekleşmiştir. BDDK'nın 30.11.2005 tarih ve 1747 sayılı kararı ile kurum unvanı Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş olarak belirlenmiş ve unvan değişikliği 30.12.2005 tarihinde T.C İstanbul Ticaret Sicili Memurluğu tarafından onaylanmıştır. 31.12.2015 itibarıyla banka sermayesinin %67,03'lük kısmı The National Commercial Bank (NCB)'a, %22,34'ü Boydak Grubu'na ve %10,57 kısmı ise; Ülker Grubu'na aittir. 2016 Haziran sonu itibarıyla Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş 1 tanesi yurtdışında olmak üzere toplam 286 şube ile faaliyet göstermektedir (www.bddk.org.tr, 2016).

2005 yılında özel finans kuruluşlarına yapılan düzenlemeler gereği, bu yıldan itibaren Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş. unvanıyla finansal sistemde faaliyet gösteren bankanın 2005-2015 yılları arasında tasarruf sahiplerinden topladığı fon tutarları aşağıdaki gibidir:

Tablo 15
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş Tarafından
2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları

Yıllar	Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplam (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplanan Toplam Fon Miktarı İçerisindeki Payı
2005	2.645.664	8.376.687	31,58%
2006	3.512.725	11.215.407	31,32%
2007	4.318.905	14.900.227	28,99%
2008	5.312.548	19.169.391	27,71%
2009	6.882.490	26.790.626	25,69%
2010	8.397.896	33.747.454	24,88%
2011	9.509.165	39.765.160	23,91%
2012	11.429.536	49.042.945	23,31%
2013	15.141.680	63.028.517	24,02%
2014	19.112.390	66.585.284	28,70%
2015	22.176.719	71.901.868	30,84%
Toplam/Ortalama	108.439.718	404.523.566	27,36%

Kaynak: www.bddk.org.tr.

Tablo 15'e göre; Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ'nin 2005 -2015 yılları arasında toplam 108.439.718 Bin TL fon topladığı görülmektedir. Bu tutar, tüm katılım bankalarının topladığı fon olan 404.523.566 Bin TL'nin %27,36'sına tekabül etmektedir. Ban-

ka, 2005 yılında 2.645.664.000 TL fon toplayarak tüm katılım bankalarının topladıkları fonlar içerisinde %31,58 pay elde etmiştir. Tablo verileri incelendiğinde, göze çarpan bir başka husus da 2013 yılından sonra bankanın tüm katılım bankaları içerisinde topladığı fon payının önemli bir artış gösterdiğidir.

Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ'nin 2005 yılından itibaren 10 yıllık dönemde tarım, sanayi ve hizmetler sektörüne sunmuş olduğu nakdi ve gayri nakdi fonların yıllara ayrılmış risk dağılımları, Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ'nin yıl sonu Bağımsız Denetim Raporları verilerinin derlenmesiyle oluşturulan aşağıdaki tablolarda incelenecektir.

Tablo 16
Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş 2005-2015 Yılları Arası
Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	3,42	79,03	13,35	4,20
2006	2,59	56,90	14,24	26,27
2007	2,55	43,84	32,91	20,70
2008	2,14	45,23	34,61	18,02
2009	1,18	25,50	50,56	22,76
2010	1,63	26,93	47,61	23,83
2011	1,61	27,58	48,90	21,91
2012	1,21	19,85	58,54	20,40
2013	1,21	20,11	61,11	17,57
2014	1,14	19,29	65,21	14,36
2015	1,55	20,73	65,50	12,22
Ortalama	1,84	35,00	44,78	18,39

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 16 verileri incelendiğinde, nakdi finansman karşılığında oluşan risk payları dağılımında ortalama %44,78 ile en büyük payı hizmetler sektörü almıştır. 2008 yılına kadar en fazla paya sahip sanayi sektörü ise; ortalama %35 ile hizmetler sektörünün ardından ikinci sırada yer almaktadır. Nakdi finansmanda bu sektörleri sırasıyla diğer krediler ve tarım sektörü takip etmektedir. 2005 yılında Bankanın kullandığı nakdi fonları içerisinde %13,35 pay ile ikinci sırada yer alan hizmetler sektörü 2015 yılında payını %65.50 seviyelerine kadar taşımıştır.

Tablo 17
Türkiye Finans Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	3,13	58,85	28,16	9,86
2006	2,63	56,11	36,33	4,93
2007	2,89	55,72	38,09	3,29
2008	1,82	54,62	41,57	1,99
2009	0,61	40,01	53,49	5,89
2010	1,43	28,98	67,75	1,84
2011	1,62	31,18	66,35	0,85
2012	0,99	28,68	66,19	4,14
2013	1,36	31,54	66,27	0,82
2014	0,56	29,49	69,21	0,74
2015	2,13	25,58	71,33	0,96
Ortalama	1,74	40,07	54,98	3,21

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Tablo 17 verilerine göre; banka gayri nakdi risk dağılımında ortalama %54,98 ile birinci sırayı hizmetler sektörü almaktadır. Hizmetler sektörünü ortalama %40,07 ile takip eden sanayi sektörü ise; ikinci sırada yer almaktadır. 2005 yılında %9,86 paya sahip olan diğer kredilerin payı 2015 yılı sonunda %0,96 seviyelerine kadar düşmüştür. Bu düşüş, bankanın gayri nakdi finansmanda reel sektör payının arttığına bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

3.2.4. Asya Katılım Bankası A.Ş.

Asya Finans Kurumu A.Ş. 11.04.1996 tarihinde 96/8041 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'yla kurulmasına karar verilmiştir. Bu karar, 25.04.1996 tarihinde resmî gazetede yayınlanmıştır. 25.09.1996 tarihinde ana sözleşmesi Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde yayınlanan Asya Finans Kurumu A.Ş. Türkiye'deki faaliyetlerine başlamıştır. 2005 yılında alınan kararlar özel finans kurumlarının katılım bankalarına dönüştürülmeleri zorunluluğu nedeniyle 22.12.2005 tarihinde olağanüstü genel kurul kararıyla ana sözleşmesi değiştirilerek Asya Katılım Bankası A.Ş. unvanını almış ve bu unvanı 26.12.2005 tarihinde Ticaret Sicili Gazetesinde yayınlanmıştır. Bankanın 31.12.2014 tarihi itibarıyla sermayesinin %10 veya daha fazlasına sahip ortağı bulunmamakla birlikte

30.09.2015 itibarıyla halka açıklık oranı %54,87'dir. 29.05.2015 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Kararı ile Bankacılık Kanunu'nun 71. maddesinin 1. fıkrasının (b) bendi gereğince TMSF'ye devri gerçekleştirilmiştir. Asya Katılım Bankası AŞ'nin yönetimi; 29.05.2015 tarihinde BDDK tarafından mali yapısı sebebiyle TMSF'ye devredilmiştir. 22.07.2016 tarihinde ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu tarafından faaliyet izni kaldırılmıştır. Bu sebeple kuruluşun 2005-2015 yılları arasında topladığı fon verileri 2014 yılı raporlarında veri bulunmadığından dolayı 2014 yılı sonuna kadar temin edilebilmiştir. Bu doğrultuda kuruluşun topladığı fon tutarları:

Tablo 18
Asya Katılım Bankası A.Ş Tarafından
2005-2015 Yılları Arası Toplanan Fon Tutarları

Yıllar	Asya Katılım Bankası A.Ş (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplam (Bin TL)	Katılım Bankacılığı Toplanan Toplam Fon Miktarı İçerisindeki Payı
2005	2.116.804	8.376.687	25,27%
2006	3.178.778	11.215.407	28,34%
2007	4.664.906	14.900.227	31,31%
2008	5.802.361	19.169.391	30,27%
2009	9.085.234	26.790.626	33,91%
2010	11.086.495	33.747.454	32,85%
2011	12.292.921	39.765.160	30,91%
2012	15.633.348	49.042.945	31,88%
2013	18.329.923	63.028.517	29,08%
2014	8.685.062	66.585.284	13,04%
2015*	-	-	-
Toplam/Ortalama	90.875.832	332.621.698	28,69%

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

*Verilere ulaşılamamıştır.

Tablo 18 incelendiğinde, Asya Katılım Bankasının 2013 yılı sonuna kadar katılım bankacılığı sektöründe toplanan mevduatlar açısından önemli bir rol üstlendiği görülmektedir. Tablodan da görüleceği üzere 2014 yılında yaşanan önemli derecede düşüş sebebiyle banka 2015 yılında TMSF'ye devredilerek 2016 yılında faaliyet izni kaldırılmıştır. Bu sebeple 2015 yılı mevduat kabulü bulunmamaktadır.

Tablo 19
Asya Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	3,32	36,46	35,28	24,94
2006	3,00	39,69	37,87	19,45
2007	2,99	38,43	41,48	17,10
2008	1,44	49,90	31,97	16,69
2009	1,79	43,56	40,05	14,60
2010	2,56	39,38	40,41	17,65
2011	1,83	39,53	36,65	21,99
2012	1,33	29,38	42,51	26,77
2013	1,66	27,69	46,94	23,71
2014	1,57	21,18	45,94	31,31
2015*	-	-	-	-
Ortalama	1,95	33,20	36,28	19,47

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

*Verilere ulaşamamıştır.

2005-2015 yılları arasında Asya Katılım Bankası tarafından kullanılan nakdi fonlara ilişkin sektörler arası risk dağılımını gösteren Tablo 19 incelendiğinde; bu dönemde en fazla payı ortalama %36,28 ile hizmetler sektörü almıştır. Ortalama %33,20 ile ikinci sırada yer alan sanayi sektörü 2005 yılında elde ettiği %36,46'lık payını 2014 yılsonunda %21,18'e kadar düşürmüştür. Payı %3-%1 arasında değişen Tarım Sektörü nakdi kredilerde bankanın en az yoğunlaştığı sektör olarak göze çarpmaktadır.

Tablo 20
Asya Katılım Bankası AŞ 2005-2015 Yılları Arası
Gayri Nakdi Risklerin Sektörler Arası Oransal Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım Sektörü Payı	Sanayi Sektörü Payı	Hizmetler Sektörü (İnşaat Dahil) Payı	Diğer Krediler
2005	1,49	29,84	59,15	9,52
2006	1,69	37,52	60,09	0,70
2007	0,64	45,39	52,47	1,49
2008	0,59	47,22	50,61	1,57
2009	1,01	45,91	52,35	0,72
2010	0,87	44,74	53,18	1,21
2011	0,88	43,71	54,25	1,15
2012*	-	-	-	-
2013	2,41	43,56	50,98	3,05
2014*	-	-	-	-
2015*	-	-	-	-
Ortalama	0,87	30,72	39,37	1,77

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

*2012, 2014 ve 2015 yıllarına ilişkin verilere ulaşılamamıştır.

Tablo 20'ye göre; Asya Katılım Bankası AŞ 2005-2015 yılları arasında gayri nakdi kredilerde ortalama %39,37 ile ağırlığı hizmetler sektörüne vermiştir. Hizmetler sektörünü ortalama %30,72 ile sanayi sektörü, %1,77 ile diğer krediler ve %0,87 ile en düşük payı alan tarım sektörü izlemektedir.

3.2.5. Ziraat Katılım Bankası A.Ş

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. BDDK'nın 15.10.2014 tarihinde Resmî Gazete' de yayınlanan, 10.10.2014 tarihli ve 6046 sayılı izniyle, sermayesinin tamamı T.C Hazinesi tarafından ödenerek kurulmuştur. 16.02.2015 tarihinde tarihin de Ticaret Sicili tescil edilmiş BDDK'nın 14.05.2015 tarihinde resmî gazetede yayınlanan 12.05.2015 tarih ve 6302 sayılı kararı ile 29.05.2015 tarihinde ilk şubesinin açılmasıyla birlikte faaliyetlerine başlamıştır. Sermayesinin tamamı T.C. Hazine Müsteşarlığı'na ait olan Ziraat Katılım Bankası A.Ş.2016 Haziran sonu itibarıyla yurtiçinde bulunan 37 adet şubesiyle faaliyetlerini sürdürmektedir.

2015 yılı Mayıs ayında faaliyetlerine başlayan Ziraat Katılım Bankası A.Ş. 2015 yılsonu itibarıyla 1.256.305 Bin TL fon toplamıştır. 2016 yılı ikinci çeyreği sonunda ise; bu tutar 2.752.983 Bin TL'ye kadar yükselmiştir. Katılım bankacılığı alanında ilk kamusal teşebbüs olan Ziraat Katılım Bankası A.Ş. toplanan fon tutarlarında olduğu gibi diğer bankacılık işlemlerinde de hızlı bir büyüme sürecindedir.

2015 yılsonu Bağımsız Denetim Raporu verilerine göre; bankanın tarım sektöründe 30.583 Bin TL, sanayi sektöründe 445.188 Bin TL, hizmetler (inşaat sektörü dahil) sektöründe 1.478.430 Bin TL ve diğer krediler alanında 135.102 Bin TL nakdi riski bulunmaktadır. Dolayısıyla, Ziraat Katılım Bankası A.Ş. kurulduğu ilk yılda nakdi olarak en fazla finansmanı hizmetler sektörüne, en az finansmanı ise tarım sektörüne sağlamıştır.

Gayri nakdi kredilerde ise; tarım sektöründe herhangi bir riske girmeyen bankanın sanayi sektöründe 243.935 Bin TL, hizmetler (inşaat sektörü dahil) sektöründe 137.095 Bin TL ve diğer krediler alanında 80 Bin TL riski bulunmaktadır.

3.2.6. Vakıf Katılım Bankası A.Ş

Vakıf Katılım Bankası A.Ş. BDDK'nın 3.03.2015 tarih ve 29284 sayılı resmî gazetede yayımlanan, 27.02.2015 tarih ve 6205 sayılı izniyle kurulmuş, 25.06.2015 tarihinde Ticaret Sicilinde tescil işlemi yapılarak tüzel kişiliğe haiz olmuştur. Banka, BDDK'nın 11.02.2016 tarih ve 6729 sayılı kararı ile faaliyet izni alarak 24.02.2016 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Toplam 805.000 TL sermayenin 796.950 TL'si T.C Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne, 2.012 TL'si Bayezid Han-ı Sani Vakfı'na, 2.012 TL'si Mahmut Han-ı Evvel Bin Mustafa Han Vakfı'na, 2.013 TL'si Mahmut Han-ı Sani Bin Abdülhamit Han Evvel Vakfı'na ve geriye kalan 2.013 TL'si ise Murat Paşa Bin Abdusselam Vakfı'na aittir. 2016 Haziran sonu itibarıyla Vakıf Katılım Bankası A.Ş. 13 şubesi ile faaliyetlerine devam etmektedir.

2016 yılı şubat ayında faaliyetlerine başlayan Vakıf Katılım Bankası A.Ş yıl içerisinde haziran ayı sonuna kadar toplam 543.626 Bin TL mevduat toplamıştır.

3.3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının ve Diğer Bankaların, 2005-2015 Döneminde Nakdi ve Gayri Nakdi Olarak Piyasaya Sunmuş Oldukları Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de katılım bankaları müşterilerinden çeşitli yöntemlerle fonlar toplayan ve toplamış olduğu bu fonları, ticaretin finansmanında kullandıran ekonomik kuruluşlar olarak bilinmektedirler. Piyasaya nakdi ve gayri nakdi biçimde sunulan bu fonlar; tarım, sanayi ve hizmetler sektörünün yanı sıra bu sektörler dışında kalan ve diğer krediler başlığı altında toplanan alanlara aktarılmaktadır.

Tablo 21

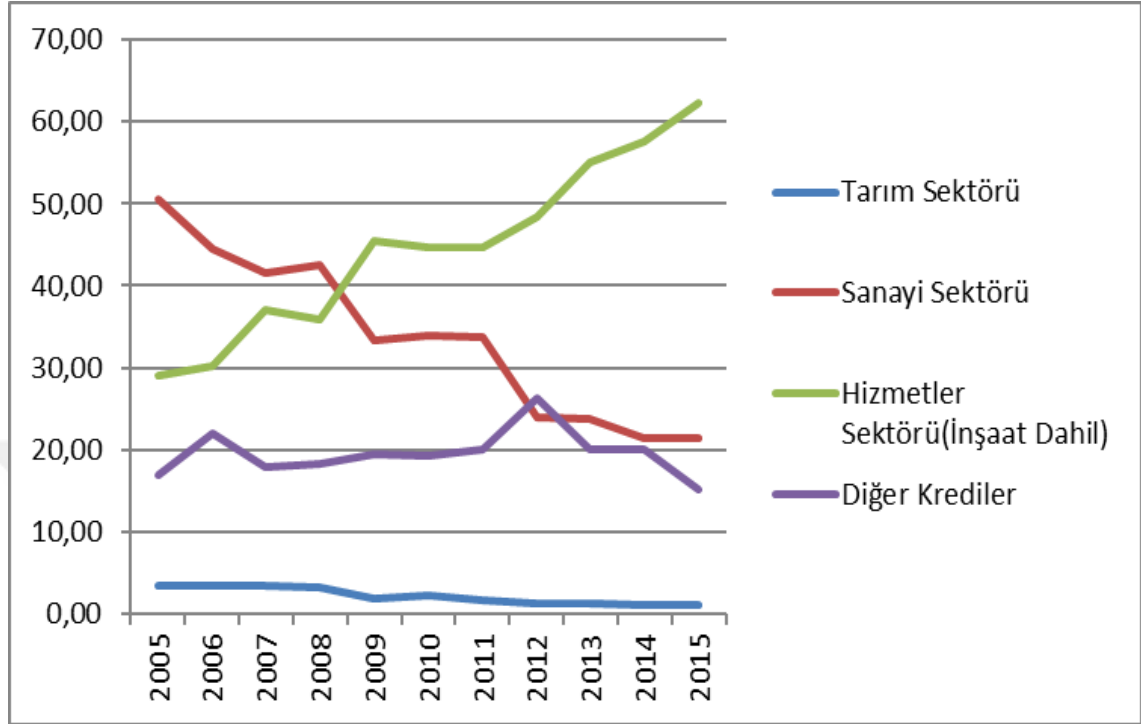
Türkiye’de 2005-2015 Döneminde Faaliyet Gösteren Tüm Bankaların Piyasaya Sunmuş Oldukları Nakdi Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı

Yıllar	Toplam Nakdi Krediler (Milyon TL)		Diğer Bankalar(%)				Katılım Bankaları(%)			
	Diğer Bankalar	Katılım Bankaları	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Diğer	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Diğer
2005	152.295	6.649	5	26,7	27,6	40,7	3,5	50,5	29,1	16,9
2006	213.621	9.633	4,3	24,2	30,8	40,6	3,4	44,6	30,1	21,9
2007	275.321	14.249	4,6	23,3	30,9	41,2	3,3	41,7	37,1	17,9
2008	359.144	18.908	4,3	24,4	31,1	40,2	3,2	42,5	35,9	18,4
2009	373.883	24.492	4,3	23,1	31,7	41	1,9	33,3	45,4	19,4
2010	501.078	31.843	4,7	23,3	31,6	40,4	2,2	33,8	44,6	19,3
2011	654.229	40.565	4,9	24,3	31,1	39,6	1,7	33,7	44,6	19,9
2012	764.197	75.693	2,5	15	39,2	43,3	1,3	23,9	48,5	26,3
2013	1.009.763	102.501	2,3	18,7	41	38	1,3	23,7	55	20
2014	1.201.696	111.754	2,4	19,1	45,8	33	1,1	21,3	57,6	20
2015	1.448.467	117.401	2,9	20,5	46,3	30,2	1	21,4	62,4	15,2
Top/Ort	6.953.694	553.688	3,8	22	35,2	39	2,2	33,7	44,6	19,6

Kaynak: TBB’den elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 21’de Türkiye’de 2005-2015 dönemi için tüm katılım bankaları ile diğer bankaların piyasaya sunmuş oldukları toplam kredi tutarları ve bu kredilerin sektörler itibariyle yüzdesel dağılımlarına yer verilmiştir. Tablo incelendiğinde, bu dönemde diğer bankaların piyasaya sunmuş oldukları krediler içerisinde reel sektörün payının ortalama %61 olduğu diğer kredilerin payının ise %39 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Öte taraftan katılım bankalarının piyasaya sunmuş oldukları krediler içerisinde reel sektörün payının ortalama %80 olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buradan hareketle, piyasaya sunmuş

olduğu toplam nakdi krediler içerisinde reel sektöre en fazla ağırlığı veren bankaların katılım bankaları olduğu söylenebilir.

Şekil 1: Katılım Bankalarının Tüm Bankalar İçerisinde Reel Sektöre Sunmuş Oldukları Nakdi Kredi Paylarının Yıllara Göre Değişimi (%)

Kaynak: Bu grafik BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Şekil 1’deki veriler incelendiğinde, 2005-2015 yıllarında Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları nakdi krediler alanında en az payı tarım sektörüne ayırmışlardır. 2005 yılından 2015 yılı sonuna kadar geçen zaman dilimi içerisinde tarım sektörünün nakdi krediler bazında payının azalma eğiliminde olmak kaydıyla çok fazla değişmediğini söylemek mümkündür. Tarım, sanayi ve hizmetler sektörü dışında kalan ve “Diğer Krediler” olarak adlandırılan kesimin payı; 2005-2015 yılları arasında yaşadığı iniş çıkışlarla birlikte ortalama %20 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bununla birlikte, nakdi krediler içerisinde diğer kredilerin payı; 2012 yılından itibaren düşüş eğilimine girmiştir. Buradan hareketle, katılım bankalarının 2013, 2014, 2015 yıllarında reel sektöre daha fazla pay verdiğini söylemek mümkündür. 2005-2008 yılları arasında payı giderek düşmekle birlikte katılım bankalarının en fazla nakdi kredi aktardığı sektör sanayi sektörü olmuş-

tur. Bu düşüş, sonraki yıllarda da devam etmiş ve 2015 yıl sonu itibarıyla birinciliğini hizmetler sektörüne bırakmıştır. 2008’den itibaren nakdi krediler pay sahipliği açısından birinciliği üstlenen hizmetler sektörünün payı 2005-2015 yılları arasında sürekli bir artış göstermiştir. Neticede; 2005-2015 yılları arasında katılım bankalarının nakdi kredilerini artan ölçüde hizmet sektörüne yoğunlaştırdıkları söylenebilir. Öte taraftan, sanayi sektörüne sağlanan nakdi kredilerin toplam içindeki payındaki göze çarpan düşüş de dikkate değerdir.

Tablo 22

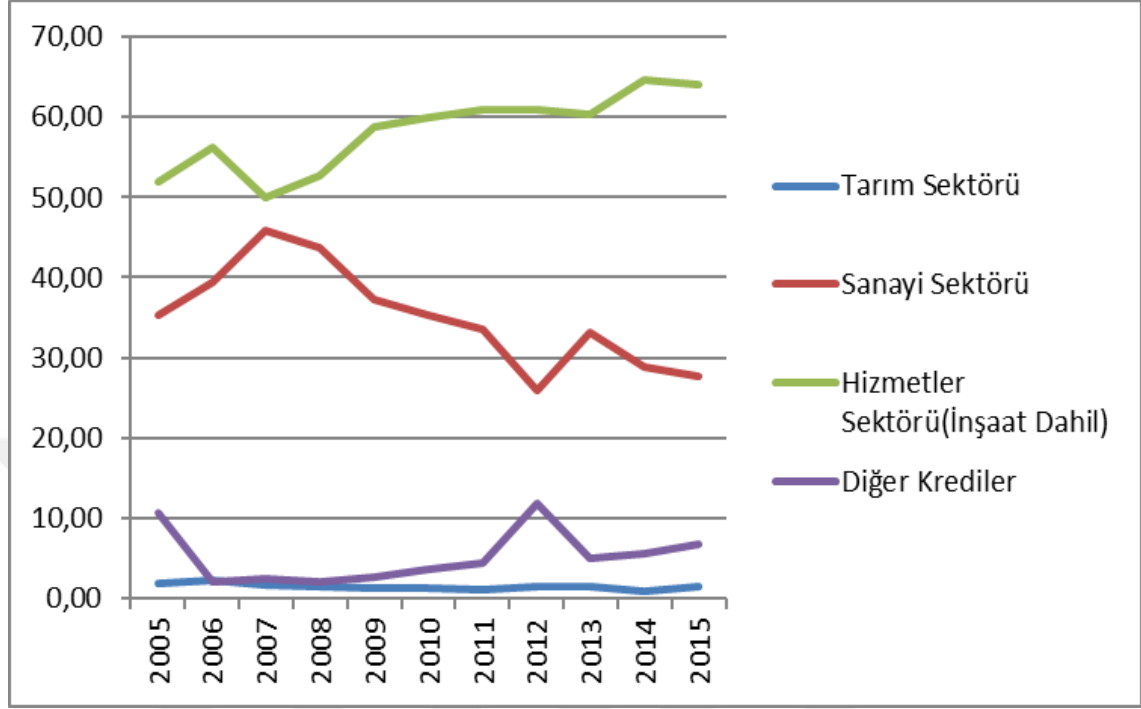
Türkiye’de 2005-2015 Döneminde Faaliyet Gösteren Tüm Bankaların Piyasaya Sunmuş Oldukları Gayri Nakdi Kredilerin Sektörler Arası Dağılımı

Yıllar	Toplam Gayri Nakdi Krediler (Milyon TL)		Diğer Bankalar(%)				Katılım Bankaları(%)			
	Diğer Bankalar	Katılım Bankaları	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Diğer	Tarım	Sanayi	Hizmetler	Diğer
2005	64.845	5.844	1.1	41.7	47.6	9.5	1.9	35.4	52	10.7
2006	76.721	9.691	0.7	39.3	53.1	6.9	2.3	39.3	56.3	2.1
2007	83.650	12.750	0.9	39.6	53.1	6.4	1.7	45.8	50	2.4
2008	105.117	19.786	0.9	37.9	53.8	7.4	1.4	43.8	52.8	2.1
2009	112.884	19.563	1.1	39.5	52.5	6.9	1.2	37.3	58.8	2.6
2010	140.929	21.434	1	40.8	51.7	6.5	1.2	35.4	59.9	3.6
2011	191.599	25.892	0.9	41.1	51.5	6.5	1	33.5	61	4.4
2012	213.720	18.616	0.8	39	52.5	7.7	1.4	26	60.9	11.7
2013	300.521	33.078	0.6	39.6	54.3	5.6	1.5	33.2	60.4	4.9
2014	349.764	26.882	0.7	41.7	51.8	5.8	0.9	28.8	64.7	5.7
2015	422.615	29.522	0.5	40.5	53.7	5.3	1.4	27.8	64.1	6.7
Top/ Ort.	2.062.365	223.058	0.8	40	52.3	6.8	1.4	35.1	58.3	5.2

Kaynak: TBB’den elde edilen veriler derlenerek hazırlanmıştır.

Tablo 22’de Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları ile diğer bankaların 2005-2015 döneminde piyasaya sunmuş oldukları gayri nakdi kredilerin tutarları ve bu kredilerin sektörler itibarıyla dağılımları verilmektedir. Buna göre; söz konusu dönemde hem katılım bankalarının hem de diğer bankaların gayri nakdi kredilerde ağırlığı otalama yaklaşık %95 ile reel sektöre verdikleri anlaşılmaktadır. Burada nakdi kredilerin aksine her iki bankacılık türünde gayri nakdi kredilerin reel sektör paylarının birbirine yakın çıkmasının sebebi ise; gayri nakdi finansman ürünlerinin (teminat mektubu, ga-

ranti mektubu, akreditif, referans mektubu gibi) çoğunlukla reel sektörde kullanılmaya daha elverişli ürünler olması denilebilir.

Şekil 2: Katılım Bankalarının Tüm Bankalar İçerisinde Reel Sektöre Sunmuş Oldukları Gayri Nakdi Kredi Paylarının Yıllara Göre Değişimi

Kaynak: Bu tablo BDDK Bağımsız Denetim Raporlarından (www.bddk.org.tr) elde edilen verilerle oluşturulmuştur.

Şekil 2 'de görüleceği üzere; Türkiye'de faaliyet gösteren katılım bankaları tarafından 2005-2015 döneminde verilen gayri nakdi kredilerden de en az tarım sektörü yararlanmış. 2005-2015 yılları arasında belirli dönemlerde iniş ve çıkışlar yaşayan diğer kredilerin payı, hizmetler ve sanayi sektörüne kıyasla oldukça düşük bir seviyede seyretmektedir. 2005-2015 yılları arasında gayri nakdi krediler alanında Türkiye'de katılım bankalarının en fazla yoğunlaştıkları ikinci sektör durumunda bulunan sanayi sektörünün payı, 2007'den itibaren bir yıl hariç sürekli olarak düşmüştür. Nakdi kredilerde olduğu gibi gayri nakdi krediler açısından da katılım bankaları en fazla hizmetler sektörüne yoğunlaşmışlar ve bu 10 yıllık dönemde sektörün payı birkaç istisna hariç sürekli olarak artmıştır.

Tablo 21 ve Tablo 22 verileri göz önüne alındığında her iki bankacılık türünde de reel sektör içerisinde, verilen kredilerin ağırlığının 2005’den 2015’e kadar sanayi sektöründen hizmetler sektörüne kaydığı gözlenmektedir. Bu değişiminin başlıca sebebi; ilgili dönemde uygulanan düşük kur politikasının ithalatı özendirilmesi ve bu sebeple imalat sanayisinde rekabet gücünün zayıflayarak sektördeki karlılık oranlarının düşmesidir. Bu doğrultuda sanayi sektörüne aktarılmayan kaynaklar, karlılık oranı görece daha yüksek hale gelen hizmetler sektörüne kaydırılmıştır. Bu durum bankaların kredi politikalarına da yansımıştır (Sönmez, 2014: 7-8).

SONUÇ

Bir ülke ekonomisi, reel sektör ve finans sektörlerinden oluşmakta ve bu sektörlerde yaratılan katma değerler, o ülkenin refahının bir ölçüsü olarak, gelirini oluşturmaktadır. Dünyadaki gelişmekte olan ülkelerin ekonomileri genel olarak reel sektöre dayanmakta; bu sektörün gelişimi, ulusal refahın artırılması ve sürdürülmesi için büyük önem arz etmektedir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde reel sektördeki üretim ekonomik büyümenin ana sebebinin oluşturmaktadır. Öyle ki; Türkiye’de yaratılan katma değer %80’inden fazlası reel sektörden kaynaklanmaktadır. Türkiye’de reel sektör ise; tarım, sanayi ve hizmet alt sektörlerinden oluşmakta ve en fazla katma değer hizmetler sektöründe yaratılırken tarım sektörünün payı nispeten çok düşük kalmaktadır.

Dolayısıyla, reel sektörün büyümesi için yatırımların devam etmesine bunun içinse müteşebbislere fon sağlanmasına ihtiyaç vardır. Bu işlevin yerine getirilmesini ise büyük ölçüde finansal aracı kurumlar üstlenmektedir. Bir ekonomide tasarrufların tamamen yatırımlara kanalize edilmesi büyüme açısından hayati öneme sahiptir. Ancak, bazen ülkelerin kendine özgü durum ve koşulları nedeniyle yatırıma dönüşmeyen fonlar söz konusu olabilir. Söz gelimi; ülkelerin nüfusunun büyük çoğunluğunun sahip olduğu inancın gerekleri ve bu gerekleri yerine getirme konusunda insanların tutumu bu duruma yol açabilir. Örneğin; Türkiye gibi nüfusunun tamamına yakını Müslüman olan ülkelerde insanlar, faiz konusundaki inançları gereği bankalara mesafeli durmakta ve tasarrufları üretime doğrudan katkısı olmayan alanlara yönlendirmektedirler. Bu durum ise; yatırımların finanse edilmesi noktasında sıkıntıya sebep olmakta ve ekonomik büyümeyi sekteye uğratabilmektedir.

Bu sebeple, 1970’lerden itibaren bu noktadaki soruna bir çözüm olarak katılım bankaları ortaya çıkmış ve giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Türkiye’de 1984 yılında Albaraka Türk Finans Kurumu A.Ş. kurulmasıyla başlayan katılım bankacılığı özellikle son yıllarda devletin de teşviki ile yaygınlaşmaya başlamıştır. 2015’e kadar Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları sayısı 4 iken; bu tarihten sonra bir katılım bankasının faaliyetine son verilmiş, buna karşılık 2 banka daha kurulmuş ve bundan başka bir katılım bankasının daha yakın zamanda faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Türkiye nüfusunun büyük çoğunluğunun Müslüman olması ve faiz konusundaki duyarlılığı, ekonomisinin de büyük oranda reel sektörden oluştuğu ve tasarruf açığının mevcudiyeti, katılım bankacılığının önemini ortaya koymaktadır. Gerçekten de 2005-2015 dönemine bakıldığında katılım bankalarının topladığı fon miktarları yıllar itibariyle sürekli olarak artmış ve toplamda 404,5 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Katılım bankalarının getiri oranlarının ticari bankalara nispetle düşük olduğu göz önünde bulundurulduğunda katılım bankalarının tasarrufları ekonomiye kazandırmadaki rolü daha net bir şekilde görülmektedir.

Bununla birlikte katılım bankalarının topladığı fonların büyük bir çoğunluğunu reel sektöre yönlendirmesi de bu sektörün fon ihtiyacının karşılanmasında katılım bankacılığının katkısını ortaya koymaktadır.

Nitekim Türkiye’de 2005-2015 döneminde katılım bankalarının piyasaya sunmuş oldukları nakdi kredilerin sektörel yoğunluğuna bakıldığında ağırlığın reel sektöre verildiği görülmektedir. Bu dönemde, katılım bankaları, piyasaya yaklaşık 554 milyar kredi sunmuş; bunun ortalama %80’lik kısmını ise tarım, sanayi ve hizmet sektörlerine ayırmışlardır. Yine aynı dönemde diğer bankaların piyasaya sunmuş olduğu nakdi krediler içerisinde reel sektöre ayrılan pay ortalama %61 düzeyinde kalmıştır.

Aynı dönem için reel sektöre verilen nakdi kredilerin alt sektörler itibariyle paylarına bakıldığında, katılım bankaları sırasıyla hizmetler sektörü, sanayi sektörü, diğer kredilere ve tarım sektörüne ağırlık verdiği görülmüştür. Buna karşılık diğer bankalar ise; en fazla ağırlığı reel sektörden ziyade diğer krediler alanına vermiştir. Diğer kredileri sırasıyla hizmetler, sanayi ve tarım sektörleri izlemiştir. Buradan hareketle, gerek katılım bankalarının gerekse diğer bankaların nakdi krediler alanında en az payı tarım sektörüne ayırdığı göze çarpmaktadır.

Diğer yandan, Türkiye’de faaliyet gösteren tüm katılım bankaları 2005-2015 döneminde piyasaya yaklaşık toplam 223 Milyar TL gayri nakdi kredi sunmuşlardır. Bu kredilerin sektörel dağılımları incelendiğinde katılım bankaları bu kredilerin ortalama yaklaşık %95’ini reel sektöre aktarmışlardır. Öte yandan, bu dönemde diğer bankalar da toplam gayri nakdi krediler içerisinde ortalama yaklaşık %93 ile ağırlığı reel sektöre vermiştir. Nakdi kredilerin aksine gayri nakdi krediler açısından katılım bankalarının ve diğer bankaların reel sektöre ayırdıkları payın yakın çıkmasının gayri nakdi finansman ürünle-

rinin reel sektörde kullanılmaya elverişli olmasından kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Türkiye ekonomisinin reel sektöre dayalı olması ve tasarruf açığı gibi önemli bir sorununun bulunmasına karşılık katılım bankalarının diğer bankalara nispetle düşük getiri oranı karşılığında topladığı fonların tutarı ile verdikleri kredilerin sektörel yoğunlaşmalarına bakıldığında katılım bankalarının diğer bankalara nispeten reel sektöre daha fazla önem verdiği anlaşılmaktadır. Diğer bankalara nazaran, katılım bankalarının piyasaya sunmuş oldukları kredilerin çok büyük bir kısmını reel sektöre aktarmaları, bunların yaygınlaşmasının reel sektörün desteklenmesi açısından önemini ortaya koymaktadır. Neticede, katılım bankalarının kredi politikalarında reel sektöre verdikleri ağırlık ve de reel sektörün ülke ekonomisi açısından önemi göz önüne alındığında, Türkiye’de katılım bankacılığının gelişmesi ülke ekonomisinin gelişmesine uzun dönemde önemli katkılar sağlayacaktır.

Yine katılım bankacılığının ekonomiye katkısının yanı sıra fon kullandırma yöntemi nedeniyle ekonomide işlemlerin kayıt dışına taşınması olanağını ortadan kaldırarak kamu maliyesine olumlu katkısı da söz konusudur.

Katılım bankacılığının genellikle atıl durumda bulunan tasarrufları finansal sektöre kazandırması, faturalı mal alışverişlerini finanse ederek kayıt dışı ekonomiyi önleme ve fonlarının çok büyük bir kısmını üretime yönelik olarak reel sektöre aktarması gibi önemli işlevleri bulunmaktadır. Bu doğrultuda ilgili alanda yapılacak ekonometrik çalışmaların katılım bankacılığının öneminin daha iyi kavranmasında yararlı olacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Aktepe, İ. E. (2012). *İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Aktepe, İ. E. (2015). *Sorularla Katılım Bankacılığı*. İstanbul: TKBB Yayınları.
- Aydın, N. (2012). “Dünya’da ve Türkiye’de Bankacılığın Gelişimi”, *Bankacılığa ve Sigortacılığa Giriş*. M. Toprak ve M. Coşkun (drl.) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 53-77.
- Battal, A. (2000). “Yeni Bankalar Kanunu’na Göre Özel Finans Kurumları’nın Hukuki Temeli ve Bankacılık Sistemi İçindeki Yeri”, *Türkiye’de Özel Finans Kurumları-Teori ve Uygulama*, İstanbul: Albaraka Türk Yayınları, 197-209.
- Bayındır, A. (2008). *Ticaret ve Faiz*. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Bulut, H. İ. (2012). Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi: Mudaraba Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları. *Finansal Yenilik ve Açılımları İle Katılım Bankacılığı*. A. Yabancı (Ed.), İstanbul: TKBB Yayınları, 11-70.
- Bulut, H. İ. ve B. Er. (2012). Katılım Bankacılığında İki Yeni Finansal Teknik Önerisi: Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıkları ve Mudaraba-Risk Sermayesi Yatırım Fonları. *Finansal Yenilik ve Açılımları ile Katılım Bankacılığı*, A. Yabancı (Ed). İstanbul: TKBB Yayınları, 11-70.
- Canbaz, M. (2013). Katılım Bankacılığı ve Türkiye’deki Gelişimi. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. F. Kaya (Ed.). 2. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 150-252.
- Coşkun, M. (2006). Bankaların Kuruluşu ve Türleri, Aydın Nurhan (Ed.), *Bankacılık Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 41-64.
- Coşkun, Metin. (2006)., Bankaların Kuruluşu ve Banka Türleri. N. Aydın (Ed.), *Bankacılık Uygulamaları*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 45-74.
- Çobanoğlu, Ş. (2013). *İslam Ekonomisi*. İstanbul: Yediveren Yayınları.

- Dikkaya, M. ve Y. Kutval. (2014). *Katılım Bankacılığı: Türkiye Örneği*. Ankara: Savaş Yayınevi.
- Dolun, L. ve A. H. Atik. (2006). *Kalkınma Teorileri ve Modern Kalkınma Bankacılığı Uygulamaları*, Ankara: Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş.
- Erdem, E. (2013). Temel Sektörlerde Gelişmeler 1: Tarım Sektörü. *Türkiye Ekonomisi*. M. Toprak ve N. Çatalbaş (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 97-127.
- Eren, A. (2015). *Türkiye Ekonomisi*. 7. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.
- Gündoğdu, A. (2014). *Bankacılık Hukuku*. 2. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.
- Güney, A. (2014). *Bankacılık İşlemleri*. 8. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Güney, A. (2015). Bankaların Kuruluşu, Faaliyete Geçmesi, Şube Açılması ve İradi Tasfiyesi. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. F. Kaya (Ed.) 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 59-88.
- Ildız, E. (2013). *Eski Çağda Bankacılık ve Bankerlik*, İstanbul: TBB Yayınları.
- Kandemir, O. (2013). Dünyada ve Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi. *Bankacılık Giriş ve İlkeleri*. F. Kaya (Ed.), 2. Baskı. İstanbul: Beta Yayınları, 43-58.
- Karluk, R. S. (2002). *Türkiye Ekonomisi*, İstanbul: Beta Yayınları.
- Karluk, S. R. (2013). Temel Sektörlerde Gelişmeler III: Hizmetler Sektörü. *Türkiye Ekonomisi*. M. Toprak ve M ve N. Çatalbaş (Ed.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mencik, D. (2009). *Türkiye’de Madencilik*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Öçal, T. (1990). *Para Teorisi Banka Kredi Para*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları
- Öztürk, A. ve Ö. F. Güven. (2014). *Bankacılık ve Sigortacılıkta Pazarlama*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Öztürk, S. A. (2010). *Hizmet Pazarlaması*. 10. Baskı. Bursa: Ekin Yayınevi.

- Özulucan, A. ve F. S. Özdemir. (2010). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Parasız, İ. (2009). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2011). *Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık*. İstanbul: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2014). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. 3. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Sezgin, M. ve A. A. Şendoğdu, (2008). *Günümüz Bankacılığında Banka Hizmetleri Pazarlaması*. İstanbul: Literatürk Yayınları.
- Telli, R. (2015). *Türkiye Ekonomisi ve Avrupa Birliği*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Tunç, H. (2013). *Katılım Bankacılığı Felsefesi, Teorisi ve Türkiye Uygulaması*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- Ünlü, M.A. (2014). *Faizli Muameleler*. 2. Baskı, İstanbul: Tuana Yayınları.
- Vurucu, M. ve M. U. Arı. (2014). *A’dan Z’ye Bankacılık*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yanpar, A. (2015). *İslami Finans, İlkeler, Araçlar ve Kurumlar*. 2. Baskı, İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Yazıcı, M. (2015). *Bankacılığa Giriş*, 3. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları.
- Zerka, M. A. ve A. M. Neccâr. (2011). *İslam Düşüncesinde Ekonomi, Banka ve Sigorta*. 3. Baskı, H. Karaman (çev.), İstanbul: İz Yayıncılık.

Sürekli Yayınlar

- Arısoy, İ. (2005). Türkiye’de Sanayileşme ve Temel Göstergeler Açısından Sanayinin Gelişimi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 14.1, 45-68.
- Barışık, S. (2004). Merkez Bankası Bağımsızlığı, Makroekonomik Etkileri ve 2001 Tarihli TCMB kanununun Yansımaları. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*. 59.3, 1-29.

- Bayraç, H. N. (2009). Global Energy Policies and Turkey: a Comparasion Regarding Oiland Natural Gas Resources. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10.1, 115-142.
- Çalışkan, İ. (1990). İstisna Akdinin Mahiyeti ve Unsurları, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 31.1, 349-365.
- Eşkinat, R. ve F. Tepecik. (2012). İnşaat Sektörüne Küresel Bakış. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*. 14.1, 25-41.
- Gönen, D. (2005). İslam Hukukunda Müdarebe (Emek+Sermaye) Şirketinde Tarafların Hak ve Borçları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*. 63.1-2, 193-212.
- Hatunoğlu E. E. ve F. Eldeniz. (2012). 2000 Yılı Sonrası Türk Tarım Sektöründe Yapısal Dönüşüm Politikaları. *Sayıştay Dergisi*. 86, 27-56.
- Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankaları Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi*. 9.19, 51-74.
- Karagöz, M. (2004). İmalat Sanayinde Teknolojik Öğrenme. *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6.3, 97-112.
- Kaya, S. (2002). Dünya Bankası ve Türkiye. *Sayıştay Dergisi*, 46-47, 3-42.
- Kuzu, Ö. H. (2013). Türk Bankacılık Sektöründeki Yeniden Yapılandırmaların Tarihsel Gelişim İçerisinde Analitik Olarak İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2.4, 27-38.
- Öncü, S. ve R. Aktaş. (2007). Yeniden Yapılandırma Döneminde Türk Bankacılık Sektöründe Verimlik Değişimi, *Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14.1, 247-266.
- Özeroğlu, A. İ. (2014). Sukuk ve Türkiye’de Sukukun Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi. *Tarih Okulu Dergisi*. 7.19, 751-772.
- Özsağır, A. ve A. Akın. (2012). Hizmetler Sektörü İçerisinde Hizmet Ricaretinin Yeri ve Karşılaştırmalı Bir Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11.41, 311-331.

- Öztürk, M. ve O. N. Aras. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analiz, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 3.2, 167-179.
- Öztürk, N. ve D. Turgut. (2011). Faiz Oranlarının Belirleyicileri: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*. 3.1, 117-144.
- Özulucan, A. ve A. Deran. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6.11, 85-108.
- Sayım, F. ve V. Aydın. (2011). Hizmet Sektörü Özellikleri ve Sistemik Olmayan Risklerin Sektör Menkul Kıymetleri ile Etkileşimine Dair Teorik Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 29, 245-262.
- Sönmez, M. (2014). Sanayi Yerine İnşaat, Ticaret, Hizmet. *Bülten*. 198, 2-8.
- Sümer, G. ve F. Onan. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiye'deki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 17.3, 296-308.
- Tan, M. (2010). Faizsiz Bankacılığın Temelleri, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*. 16, 125-140.
- Yıldırım, O. (2015). Türk Bankacılık Sisteminde Bankacılık Kriterleri. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*. 52.609, 9-21
- Yılmaz, E. (2014). Yeni Bir Finansal Araç Olarak Sukuk: Çeşitleri, Türkiye Uygulaması ve Vergilendirilmesi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 61, 81-100.

Diğer Yayınlar

- Aktepe, İ. E. (24-25 Nisan 2015). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı. *TKBB Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. İstanbul.
- Bankacılık Kanunu* (1 Kasım 2005). Kanun numarası: 5411.
- BDDK, Bağımsız Denetim Raporları, <http://www.bddk.org.tr/BdrUyg> (11 Haziran 2016).

- Çürük, S. A. (2013). İslami Finansın Türkiye'deki Gelişimi, Mevcut Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Konya: Selçuk Üniversitesi SBE.
- Dağlı, H. ve M. Demir. (t.y.). Kalkınma Bankacılığının Fonksiyonel Gelişimi: TSKB Örneği. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/462/5258.pdf> (5 Mayıs 2016).
- Darçın, A. C. (2007). Özel Finans Kurumlarının Katılım Bankalarına Dönüşümünün Sebepleri ve Sonuçları. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi SBE.
- Doğan, S. (2008). Katılım Bankaları ve Ekonomiye Etkileri: Türkiye Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE.
- Durmuş, A. (9-10 Mayıs 2015). Faiz ve Faize Benzetilen Bazı Kavramlar. *TKBB Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Mardin.
- Gülhan, Ü. (2009). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik bir Uygulama. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi SBE.
- Güngör, D. (20 Ekim 2015). Halk Katılımı Hazine'yle Olacak. *Sabah*.
<http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS?view=chart> (7 Ağustos 2016).
<http://islamekonomisi.org/kar-payi-ile-faiz-arasindaki-farklar/> (8 Mayıs 2016).
<http://samil.ihya.org/ansiklopedi/karz-i-hasen.html> (8 Haziran 2016).
<http://sukuk.nedir.com/> (8 Haziran 2016).
<http://vakifkatilim.com.tr/hakkimizda/index.html> (26 Mayıs 2016).
<http://www.finhat.com/faizsiz-bankacilik-sistemi-katilim-bankaciligi> (15 Ağustos 2016).
<http://web.archive.org/web/20160303230327/http://www.isdb.org/irj/portal/anonymous?NavigationTarget=navurl://9c2f799fdb547aa0e2027b7c9> (16 Şubat 2016).

http://www.acikders.org.tr/pluginfile.php/2552/mod_resource/content/3/Yat%C4%B1r%C4%B1m_%C5%9Eirketleri.pdf (1 Haziran 2016).

<http://www.cnnturk.com/kultur-sanat/kitap/dunya-tarim-tarihi-tarim-ne-yaratilmis-ne-de-kesfedilmistir> (7 Haziran 2016).

<http://www.ekodialog.com/Makaleler/bankacilik-sistemi.html> (31 Temmuz 2016).

<http://www.ekonometre.net/haber/opec-hakkinda-bilmedikleriniz> (28 Mayıs 2016).

<http://www.enfal.de/kav16.htm> (28 Mayıs 2016).

<http://www.ibb.gov.tr/SITES/AYDINLATMAENERJI/Pages/EnerjiKaynaklari.aspx> (31 Temmuz 2016)

<http://www.invest.gov.tr/tr-tr/sectors/Pages/Energy.aspx> (31 Temmuz 2016).

<http://www.katilimbancaciligi.com/istisna-akdi-nedir/> (9 Haziran 2016).

<http://www.katilimbancaciligi.com/selem-nedir/> (7 Haziran 2016).

<http://www.mahfi gilmez.com/2013/07/guncellenmis-faiz-dersi.html> (9 Mayıs 2016).

<http://www.migem.gov.tr/sozluk/sozluk-m.htm> (30 Temmuz 2016).

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Bottom+Menu/Bank+a-Hakkinda/Tarihce> (28 Nisan 2016).

<http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TCMB+TR/TCMB+TR/Bottom+Menu/Bank+a-Hakkinda> (29 Nisan 2016).

<http://www.tkbb.org.tr/faizsiz-finans-sozlugu#1369> (8 Haziran 2016).

<http://www.tkbb.org.tr/tarihce> (25 Mayıs 2016).

<http://www.tmsf.org.tr/mevduat.sigortasi.tr> (2 Haziran 2016).

<http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist> (10 Ağustos 2016).

<http://www.uralakbulut.com.tr/wp-content/uploads/2009/11/SANAY%C4%B0-DEVR%C4%B0M%C4%B0-D%C3%9CNYANIN-G%C4%B0D%C4%B0C5%9E%C4%B0N%C4%B0-DE%C4%9E%C4%B0C5%9ET%C4%B0R-D%C4%B0-HAZ%C4%B0RAN-2011.pdf> (29 Temmuz 2016).

<http://www.ziraatkatilim.com.tr/bankamiz/Sayfalar/hakkimizda.aspx> (26 Mayıs 2016).

<https://www.albaraka.com.tr/ortaklik-yapisi.aspx> (11 Ağustos 2016).

https://www.albaraka.com.tr/pdf/Katilim_Bankaciligi_Sistemi_Nedir.pdf (8 Mayıs 2016).

https://www.ekodialog.com/Konular/iktisatcilar/ilk_caglarda_ekonomi_dusunceleri.html (2 Haziran 2016)

https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_Listesi.asp?tarih=01/01/2000 (1 Mayıs 2016).

https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp (26 Kasım 2016).

INTES (Türkiye İnşaat Sanayicileri İşveren Sendikası). (2016). *İnşaat Sektörü Raporu*. Temmuz.

Karacaoğlan, Ç. (2011). Yabancı Sermayeli Bankaların Türk Bankacılık Sektörüne Girişi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Kadir Has Üniversitesi SBE.

Kaya, R. (2013). Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Araştırma. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi BSE.

Kur'an. Ali İmran Süresi, Ayet 130.

Kur'an. Bakara Süresi, Ayet 275.

Kur'an. Bakara Süresi, Ayet 276.

Kur'an. Bakara Süresi, Ayet 278.

Kur'an. Bakara Süresi, Ayet 279.

Kur'an. Nisa Süresi, Ayet 160-161.

Kur'an. Rum Süresi, Ayet 39.

Odabaşı, M. (19-20 Ocak 2013). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı. *TKBB Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. Adapazarı.

Özdemir, Ş. (21-22 Mart 2014). Sanayi Devriminin Bilim Tarihi Üzerine Etkisi: Bilim ve Teknoloji İç İçe. *Üretim Ekonomisi Kongresi*. İstanbul Kültür Üniversitesi.

Öztürk, A. (10-11 Mayıs 2014). Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı, *TKBB Faizsiz Bankacılık İlkeleri ve Katılım Bankacılığı*. İzmir.

Pamir, N. A. (2003). Dünya'da ve Türkiye'de Enerji, Türkiye'nin Enerji Kaynakları ve Enerji Politikalar BSE. http://www.metalurji.org.tr/dergi/dergi134/d134_73100.pdf (31 Temmuz 2016).

Safdari, A. (2012). Bankacılık Sisteminde Kara Para Aklanmasının Önlenmesi, İran Bankacılık Sistemine Bir Model Önerisi. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi BSE.

Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi (2013), *Araştırma Notları-1 İslami Finans*. http://serpam.istanbul.edu.tr/wpcontent/uploads/2012/09/Islami_Finans.pdf (20 Haziran 2016).

TCMB. (2006). *Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bülteni*. Sayı 3, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/94348b7d-dc4d-4e99-a7a5-6950b9b4faf9/bultenturkce3.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE94348b7d-dc4d-4e99-a7a5-6950b9b4faf9> (31 Temmuz 2016).

TCMB. (2011). *Dünden Bugüne Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası*. http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/a717854c-6020-4da5-981f-e376516b6fe2/Dunden_Bugune_TCMB2011.pdf?MOD=AJPERES (31 Temmuz 2016).

- Türkiye Vakıflar Bankası (Eylül 2007). *Küreselleşme Sürecinde Dünya ve Türkiye Ekonomisinde Sektörel Yapıdaki Dönüşüm Üzerine Bir İnceleme*. Sektör Araştırmaları, https://www.vakifbank.com.tr/documents/earastirma/Kuresellesme_Su-recinde_Dunya.pdf (25 Haziran 2016).
- Türkmenoğlu, R. E. (2007). Katılım Bankacılığı ve Türkiye’de ki Finansal Yapı. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi SBE.
- Yavuz, F. ve T. Çağlayan. (2005). Türkiye Tarımının Tarihi. *Türkiye’de Tarım*. F. Yavuz (Ed). Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, http://www.tarim.gov.tr/SGB/Belgeler/yayinlar/turkiyede_tarim.pdf (22 Ağustos 2016).
- Yeşilyaprak, M. (2011). Katılım Bankalarında Kredi Derecelendirmesi ve Etkin Subjektif Kriterlerin Anket Yöntemi ile Ölçümü. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi BSE.
- Yılmaz, H. N. (2010). Türkiye Katılım Bankaları Alanında Yaşanan Gelişmeler ve Katılım Bankalarında Müşteri Memnuniyeti: Türkiye Finans Katılım Bankası Örneği. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi SBE.

ÖZGEÇMİŞ

Hakan YILDIRIM; 1989 yılında Kars'ın Sarıkamış ilçesinde doğdu. 2012 yılında Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu'ndan mezun oldu. Mezuniyetinin ardından üç yıl bankacılık sektöründe çalıştı. 2015 yılında iş değişikliği yaparak Amasya Üniversitesi Gümüşhacıköy Hasan Duman Meslek Yüksekokulu'nda Öğretim Görevlisi olarak atandı. 2015 yılından beri burada Öğretim Görevlisi ve Meslek Yüksekokulu Müdür Yardımcılığı görevlerini yürütmektedir.

